

De trans-Atlantische Corridor (TAC)

Cocaïne

Crimineel Klimaatrapport

Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondernijnde Criminaliteit
Vlissingen, 2023

Vooraf

navigatie-menu

Voor u ligt het Crimineel Klimaatrapport 'De trans-Atlantische Corridor - Cocaïne'.

Het Crimineel Klimaatrapport beschrijft hoe de georganiseerde misdaad zich over een periode van 30 jaar ontwikkelt. We gebruiken daarbij bewust de referentie naar klimaatbeelden zoals die gebruikt worden in de geografie. Net als bij het gewone klimaat, kan het crimineel klimaat veranderen door natuurlijke en menselijke invloeden. Deze kunnen het gemiddelde weer en de kans op extremen veranderen. Denk aan onderwereldgeweld en mega onderscheppingen. Bij verandering van het gemiddelde weer spreken we van klimaatverandering.

Het crimineel klimaat verschilt per gebied. Ook kunnen extremen in het ene gebied invloed hebben op het andere. Het SKC¹ monitort het mondiale criminele weer en duidt de effecten voor Nederland. Er worden Crimineel Klimaatrapporten opgeleverd van verschillende geografische gebieden, de zogenaamde corridors. Deze worden periodiek aangevuld met jaaroverzichten en (op termijn ook) maandelijkse Criminele Weerkaarten.

Het Crimineel Klimaatrapport biedt een overzicht van primair door wetenschappers verzamelde en geduide kennis. De aanvullende jaaroverzichten per corridor en de maandelijkse weerkaarten geven vervolgens vooruitzichten en mogelijke waarschuwingen gebaseerd op actuele waarnemingen van met name de uitvoeringsorganisaties.

Het SKC kiest ervoor eerst het criminele klimaat rond de internationale cocaïne-handel via de trans-Atlantische Corridor in kaart te brengen. Reden hiervoor is dat deze illegale handel de laatste tien jaar is uitgegroeid tot het grote criminele verdienmodel in Nederland en Europa. Dit Crimineel Klimaatrapport geeft een inleiding op de trans-Atlantische corridor, waarbij veranderingen in het criminele weer in een kort historisch perspectief worden geplaatst.

Leeswijzer

Het Crimineel Klimaatrapport is geordend in vier thema's (of stromen):

- (1) goederen,
- (2) personen,
- (3) financieel en
- (4) informatie.

Rechts in de bovenhoek treft u een menu, waarmee tussen de verschillende thema's genavigeerd kan worden. Elk thema begint met een startpagina. Daarop zijn per deelonderwerp de belangrijke kenmerken en veranderingen in het criminele klimaat weergegeven. Voor uitgebreidere informatie op deze deelonderwerpen, klikt u op de bijbehorende navigatieknoppen.

¹ Het Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondernijende Criminaliteit, kortweg SKC, kijkt naar trends en patronen hoe de georganiseerde criminaliteit in ons land en ver over de grens werkt. Het draait daarbij om het daadwerkelijk doorgronden hoe criminele multinationals functioneren en wat dat voor Nederland betekent. Actueel, vernieuwend en op een manier dat het gezag en bestuur in Nederland op strategisch niveau helpt om nog betere keuzes te maken.

De trans-Atlantische Corridor (TAC)
Cocaïne

Crimineel Klimaatrapport
Vlissingen, 2023

Het crimineel klimaat op de trans-Atlantische cocaïne corridor

Reflectie

De Verenigde Staten verklaarden cocaïne in 1914 illegaal. Andere landen volgden en deze beweging zorgde ervoor dat de drugshandel ondergronds ging en in handen kwam van criminele organisaties. In die dynamiek bleef Zuid-Amerika de afgelopen decennia één van de grootste leveranciers van cocaïne. De Zuid-Amerikaanse drugsbaronnen en opkomende drugskartels zorgden voor een wereldwijde afzetmarkt en een veranderend netwerk van [smokkelroutes](#).

Het verslavende effect op de gebruikers, concurrerende bendes, enorme winsten die witgewassen moesten worden, groeiende corruptie, aanwas van jonge criminelen die veelal uit arme wijken voortkomen en extreem geweld zorgden voor steeds meer zorgen in de Westerse landen. Ook Nederland ziet hetzelfde probleem en zoekt naar antwoorden. De vorming van Interregionale Recherche Teams (IRT's), het CoPa Team en later de vorming van een nationale recherche zijn Nederlandse voorbeelden van antwoorden op de groeiende problematiek van drugs, georganiseerde misdaad en het extreme verdienmodel van onder andere cocaïne.

Ondanks alle inspanningen, slaagde de internationale law enforcement gemeenschap er niet in de cocaïnehandel in te dammen of dit te beheersen. Jaar na jaar groeide de productie van cocaïne en werden de inbeslagnames omvangrijker. [Smokkelmethodes](#) werden complexer en geraffineerder, van bolletjes slikken, tot het verstopen van cocaïne in bagage, kindervagens, kleinere en grotere zeeschepen en uiteindelijk ook in enorme hoeveelheden in containers met legale deklading. Oude smokkelmethodes en routes werden afgewisseld door nieuwe en andersom.

De laatste [40 jaar veranderde de cocaïnehandel](#) in Latijns-Amerika van innovatief ondernemerschap, naar multinationale misdaadondernemingen, kleine specialistische netwerken en start-ups. Naast de smokkel van cocaïne is de grootste uitdaging voor trans-Atlantische cocaïne operaties het [verplaatsen van geld](#) in de omgekeerde richting: van markt naar producent. Een complex en constant veranderend spel van verzamelen, verplaatsen en witwassen van enorme winsten. Een wereldwijd speelveld waarin niet de drugsroutes maar wereldwijde handelsroutes cruciale rollen spelen en waar een sterk opkomende economie met zwakke regelgeving en toezicht op de financiële sector het eenvoudig maakt om contant geld in het legale financiële systeem te krijgen.

Geopolitieke ontwikkelingen met landen waar de overheid faalt en onderdeel wordt van het criminele systeem, kunnen op het internationale vlak zorgen dat er veilige havens ontstaan voor criminele organisaties en hun handel in drugs, wapens en het witwassen van geld.

In de afgelopen decennia is het probleem van de cocaïneproductie, -smokkel, -handel, -gebruik en het witwassen van de enorme winsten in de kern niet veranderd. Het criminele klimaat is in die zin relatief stabiel. Toch zijn er wel degelijk extremen te zien geweest, zoals de sterke groei van de productie, de aanwas van jonge criminelen, het extremer wordende geweld maar zeker ook de sterke toename van inbeslagnames. Geweld, corruptie en inbeslagnames van drugs en geld zijn veelal een indicator voor verschuivingen en veranderingen in het speelveld. En intensivering van handhaving, controle en opsporing zijn vaak versnellers voor deze verschuivingen en veranderingen. Wat we vervolgens zien in de samenleving aan resultaat is vaak spraakmakend, maar het bereikte effect beperkt.

1 Illegale en legale goederenstromen

Kenmerken en veranderingen in het criminele cocaïne klimaat

De trans-Atlantische cocaïnehandel is het afgelopen decennium gegroeid. De omvang van inbeslaggenomen cocaïne steeg, parallel met een toename in productie. Lees hier meer over de illegale handel.

De Europese cocaïnemarkt is de afgelopen 20 jaar flink gegroeid. Cocaïne is nu de tweede meest gerapporteerde illegale drugs door hulpverlenende instanties.

Wanneer er de afgelopen jaren in Nederland cocaïne werd gevonden in containers uit Latijns-Amerika, dan was dat meestal verstopt tussen legale handelswaar. Versproducten zijn nog altijd favoriet als deklading. Fruit is het belangrijkste exportproduct van Latijns-Amerika. Antwerpen, Rotterdam en Vlissingen hebben de grootste vruchtthavens van Europa. Veel cocaïne-onderscheppingen vonden dan ook in deze havens plaats. Lees hier meer over de legale handel.

Illegale handel →

Gebruikersmarkt →

Legale handel →

Vanuit Zuid-Amerika wordt cocaïne via meer lijnen gesmokkeld dan vroeger. Daardoor zijn er meer landen en steden logistiek betrokken geraakt. Dat maakt de problematiek ook voor Nederland lastiger te overzien. Lees hier meer over de smokkelroutes.

Criminele organisaties zijn bijzonder adaptief en creatief in hun smokkeltactieken. Zij investeren niet alleen sterk in technische innovatie, maar ook corruptie blijft vaak doorslaggevend, zowel in de laadlanden in Latijns-Amerika als de loslanden in Europa (waaronder Nederland). Lees hier meer over smokkeltactieken.

Smokkelroutes →

Smokkeltactieken →

1.1 Illegale handel via de TAC

Criminele netwerken smokkelen cocaïne op grotere schaal dan tien en zeker twintig jaar geleden. Tussen 2011 en 2021 vervijfvoudigde de hoeveelheid in de Europese Unie onderschepte cocaïne, van respectievelijk 60 naar 303 ton (EMCDDA 2023).

Nu is het bij smokkel altijd de vraag in hoeverre onderscheppingen representatief zijn voor de illegale handelsstromen. In principe zijn zij dat niet. Onderscheppingen geven vooral de inzet en prioriteiten van handhaving weer. Bij het doen van uitspraken, is het dus goed een zekere slag om de arm te houden. Maar, onderscheppingen zijn wel indicatief en geven een beeld van de illegale marktbevingen. Met name voor een longitudinaal beeld zijn zij van belang en lijken een redelijk betrouwbare bron voor trends.¹

¹ Gekraakte cryptotelefoons geven mogelijk een nog representatiever beeld van de cocaïnehandel en betrokken spelers.

1.1.1 Forse stijging mondiale onderscheppingspercentages

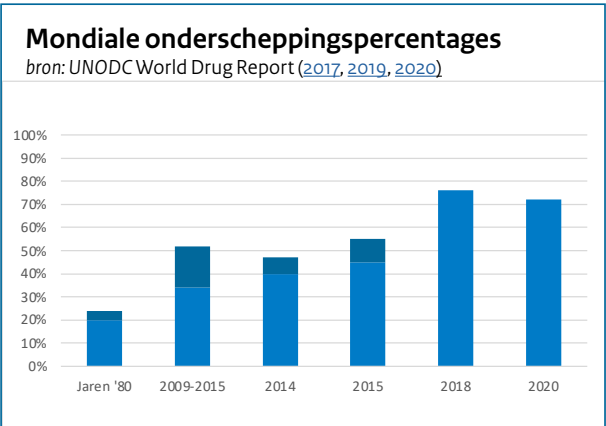
Vaak wordt aangenomen dat zo’n 10% van de illegale drugs wordt onderschept. Dit geldt wellicht voor cannabis, opiaten en synthetische drugs, maar zeker niet voor cocaïne. Inmiddels wordt wereldwijd naar schatting zo'n 70% van de geproduceerde cocaïne onderschept. UNODC brengt deze percentages niet structureel naar buiten – soms wel– maar het kan worden afgeleid uit de geschatte cijfers van productie en inbeslagnames.

In 2020 bedroeg de cocaïneproductie volgens UNODC (2022: 15, b) 1982 ton, terwijl er mondiaal in dat jaar 1424 ton in beslag werd genomen (UNODC 2022: 23). Dit komt neer op een inbeslagnamepercentage van 72% voor 2020. In de jaren 80 lag

dat percentage nog tussen de 20 en 24%. Mondiaal is de cocaïne-productie dus gestegen, maar stegen de inbeslagnames harder. Tussen 2007 en 2017 steeg de productie met 50% en de inbeslagnames met 74% (UNODC, 2019: 18).

1.1.2 Hogere zuiverheid

Ook de zuiverheid van in Europa in beslag genomen cocaïne liet de laatste tien jaar een stijgende trend zien. In 2021 zou sprake zijn van 43% 'meer zuiverheid' ten opzichte van 2011 (EMCDDA 2023).

In de jaren 80

In de periode 2009-2015

In 2014

In 2015

In 2018

In 2020

: 20-24%

: 34-52%

: 40-47%

: 45-55%

: 76%

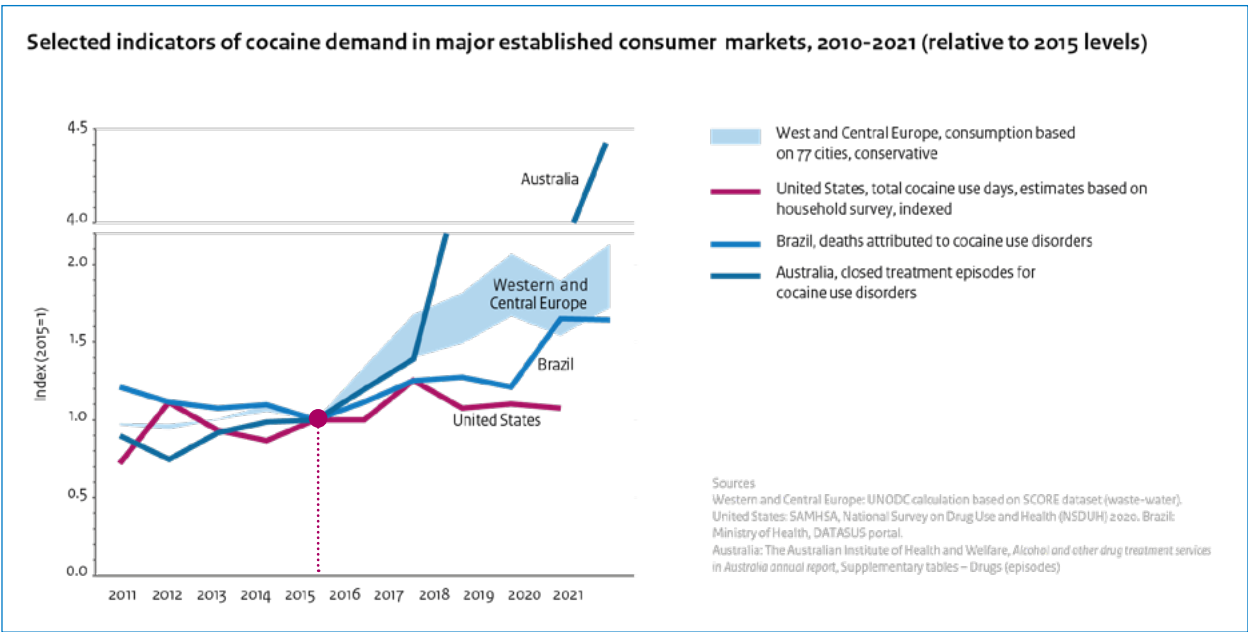
: 72%

1.2 De Europese gebruikersmarkt

1.2.1 Ontwikkeling van de gebruikersmarkt

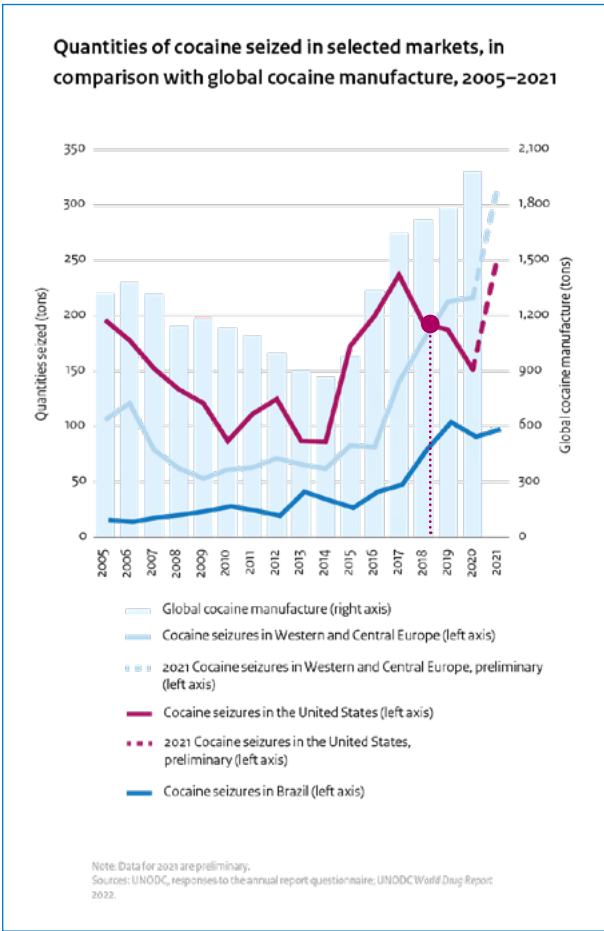
Eind vorige eeuw ging er nog vier keer zoveel cocaïne naar de VS als naar Europa (lees [hier](#) meer). De Europese markt groeide de afgelopen 20 jaar echter zo hard, dat beide bestemmingen inmiddels ongeveer even belangrijk zijn. Dat blijkt onder andere uit de zogeheten prevalentiecijfers, die het cocaïnegebruik onder een bepaalde populatie in een bepaalde periode weergeven. UNODC (2023) vergeleek het gebruik in de VS met het gebruik in (o.a.) West- en Centraal-Europa. En dan blijkt dat het gebruik in de VS het laatste decennium vrij stabiel bleef, terwijl het cocaïnegebruik in West- en Centraal-Europa sinds 2015 flink aan het stijgen is (zie onderstaande figuur). Vandaag de dag is cocaïne in Europa de tweede meest gerapporteerde illegale drug, zowel bij personen die een eerste keer in de hulpverlening terecht komen, als bij acute drugs intoxicaties (EMCDDA 2023).²

² Gemiddeld is er een periode van 10 jaar tussen de start van cocaïnegebruik en het eerste hulpverleningstraject voor behandeling van cocaïne gerelateerde problemen.

1.3 Legale handel via de trans-Atlantische corridor

Veruit de meeste cocaïne die de afgelopen decennia in Nederland en Europa zijn onderschept zat verstopt tussen legale handelswaar. Voor veel handelsstromen is Nederland een belangrijk transitgebied naar de rest van Europa of naar andere delen van de wereld. Rotterdam, North Sea Port, Moerdijk en het Noordzeekanaalgebied bieden via spoor, weg en binnenvaart een efficiënte doorvoer route naar Noord-Europa, de Baltische Staten, de verbinding met de nieuwe Chinese zijderoute en landen aan de Middellandse Zee. Meer legale handelsstromen bieden in principe ook meer gelegenheid tot smokkel, verhuld door legitieme handel.

1.3.1 Nodale knooppunten in de legale handelslijnen

Versproducten zoals bloemen en fruit blijven populair als deklading voor cocaïne. Colombia is een grote bloemenexporteur. Hoewel die bloemen vooral naar de VS gaan, wordt op Schiphol al jaren cocaïne aangetroffen tussen Colombiaanse bloementransporten. Nederland is 's werelds grootste bloemenexporteur. Deze handelslijn biedt dus ook kansen voor de doorvoer van cocaïne via Nederland naar andere landen wereldwijd. Hetzelfde geldt voor fruit. Veel fruit dat de EU importeert komt uit Latijns-Amerika. Cocaïne lift op deze handelsstroom mee. Europa's grootste vruchthaven ligt in Antwerpen, opgevolgd door Rotterdam en North Sea Port (Vlissingen). Daarnaast is het Noordzeekanaalgebied de tweede belangrijkste transithaven in de wereld voor steenkool en cacao, wat ook veelgebruikte dekladingen zijn.

Kennis van legale sectoren is eveneens van belang. Omdat criminele organisaties en illegale drugsondernemers investeren in legale ondernemingen of die overnemen. Dit kan zijn om wit te wassen, maar ook om de smokkel verder te faciliteren. Daarnaast mengen criminele organisaties zich ook in legale handelsstromen met grote winstgevendheid. Als extra inkomstenbron. In Mexico bijvoorbeeld hebben kartels flink geïnvesteerd in de avocadosector (NPR 2022). Dit is geen nieuw fenomeen: zo kreeg de Siciliaanse maffia aan het eind van de 19e eeuw voor het eerst veel macht dankzij de handel in citrusfruit (Dickie 2004).

1.4 Smokkelroutes: cocainecorridor breder geworden

Rio Napo in het Amazoneregenwoud van Ecuador

De cocainecorridor is de afgelopen 25 jaar flink verbreed: er zijn meer smokkelroutes en -locaties bijgekomen. Door intensiever handhaven, was de kans op onderschepping groter geworden. Dit leidde tot verplaatsingseffecten, want ook criminele organisaties doen aan risicospreiding. Blijft een route of locatie populair in de illegale handelsketen, dan moet deze voor de organiserende speler(s) winstgevend en succesvol zijn.

Door de verbreding van de cocainecorridor worden meer landen geconfronteerd met de neveneffecten ervan. Denk aan zichtbaar geweld en de minder

zichtbare corruptie. In de jaren 80 kwam de cocaïne nog vooral via het Caribisch gebied naar Europa. Inmiddels zijn daar vele landen in Zuid-Amerika bijgekomen. En ook via Centraal-Amerika wordt meer en vaker gesmokkeld: de laatste jaren via Costa Rica en al veel langer via Panama. De cocaïne komt tegenwoordig zelfs via Noord-Amerika naar Europa, via de VS en Mexico. In 2019 werden in Philadelphia megavrachten cocaïne onderschept met bestemming Europa.

Ook het aantal criminele samenwerkingsverbanden dat zich bezighoudt met trans-Atlantische cocaïnesmokkel breidde uit. Nieuwe spelers

klommen op in de hiërarchie. Hielden ze zich vroeger enkel bezig met de kleinschalige (tussen) handel, nu zijn ze actief in de groothandel. Met name grote criminele organisaties uit Brazilië lijken het marktpotentieel van de trans-Atlantische cocainecorridor ontdekt te hebben. Zij beschikten al over marihuana- en cocaïne-aanvoerroutes³ om de eigen miljoenensteden en het zuidoosten van Zuid-Amerika te bevoorraden. Nu hebben zij ook de Europese markt ontdekt en zetten end-to-end handelslijnen op. Lees [hier](#) meer over de Braziliaanse organisaties.

³ Voor Brazilië zijn alle productielanden buurlanden. De grootste productielanden van cocaïne zijn Colombia, Bolivia en Peru. Voor marihuana gaat het om Colombia en Paraguay.

i Een grote binnenlandse markt:
Brazilië is 's werelds 2e cocaïne consument
Brazilië zelf geldt al een aantal jaar als 's werelds tweede cocaïne consument in geconsumeerde hoeveelheden (na de VS). In monetaire termen is de Europese markt veel groter. Om de eenvoudige reden dat een gram cocaïne in Brazilië zo'n vijf euro kost (Hernandez 2019) en in Europa zo'n 50-100 euro. De grote binnenlandse consumptiemarkt wordt via diverse routes bevoorrad. Met (onderwater)boten en speedboten via de kilometersbrede rivieren in de Amazone, maar ook met vliegtuigen, helikopters en via allerlei verharde en onverharde wegen. Daarbij worden ook oude en bestaande marihuana-routes gebruikt (Luz & Cordon 2022).

1.4.1 Veranderde routes binnen Zuid-Amerika: smokkel via de achterdeuren van grote productielanden

Via Brazilië en de Amazone

Een aanzienlijk deel van de cocaïne corridor is verschoven van het noordwesten van Latijns-Amerika naar het zuidoosten van Zuid-Amerika (Prizibiszki [2022](#)). De smokkel verloopt via de 'achterdeuren' van de grote drie productielanden; door het Amazone-gebied⁴ (waar criminelen [vechten om de nodale knooppunten](#) [🔗](#)), Brazilië en Paraguay; naar de havens in het zuidoosten van Zuid-Amerika.

Brazilië beslaat ongeveer de helft van Zuid-Amerika. Het land heeft 1600 km grens met productieland Colombia, 2800 kilometer met Peru en 3400 kilometer met Bolivia. In totaal heeft Brazilië dus 7800 km grens met de drie voornaamste cocaïne-producerende landen (Boekhout van Solinge [2022](#)). De Braziliaanse douane telt 1500 mensen. Nederland telt er dubbel zoveel.⁵ In dit licht is het niet verbaazingwekkend dat Brazilië is uitgegroeid tot voornaamste cocaïne-laadland voor Europa. Sommige Braziliaanse criminele organisaties zijn zo groot en georganiseerd dat zij trans-Atlantische cocaïne-transporten kunnen verzorgen via vele Zuid-Amerikaanse havens. Vanuit havens in het zuidoosten worden grotere trans-Atlantische handelsvolumes vervoerd. Dat maakt het verhullen van illegale handelswaar makkelijker. De haven van Santos, bij megapolis Sao Paulo, is de grootste haven van Zuid-Amerika en inmiddels bekend als laadhaven.

⁴ Volgens een bron - toegeschreven aan UNODC en de Federale politie - zou de helft van de geproduceerde cocaïne via Brazilië lopen en 40% via de Amazone.

⁵ Deze vergelijking gaat niet helemaal op, omdat in Brazilië ook Federale Politie en leger betrokken zijn bij grensbewaking.

Via Ecuador

Een andere verschuiving is dat er meer cocaïne wordt geëxporteerd naar Europa vanaf de Zuid-Amerikaanse westkust. Met name vanuit Ecuador. Ingeklemd tussen twee cocaïneproducerende landen en grenzend aan de westkust, heeft Ecuador een strategische ligging voor de cocaïnesmokkel. Cocaïne uit buurlanden Colombia en Peru bereikt via Ecuador zowel de Noord-Amerikaanse als de Europese markt. Cocaïne-export vanaf de westkust is op zich niet nieuw. Het Colombiaanse [Calikartel](#) [🔗](#) werd er in de jaren 80 groot mee.⁶ De opkomst van Ecuador is echter vrij recent. De provincie Esmeraldas staat bekend als belangrijk nodaal knooppunt. Het ligt in Noord-Ecuador, nabij Colombia. In 18 maanden tijd werd hier 300 ton cocaïne in beslag genomen, waarvan 140 ton in de loop van 2022. De haven van Guayaquil is inmiddels een van de belangrijkste laadhavens voor cocaïne richting Europa. Sinds enkele jaren laait het onderwereld geweld hier flink op, wat het logistieke belang van deze locatie onderstreept.

⁶ Cali ligt op 75 km afstand van Buenaventura, Colombia's belangrijkste haven aan de westkust (Grote Oceaan).

1.4.2 Hoofdroutes naar Europa vanuit Zuid-Amerika

In de jaren 80 werd cocaïne vooral via de Caribische route van Zuid-Amerika naar Europa verscheept. Dat veranderde in de jaren 90. Na intensievere handhaving in de Cariben waken criminelen uit naar andere routes. We bespreken hieronder de hoofdroutes.

De Caribische route

De Caribische route is de oudste smokkelroute richting Europa. Toch was het Caribisch gebied volgens UNODC tussen 2015 en 2019 opnieuw de voornaamste cocaïne doorvoer regio naar Europa (UNODC [2021](#)).

Cocaïne kan Europa op verschillende manieren via het Caribisch gebied bereiken. We noemen de bekendste Caribische routes:

- Direct vanaf de Colombiaanse of Venezolaanse kust via de Caribische Zee;
- Via Suriname. Vanuit de productielanden wordt de cocaïne eerst via zee of de binnenlanden naar Suriname gesmokkeld;
- Via de ABC-eilanden (vooral Curaçao), die op tientallen kilometers van Venezuela liggen;
- Of bovenwinds via Sint-Maarten.

De Centraal-Amerika route

Gelegen tussen Zuid- en Noord-Amerika is Centraal-Amerika al decennia een belangrijke smokkelregio voor cocaïne. Diverse Centraal-Amerikaanse landen kunnen vanuit Colombia bevoorrad worden via twee zeeën: de Grote Oceaan en de Caribische Zee. Het zijn deze zeeën waar de meeste zogenaamde 'narcosubs' worden onderschept: onderzeeboten met cocaïne (zie ook de link hieronder). In 2019 werden er 33 van dit soort onderzeeboten in Colombia gevonden (bijna drie per maand). Ze bereiken in twee tot drie dagen Centraal-Amerika en kosten slechts een miljoen dollar, wat een schijntje is vergeleken met de inhoud. Na gebruik worden ze achtergelaten.

Tegenwoordig kan vrijwel elk Centraal-Amerikaans land doorvoerland zijn voor cocaïne-transporten richting Europa:

- Er is bijvoorbeeld al cocaïne gevonden op vrachten uit Guatemala, een land waar men doorgaans weinig over hoort;
- Panama, Colombia's buurland, is al lange tijd doorvoerland voor cocaïne. Daarnaast is Panama ook financieel facilitator van de illegale handel;
- Costa Rica is meer recent een belangrijk doorvoerland voor cocaïne richting Europa geworden, profiterend van de grote hoeveelheden fruit.

Meer over narcosubs op deze route

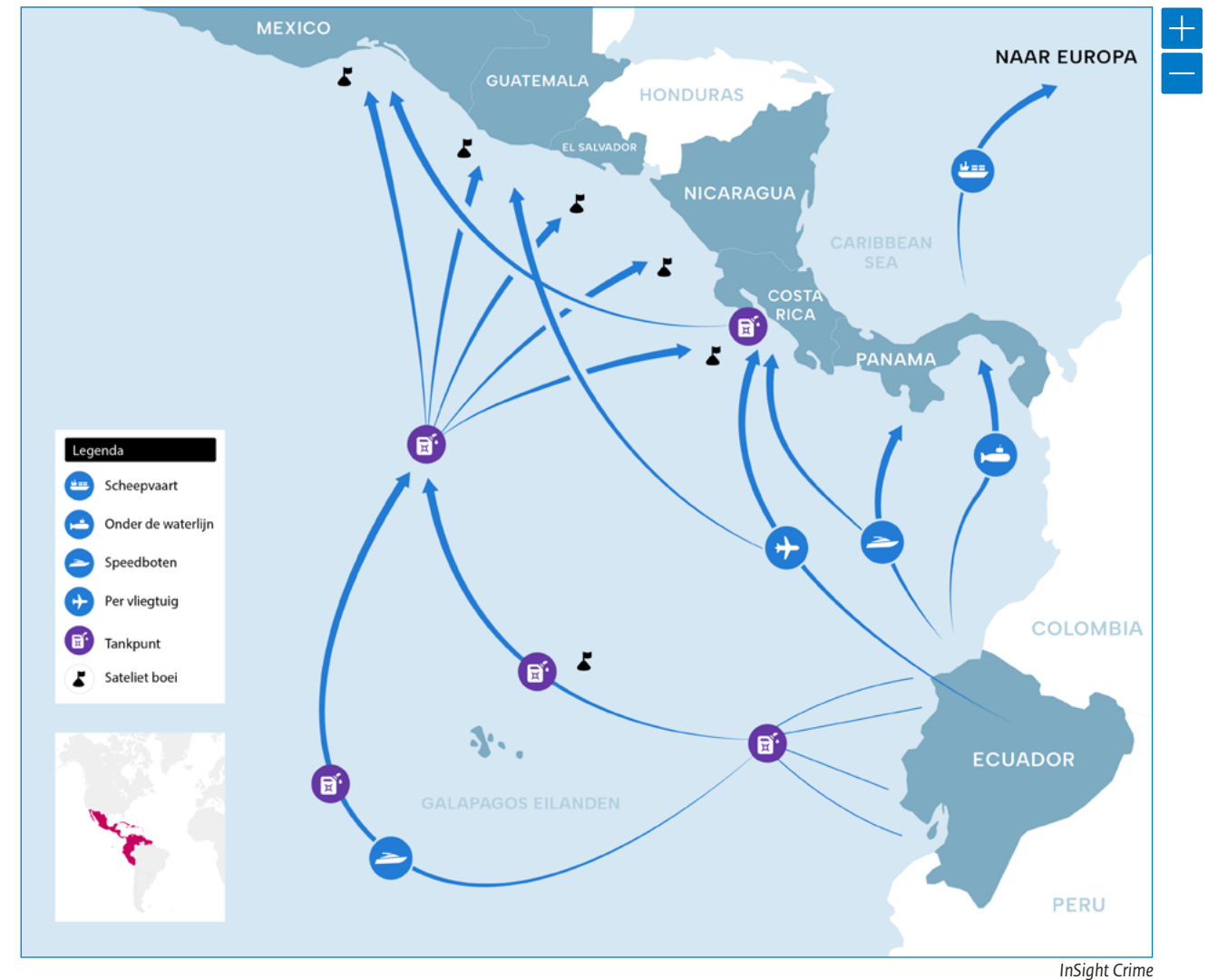
De directe Atlantische route: via de oostkust

Het aantal smokkelroutes in Zuid-Amerika is sterk toegenomen. Dat beschreven we ook [hier](#). De cocaïne wordt binnen Zuid-Amerika vanuit het noordwesten per vlieg-, vaar- en voertuig naar havens in het zuidoosten getransporteerd. Vanuit daar wordt de directe Atlantische route gevolgd richting Europa. We lichten enkele belangrijke landen op deze route toe:

- Voor Zuid-Amerikaanse marihuana en cocaïne waren Brazilië en Argentinië al substantiële bestemmingsmarkten. Voor de smokkel naar Europa kregen bestaande binnenlandse smokkellijnen een trans-Atlantisch verlengstuk. Sinds 2020 is Brazilië laadland nr. 2 voor cocaïnetransporten naar Nederland.⁷
- Paraguay was al doorvoerland van marihuana en wapens naar Argentinië en Brazilië. Een relatief nieuwe cocaïnroute loopt vanuit Bolivia via Paraguay naar Brazilië. Soms gaan cocaïnetransporten uit Paraguay via Argentinië en Uruguay naar de Zuid-Amerikaanse oostkust. Van daar wordt de directe Atlantische route vervolgd naar Europa. Paraguay is inmiddels een voornaam laadland voor cocaïne geworden. De mega-onderschepping van 16 ton cocaïne in 2021 in Hamburg, kwam uit Paraguay.

Bekijk [hier](#) een combinatiekaart van de directe Atlantische route en route via Afrika naar Europa. Naast containervervoer, worden op de directe Atlantische route ook narcosubs gebruikt voor cocaïne-smokkel richting Europa. In Galicië in Spanje zijn er de afgelopen jaren enkele gevonden. Van een in 2019 gevonden onderzeeboot werd bekend dat de route naar Spanje verliep via de Amazonerivier (langs Leticia, Manaus en Belem) en de Atlantische Oceaan.

Meer over narcosubs in Galicië

De indirecte Atlantische route: via de westkust

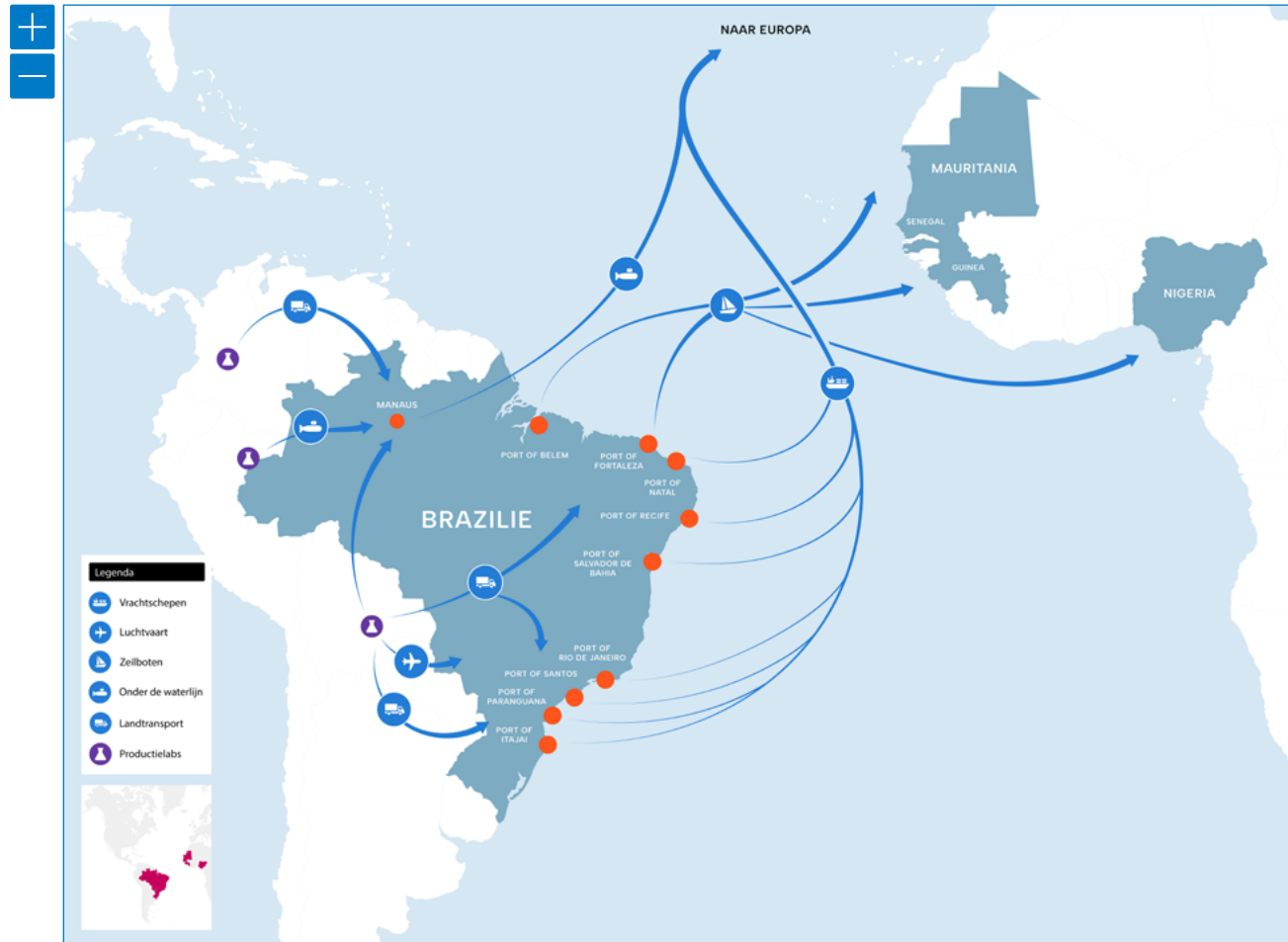
Ook vanaf de westkust van Zuid-Amerika zijn nieuwe smokkelroutes opgekomen. Via de Grote Oceaan, het Panamakanaal, het Caribisch gebied of Noord-Amerika wordt de Atlantische route bevaren richting Europa.

De indirecte Atlantische route kan verschillende vertreklocaties hebben. We noemen de bekendste:

- Direct vanuit productieland Colombia, via de haven van Buenaventura;
- Direct vanuit productieland Peru dat ook grote hoeveelheden fruit exporteert;
- Vanuit Guayaquil, de belangrijkste haven van Ecuador. In 2020 was Ecuador het voornaamste laadland van in Nederland onderschepte cocaïne (Chessa et al 2021). Groothandelsprizen zijn er laag, waarschijnlijk door het aanbod uit twee landen.

⁷ Op basis van onderscheppingscijfers

InSight Crime

1.4.3 Loshavens in Europa

Route via Afrika naar Europa

Colombiaanse groeperingen smokkelen al zo'n 20 jaar cocaïne naar Europa via Afrika (UNODC in 2004; 2011). In eerste instantie ging dit via Atlantische eilanden en West-Afrika. De laatste jaren is Noord-Afrika een belangrijkere doorvoerregio voor cocaïne naar Europa aan het worden, zoals dat al langer het geval is voor hasj. Via Marokko's Atlantische zijde en Mediterrane noordkust kan Europa worden bevoorrad. Bij de Straat van Gibraltar is Europa slechts dertien kilometer verwijderd van Marokko.

Ook Taghi gebruikte een oude haslijn. Lees hier meer.

Het Iberisch schiereiland

Het Iberisch schiereiland (Spanje en Portugal), was lang het belangrijkste punt van binnenkomst voor cocaïne bestemd voor Europa. Het zwaartepunt is nu verschoven naar de Lage Landen: met belangrijkste havens Antwerpen en Rotterdam. Dat neemt niet weg dat Spanje en Portugal aantrekkelijk blijven voor de cocaïnehandel. Galicië geldt als belangrijk smokkelgebied. Het heeft een smokkelhistorie die teruggaat tot de Spaanse burgeroorlog (1936-1939). Toen ging het nog met name om tabak. In de jaren 80 werd dat vooral hasj en later ook cocaïne. In zuid-Spanje heeft ook de havenstad Algeciras zich ontwikkeld tot belangrijke loshaven in Europa. Evenals de mediterrane havens Valencia en Barcelona (Ordaz & Carretero 2018; Dolz et al 2021).

Antwerpen en Rotterdam

Antwerpen en Rotterdam zijn tegenwoordig de belangrijkste Europese bestemmingshavens van cocaïne. Sommige onderzoekers beschouwen de havens als inwisselbaar voor criminele organisaties. Daders zijn op zoek naar kansen, ze zoeken locaties met minder omvangrijk of adequaat toezicht. Mogelijk zijn hierom ook de kleinere (zee)havens belangrijker geworden als losplaatsen van cocaïne. Tegelijkertijd zien we ze Antwerpen en Rotterdam niet massaal links laten liggen. Ze proberen het aanwezige toezicht te neutraliseren en omzeilen. Corruptie en kennis spelen daarbij een belangrijke rol om toegang te krijgen (Staring et al 2021). Ook onderscheppingen upstream⁸ laten zien dat Rotterdam en Antwerpen nog in trek zijn als loslocaties voor cocaïne.

⁸ Onderscheppingen in Latijns-Amerika met bestemming Rotterdam. Zie voor recente cijfers het Jaaroverzicht.

1.4.4 Drugshandel andersom

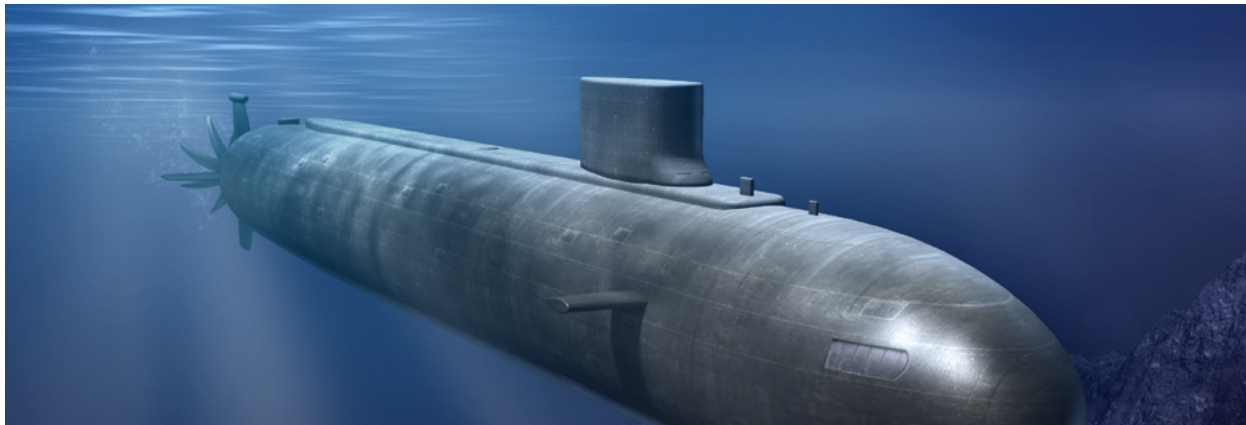
De trans-Atlantische drugshandel is overigens geen eenrichtingsverkeer. Uit de jaren 90 is al bekend dat drugs soms worden uitgeruild en er dus ook drugssmokkel andersom plaatsvindt. Destijds ruilden Turkse drugshandelaren heroïne tegen cocaïne. Nu zien we dat Latijns-Amerikaanse landen vaker synthetische drugs uit Nederland onderscheppen. Er zijn Belgisch/Nederlandse casussen bekend, waarbij cocaïne inderdaad wordt betaald met MDMA/XTC. Dat is niet verwonderlijk, omdat de Lage Landen topproducten zijn van XTC/amfetamines.

Kijktip: 'Fariña cocaine coast' laat de geschiedenis van Galicië in de jaren 80 zien.

Latijns-Amerikaanse landen onderscheppen vaker synthetische drugs uit Nederland

1.5 Smokkeltactieken en de noodzaak van corruptie

Ook in de illegale markt is technische innovatie van alle tijden. Criminelen investeren een deel van de opbrengsten in het professionaliseren van hun smokkelmethoden. Denk aan het namaken van digitale labels/zegels, waarmee containers worden afgesloten. Maar ook het opzetten van smokkel onder water (Iati 2021; Gault 2021) met onderzeeboten, onderwaterdrones (Sands 2022) en de narco-torpedo (Yagoub 2017). El Chapo bedacht ook de smokkel onder land, via tunnels van Mexico naar de VS. Naast goede smokkelmethoden is ook medewerking van binnenuit (corruptie) bij regelmatige, grote smokkeloperaties vaak van doorslaggevend belang. Des te meer wanneer handhaving en controles intensiveren.

1.5.1 Containersmokkel

Wanneer er voor een smokkeloperatie meegelif wordt op trans-Atlantisch containervervoer, moet de cocaïne illegaal geladen en gelost worden. Dat kan voor, tijdens of na een havenbezoek. Hieronder beschrijven we enkele tactieken.

Verstop-tactieken

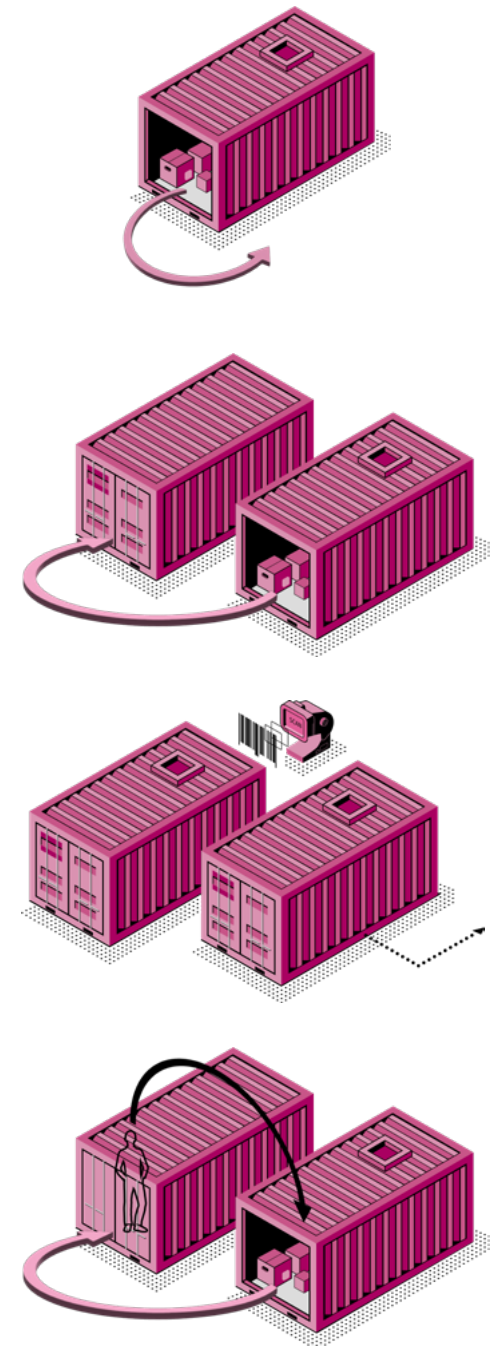
- Cocaïne kan verstoppt zitten tussen of in producten. Niet alleen geïmpregneerd in kleding of opgelost in vloeistoffen, maar ook in fruit, cacaobonen, koffiebonen (BBC 2020) en zelfs steenkool en asfalt. Dit wordt gedaan via ingewikkelde chemische processen. De technieken zijn eindeloos. Vloeibare cocaïne (Ramirez 2022; Hassan 2022) is moeilijk te detecteren, waardoor het waarschijnlijk vaker zal worden toegepast. In Cartagena (Colombia) is in 2022 al meermaals vloeibare cocaïne gevonden. Ook de opkomst van cocaïne labs/-wasserijen in Nederland lijkt hierop te wijzen.
- De cocaïne kan ook elders goed verstoppt zijn. Bijvoorbeeld in de container zelf, in de behuizing, balken, deuren, etc. of onder de waterlijn van het schip. Dit laatste werd meermaals ontdekt in Vlissingen. In april 2022 nog 200 kilo. (Bareman 2021; Steketee 2022; Pentury 2022).

Meer over de narco-torpedo

Uithaal-tactieken⁹

- **De rip-on/rip-off methode** is de bekendste modus operandi (MO) die smokkelaars gebruiken. In de haven van vertrek wordt de cocaïne in de container geplaatst op een makkelijk te bereiken plek, tussen goederen van een legitieme ontvanger/importeur, die zelf vaak niet op de hoogte is van de situatie. Op de plaats van bestemming worden de drugs in of buiten de haven opgehaald door uithaalteams.
- **De wisselmethode** is een nieuwere MO die de laatste jaren vaker wordt waargenomen. Hierbij worden de drugs van een niet-EU container overgezet naar andere container die minder risico loopt op controle. Vaak gaat het om containers die tussen EU-landen reizen of lege exportcontainers.
- **Het klonen van containers** komt ook voor. Deze methode omvat een container die gepland staat voor een scan-controle door de douane. De originele container wordt hierbij vervangen door een replicacontainer (kloon) met hetzelfde registratienummer. Wanneer de replica naar de scanner wordt vervoerd, verlaat de originele het havengebied.
- **Bij de trojan horse methode** worden uithaalteams de haven binnengebracht met een 'Trojaanse paard-container'. Vaak gaat het om exportcontainers met een uithaalteam erin, die naar het beveiligde havengebied worden vervoerd. Soms dagen voor de aankomst van de illegale goederen.

⁹ Beschrijving en visuals o.b.v. Europol (2023) 'Criminal networks in EU ports'.

1.5.2 Medewerking van binnenuit

Corruptie

Wanneer toezicht en beveiliging intensiveren wordt medewerking van binnenuit meer noodzakelijk. Corruptie wordt ook wel de smeerolie van groot-schalige illegale handelsoperaties genoemd.

Criminele organisaties rekenen op medewerking van actoren werkzaam binnen de havens, de facilitators. Via hun uiteenlopende taken en bevoegdheden, én hun toegang tot en kennis van de haven, kunnen zij immers het binnenkomen en verder distribueren van de cocaïne lading mogelijk maken of vlotter laten verlopen. Het gaat om diverse taken binnen het logistieke smokkelproces, waaronder (1) het vermijden of verwijderen van veiligheidscontroles en (2) het veiligstellen van de lading cocaïne door hun aanwezigheid binnen de haven. Zowel in de Antwerpse als in de Rotterdamse haven zien we de aanwezigheid van personen die bereid zijn hun diensten te verlenen of aan te bieden aan criminele drugssmokkelnetwerken.

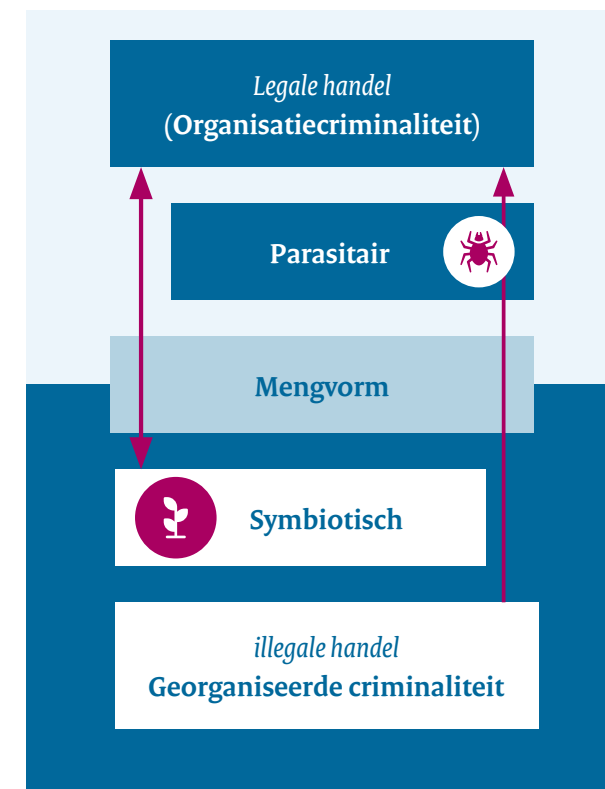
*'Met geld kan je veel. Je kan heel hoge mensen op de haven omkopen. Zolang dat aan de gang is, kan je zoveel apparatuur laten maken, scanners en noem het maar op. Maar als het bestuurd wordt door een mens, kun je de mens die dat bestuurt, omkopen'*¹⁰

Lees [hier](#) meer over corruptie als een van de twee voornaamste kenmerken van georganiseerde misdaad (naast geweld).

¹⁰ Quote uit DISMARK-onderzoek (De Middelmeer et al 2018)

1.5.3 Smokkel buiten de legale handel om

Dan bestaat er ook nog trans-Atlantische cocaïne-smokkel zonder directe relatie met de legale handel en havens:

Parasitaire of symbiotische relatie

Georganiseerde criminaliteit, zoals de groot-schalige trans-Atlantische cocaïne-smokkel, kan een parasitaire en/of symbiotische relatie hebben met legale ondernemingen. Is de relatie symbiotisch, dan is sprake van een samenwerking. In dat geval is er sprake van niet-ambtelijke corruptie. Beide spelers (illegaal en legaal) hebben voordeel van de samenwerking.

Bij een parasitaire relatie maken criminele organisaties gebruik van bedrijven en handelsstromen, zonder dat legale bedrijven dit willen of weten. Het onderscheid is in de praktijk niet altijd even hard te maken. Een relatie kan bijvoorbeeld symbiotisch (vrijwillig) beginnen en later parasitair (onder dreiging) doorgaan.

- Plezierjachten** worden al decennia gebruikt voor de smokkel van drugs. In de jaren 20 (ten tijde van de drooglegging) ook voor alcohol-smokkel. Denk aan de rum runners vanuit het Caribisch gebied naar de VS.
- Vissersboten** worden alleen in Nederland al sinds de jaren 70 gebruikt voor drugssmokkel.
- Drones.** In Spanje is ook een grote (Chinese) vliegende drone onderschept met drugs. De drone kon 150 kilo transporteren (Dumpis 2021). Maar ook droneboten en onder-waterdrones worden al volop gebruikt in Latijns-Amerika.
- Onderzeeboten:** worden al jaren gebruikt in Colombia (zie: [Centraal-Amerika route](#)) en tegenwoordig wordt er elke maand wel een gevonden (Panoussian 2020). In 2019 werd aan de Spaanse smokkelkust van Galicië een Colombiaanse narcosub van maar liefst 22 meter onderschept met drieduizend kilo cocaïne aan boord. Er werd al langer over gespeculeerd maar de vondst leverde het bewijs. De Colombiaanse narcosubs, die 'slechts' een miljoen euro kosten, kunnen de trans-Atlantische oversteek maken van 6000 km, na 3000 km over de Amazonerivier. In Spanje (Malaga) is ook de eerste in Europa gefabriceerde 'onderzeeboot' gevonden. Een vaartuig dat deels onder water lag en vermoedelijk was bedoeld voor smokkel vanuit Marokko (BBC 2021).

2 Personen Organisaties en netwerken

Kenmerken en veranderingen in het criminele cocaïne klimaat

Cocaïne is mainstream in Latijns-Amerika. Anders dan in Europa hebben criminele organisaties duizenden tot tienduizenden leden. Soms beschikken de overheid en criminele organisaties over evenveel man- en vuurkracht en hebben de laatste zelfs territoriale controle over gebieden. Lees hier meer over de sociale inbedding van cocaïne criminaliteit.

De grootste criminele organisaties in Latijns-Amerika komen uit Colombia, Mexico en Brazilië. Lees hier meer over hun geschiedenis, kenmerken, achtergrond en connectie met Nederland.

Sociale inbedding →

Latijns-Amerikaanse netwerken →

Ook Europese netwerken, waaronder Nederlandse, zijn vanuit Latijns-Amerika actief in de cocaïnehandel. Lees hier meer over de Europese netwerken.

Corruptie en geweld zijn typerend voor georganiseerde criminaliteit. In de cocaïnehandel zien we dit met name rond de nodale knooppunten oplaaien. Lees hier meer over corruptie geweld.

Europese netwerken →

Corruptie en geweld →

2.1 De sociale inbedding van criminele organisaties in Latijns-Amerika

Drogen van cocabladeren in een dorp in Bolivia

2.1.1 Collectief belang bij de cocaïne-economie

Wie in Nederland in de cocaïnehandel stapt, doet dat doorgaans uit individueel gedreven winstbejag. In Latijns-Amerika is dat anders. Daar voorziet de cocaïne-economie in een wezenlijke behoefte en dient het primair een collectief belang. Betrokken gemeenschappen gaan vaak gebukt onder diepgewortelde armoede. Als gevolg van het neoliberale overheidsbeleid zagen zij hun traditionele bestaanswijze verdwijnen, doordat rijken en bedrijven structureel werden bevoordeeld (Arias & Grisaffi, 2021). Voor deze huishoudens biedt de cocaïne-economie een manier om te overleven met een stabiel inkomen. In zekere zin vermindert het zelfs de ongelijkheid. De illegale drugshandel geniet dan ook steun van veel gemeenschappen in Amerika, ondanks de risico's en het geweld dat ermee gepaard gaat. Traditionele bestrijding aan de productiekant heeft dan ook weinig effect zolang fundamentele veranderingen uitblijven. Bovendien is er in veel landen corruptie tot op de hoogste niveaus van politiek, leger en rechtshandhaving.

2.1.2 'Street organisations': verschillen met Europa

Criminele organisaties in Latijns-Amerika zijn van een andere orde dan die in Nederland. Het bende-wezen manifesteert zich veel sterker en is dieper verankerd in samenlevingen met grote economische ongelijkheden (zoals in bijna heel Amerika¹). In Latijns-Amerika kan het met name voor kansarmen uit de lagere klasse voordelen hebben zich aan te sluiten bij een gang. Bijvoorbeeld wanneer iemand in detentie zit of woont in een van de vele achterbuurten. Brotherton, een Brits-Amerikaanse criminoloog die gespecialiseerd is in gangs, omschrijft ze als 'street organisations'. Volgens hem organiseren kansarme jongeren in achterstandswijken zich in gangs omdat het hen enige zekerheid, veiligheid en basisvoorzieningen biedt.

¹ Met uitzondering van Canada en Uruguay.

Duizenden tot soms tienduizenden leden

De combinatie van grote economische ongelijkheid en sociale uitsluiting verklaart² waarom er in veel Latijns-Amerikaanse landen bendes (criminele organisaties) bestaan met duizenden tot tienduizenden leden. Dat is veel meer dan welke criminele organisatie dan ook in Europa. De grootste criminele organisatie van Brazilië, [PCC](#), wordt geschat op 30.000 leden. De ['ndrangheta](#) uit Italië wordt verondersteld Europa's grootste criminele organisatie te zijn. Zij telt ongeveer 10.000 leden.

Symmetrische gewapende strijd

In sommige Latijns-Amerikaanse landen hebben bepaalde criminele bendes ongeveer evenveel man- en vuurkracht als de politiemachten. Bijvoorbeeld in [Colombia](#), [Mexico](#) en [Brazilië](#). De gewapende strijd tussen de overheid en criminele bendes is dan symmetrisch te noemen.

Territoriale controle

Er is nog een ander belangrijk verschil tussen criminele bendes in Latijns-Amerika en georganiseerde misdaadgroepen in Nederland. Criminele bendes hebben daar niet zelden territoriale controle over een bepaald gebied. Variërend van (achterstands)wijken tot grote grondgebieden.

Samenhang met migratie en diaspora's

Sommige Latijns-Amerikaanse criminele bendes zijn internationaal 'uitgewaaid'. Voor illegale handel en smokkeloperaties maken zij gebruik van hun connecties uit de al langer bestaande migratienetwerken. Voorbeelden hiervan vinden we in het Caribisch gebied, onder andere op Jamaica en Curaçao.

² In de criminologie wordt dit wel relatieve deprivatie (theorie) genoemd, een theorie waar socioloog Merton grondlegger van is.

i De Shower Posse - Jamaica

Jamaica is een van de meest moorddadige landen ter wereld (volgens UNODC Homocide studies). Sinds de jaren 80 - het hoogtij van de Caribische route [Caribische route](#) - zijn hier diverse internationale bendes groot geworden met de cocaïnehandel. De eerste en meest bekende was de Shower Posse. Deze bende gold als de meest gewelddadige uit de VS. De Shower Posse is opgericht door Jim Brown en zonen, onder wie 'Christopher Coke'. De bende ontstond in de achterstandsbuurt Tivoli Gardens in Kingston. Brown werkte direct samen met Jamaica's voormalig premier, voor wie hij stemmen organiseerde.

Meer over Christoffer Coke

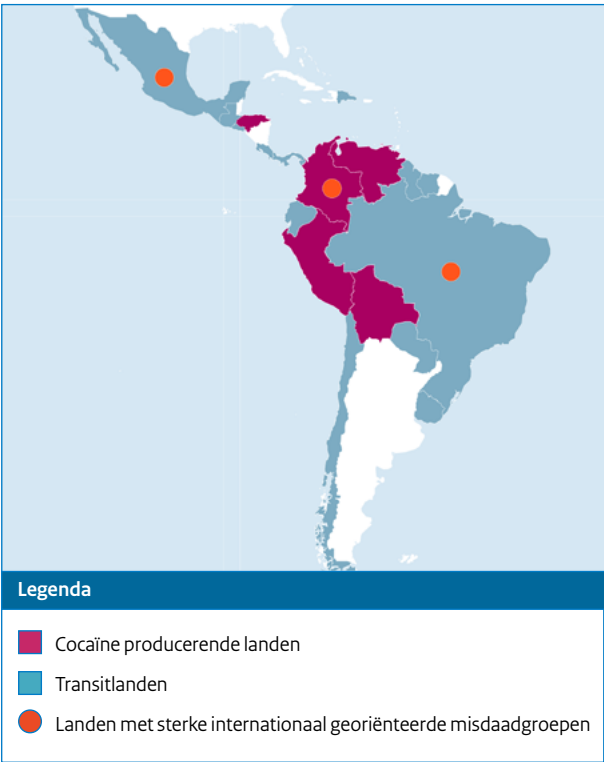

Medellin, Colombia

2.2 Criminele organisaties uit Latijns-Amerika

2.2.1 Productielanden, transitlanden en landen met sterke internationaal georiënteerde misdaadgroepen

Colombia, Bolivia en Peru zijn al jaren de belangrijkste cocaïne producerende landen. Venezuela en Honduras produceren ook cocaïne, maar op veel kleinere schaal. Ook Mexico en Paraguay zijn drugs producerende landen.³ Hoewel zij geen cocaïne produceren, kunnen zij relevant zijn, vanwege de aanwezige smokkelroutes. Bestaande smokkelroutes worden immers vaak voor meerdere soorten illegale handel gebruikt. Het ligt dan voor de hand dat deze landen transit- of doorvoerlanden worden. Transitlanden zijn normaliter meer aan verandering onderhevig, omdat [smokkelroutes veranderen](#) naarmate het risico op onderschepping groter wordt. Wanneer sterke internationaal georiënteerde misdaadgroepen aanwezig zijn in een land, speelt het land vaak ook een voorname rol in de illegale handel. Dit zien we ook terug in de onderscheppingen: de grote misdaadgroepen zijn ook betrokken bij grootschalige cocaïnesmokkel richting Europa (waaronder Nederland).

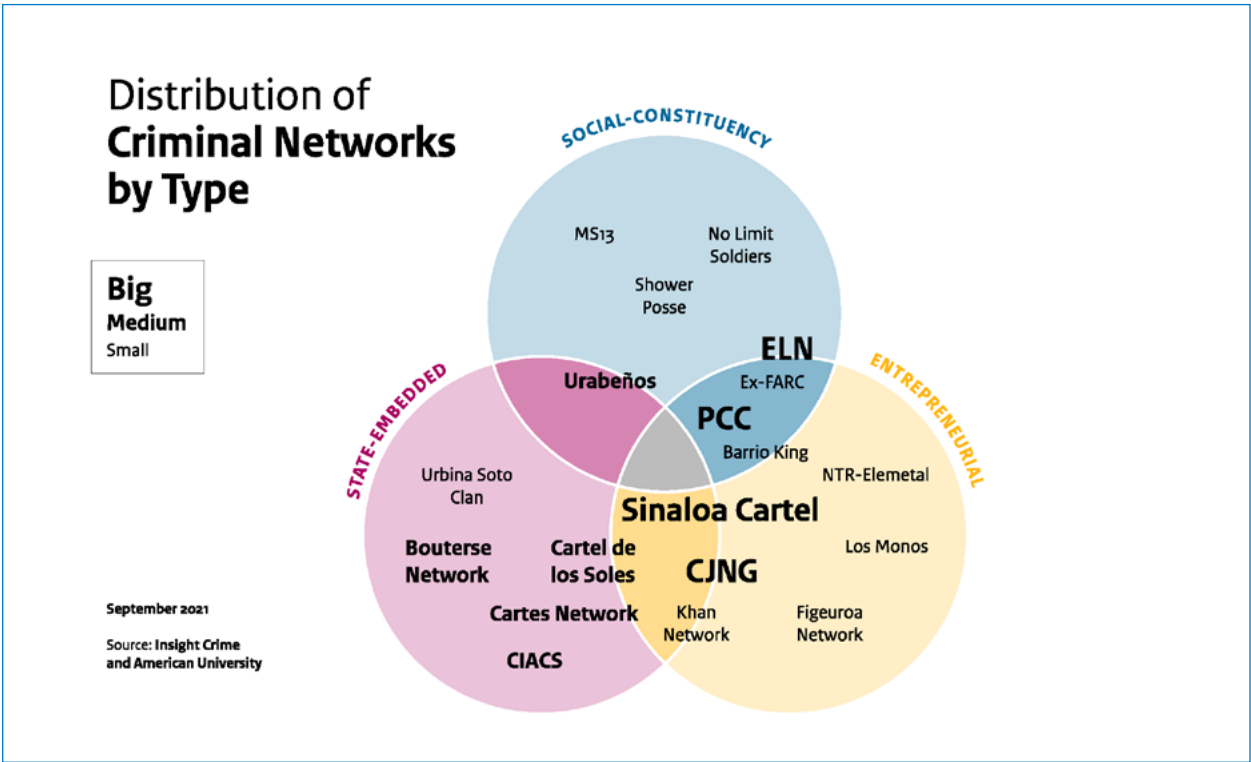

i Sterke misdaadgroepen, grootschalige smokkel
Ladingen vanuit Colombia zijn per definitie georganiseerd met betrokkenheid van Colombiaanse organisaties. Ladingen vanuit Ecuador vinden - behalve met betrokkenheid van Ecuadoraanse organisaties - ook met betrokkenheid van Colombiaanse of Mexicaanse organisaties plaats. Brazilianen fungeerden voorheen als onderaannemers, maar zijn eigen lijnen richting Europa gaan opzetten. Zij zijn sterk in opkomst. Zo volgen hierin de Mexicanen, die ook begonnen als [onderaannemers van de Colombianen](#).

³ Mexico produceert o.a. marihuana, opiaten en efedrine. Colombia en Paraguay zijn Zuid-Amerika's dominante marihuanaproductanten.

2.2.2 Drie typen criminele netwerken in Latijns-Amerika

Verschillende manieren om criminele netwerken te onderscheiden
In de afgelopen vijftig jaar hebben wetenschappers diverse pogingen gedaan om criminele netwerken in typologieën te vangen, zodat er effectief beleid op kan worden uitgewerkt. De eerste typologieën uit de jaren 70 richtten zich vooral op afkomst, waarbij de nadruk lag op raciale, etnische en nationale verbanden. Deze typologie wordt nog steeds veel gebruikt. Ook wij gebruiken het als ordeningsprincipe om de verschillende netwerken te beschrijven. In de jaren 80 werden netwerken meer marktgericht getypeerd: op basis van criminele activiteiten, positie in de supplychain of

positie in de waardeketen. Deze typologieën zijn voor Latijns-Amerikaanse netwerken minder geschikt dan voor bijvoorbeeld Europese, omdat de eerstgenoemden minder commercieel zijn. In de jaren 90 werden criminele netwerken onderscheiden op basis van identiteit en rond 2000 op basis van organisatiestructuur. Meest recent, maar minder bekend zijn de typologieën die kijken naar de aanwezigheid van de staat binnen criminele netwerken.

Voor het typeren van Zuid-Amerikaanse netwerken probeerden de American University en InSight Crime (Taylor & Dudley 2022) meerdimensionaal te kijken. Zij maakten onderscheid tussen drie grote categorieën van criminele netwerken: state-embedded networks, social-constituency networks en entrepreneurial networks:

1. **State-embedded networks** zijn criminele netwerken die gevestigd zijn binnen de staat (instituten), wat impliceert dat actoren dubbel spel kunnen spelen ten opzichte van andere landen en hun handhavingspersoneel. De netwerken vinden we bijvoorbeeld in Guyana, Suriname, Honduras, Venezuela en ook de Caribische delen van het Koninkrijk.
2. **Social-constituency networks** zijn criminele netwerken met een geografisch gebied of kiesdistrict als (uitvals)basis. Dit gebied en de inwoners boeken sociale en economische vooruitgang dankzij het criminele netwerk. Voorbeelden hiervan vinden we in Jamaica en Brazilië.
3. **Entrepreneurial networks** zijn criminele handelsnetwerken, die doorgaans gespecialiseerd zijn in het aanbieden van illegale producten en/of diensten. Criminele netwerken uit Nederland behoren vrijwel altijd tot deze categorie.

2.2.3 Top 10

InSight Crime maakte in 2020 een top 10 van criminele groepen⁴ in Latijns-America (zie hierboven; McDermott 2020). Hiervoor werden de volgende criteria gebruikt:

- Structuur
- Centraal leiderschap
- Identiteit en ideologie
- Economische macht
- Staatspenetratie
- Dreiging met geweld
- Militaire capaciteit en aantallen
- Criminele allianties
- Territoriaal bereik en criminele governance
- Lengte en bestendigheid van bestaan

De 'rangorde' is aan verandering onderhevig, maar het bestaan van de groepen is redelijk stabiel. Opvallend is dat de drie meest bevolkingsrijke landen van Latijns-Amerika, Brazilië, Mexico en

Colombia, alle drie beschikken over zeer grote professionele criminele organisaties met duizenden leden, die actief terugvechten tegen de staat. Hiermee onderscheiden de organisaties en hun thuislanden zich van criminele organisaties uit andere Latijns-Amerikaanse landen. Politicoloog Lessing (2017) noemt dit geweld cartel-state conflict: "sustained armed confrontation between sophisticated and well-armed drug trafficking organizations (DTOs) and state forces". Hun gewapende strijd wordt vergemakkelijkt doordat zij zekere territoria onder beheer hebben. Ook Centraal-Amerikaanse bendes, zoals in El Salvador kunnen tienduizenden manschappen mobiliseren. Voor Europa zijn deze groepen iets minder relevant. Voor zover bekend gaat hun dreiging vooral uit naar de VS. Cocaïnevrachten die uit Centraal-Amerika naar Europa (en Nederland) komen, worden waarschijnlijk georganiseerd door Colombiaanse en Mexicaanse netwerken die ook in dit gebied samenwerkingen hebben (Gutiérrez, 2023a).

⁴ De 'state embedded networks' (categorie 1) zoals uit Venezuela en eventueel Honduras zijn hierin niet meegenomen.

Colombiaanse autoriteiten in cocaveld

2.2.4 Colombiaanse organisaties

Opkomst

Colombianen domineerden niet altijd de cocaïnehandel. Zij doen dat sinds de jaren 80. Daarvoor, in de jaren 50, 60 en 70 waren het vooral Bolivianen en Chilenen (onder wie de vader van Amsterdammer Rico de Chileen). Vrijwel alle coca en cocaïne werd toen nog geproduceerd in Peru en Bolivia (Thoumi 2017).

Volgens historica Britto (2020) verstoorden de militaire coup van 1973 in Chili en politieke repressie in andere Zuid-Amerikaanse landen de smokkelnetwerken dusdanig dat er een vacuüm ontstond, waar de Colombianen in sprongen. Eind jaren 60 waren zij al begonnen met de smokkel van marihuana richting de VS. Vanaf de jaren 70 en 80 kwam daar cocaïne bij. Daarmee verschoof het Zuid-Amerikaanse zwaartepunt van de internationale cocaïnehandel van Bolivia, Peru en Chili naar Colombia, waar eind vorige eeuw dus nog nauwelijks coca werd geteeld.

Het Medellin- en Calikartel

In de jaren 80 waren het de Colombiaanse kartels van Medellin en Cali die als eersten op industriële schaal cocaïne gingen smokkelen. De hoofdroute liep via het Caribisch gebied, waarvoor ook vliegtuigjes werden ingezet, met name richting de VS. Tot medio jaren 90 bleef de [Caribische route](#) de dominante smokkelroute voor cocaïne, ook richting Europa. Met name het Calikartel was zich ook op Europa gaan richten. Het Medellin- en Calikartel opereerden verschillend. Het kartel van Medellin gebruikte vooral geweld ('lood'), terwijl het Calikartel koos voor corruptie ('zilver'), met omkoping als strategie. Onder leiding van Escobar maakte het Medellinkartel het zo bont, dat dit leidde tot een krachtige reactie van de overheid van Colombia met steun van de VS. Een ander verschil is dat het Calikartel meer gebruik maakte van de [Centraal-Amerika route](#) richting de VS. De stad Cali ligt dichtbij de westkust en Grote Oceaan, waarlangs Centraal-Amerika en Mexico makkelijker te bereiken zijn als transit richting de VS.

Meer over Rico de Chileen

Medellin, Colombia. Openlucht museum van Pablo Escobar - Victoria - stock.adobe.com

Medellin, Colombia

Verzamelde coca-blaadjes van een cocaboer in Peru

Fragmentatie van de handel

Colombia is het land waar de *war on drugs* het langst woedt en waar organisaties zijn ontstaan die terugvechten tegen de staat. 1984 geldt als het begin van dit fenomeen, toen twee adolescente huurmoordenaars de minister van justitie doodschoten (Britto [2020](#)). Het geweld tegen de staat escaleerde vanaf 1990, vooral door toedoen van het Medellinkartel. Onder andere door een door Escobar gestarte narco-terreurcampagne om zijn uitlevering te voorkomen. Verschillende niet-betrokken burgers werden ontvoerd, onder wie de dochter van de voormalige president. De *war on drugs*, de dood van Escobar (in 1993) en de arrestatie van de leiders van het Calikartel zorgden voor de teloorgang van Colombia's grote kartels. In 2013 luidden velen een keerpunt in de *war on drugs* in, omdat de kelderende cocaïne-productie gepaard ging met de ontmanteling van de grote drugshandelorganisaties (McDermott, [2018](#)). Maar, de macht van de illegale drugseconomie bleek allesbehalve ingedamd. Volgens de Colombiaanse misdaadeconoom Thoumi (Medel & Thoumi [2014](#)) leidde het tot versnippering en een zekere democratisering van de cocaïnehandel. Een nieuwe generatie kwam op, met nieuwe spelers en partijen.

Nieuwe generatie drugshandelaren

Vandaag de dag is cocaïnehandel in Colombia levendiger dan ooit tevoren, met productie op recordniveaus en nieuwe internationale markten die worden uitgebuit. Colombiaanse drugs-handelaren hebben lessen geleerd van 40 jaar ontwijken van nationale en internationale handhaving. Geweld doet de zaken niet goed. Anonimiteit is de ultieme bescherming: 'plata' (zilver) is oneindig veel effectiever dan 'plomo' (lood, zoals in kogels). InSight Crime onderzoeker McDermott ([2018](#)) schrijft over de nieuwe generatie:

"Forty years after Pablo Escobar industrialized the drug trade, we now see a new generation of traffickers who learned from their fathers and even grandfathers. They are plying their multimillion-dollar business off the radar, without attracting any attention. Nowadays it is almost impossible to separate the dirty money from the clean after 50 years of increasingly sophisticated money laundering with investment in every facet of Colombia's economy. Today's drug lord will never touch a kilogram of cocaine, much less wield a gold-plated 9 mm pistol. His weapon is an encrypted cellphone, a diverse portfolio of legally established businesses, an intimate knowledge of world finance. He is an Invisible and he forms the heart of the fourth generation of drug trafficking in Colombia."

De nieuwe generatie Colombiaanse spelers zouden inmiddels de drijvende krachten zijn in de Colombiaanse onderwereld. Ze blijven onder de radar en richten zich vooral op een soepel verloop van hun bedrijfsactiviteiten en het maximaliseren van winst. Uitbreiding van het werkterrein verloopt via een franchisesysteem. De Amerikaanse markt hebben ze afgestaan aan de Mexicanen, de risico's zijn te hoog geworden. Zelf kijken ze liever naar de Europese markt, of China of Australië. (McDermott, [2018](#); Van der Zee [2019](#)).

Om *profiling* te voorkomen en de winst te verhogen hebben ze hun activiteiten bovendien verder buiten Colombia verplaatst. Ze werken samen met andere Zuid-Amerikaanse en Europese criminele netwerken en zijn fysiek aanwezig in belangrijke doorvoerlanden en in Europa (EMCDDA [2022](#)).

Het lijkt geen twijfel dat de Colombianen ook actief zijn in en 'op' Nederland. De aanwezigheid en latere arrestatie (in 2020) van Saïd Razzouki in Medellín suggereert directe samenwerking van de Taghi-groep met Colombianen. De vondst van het cocaïne-lab in het Drentse Nijeveen (2020), waar een groep Colombianen cocaïne uit steenkool wasten, lijkt te duiden op een samenwerking met een Nederlands-Turks netwerk.

De drie bekendste criminele organisaties van Colombia zijn ELN, de Ex-FARC maffia en AGC. We bespreken ze hierna kort.

Meer over Saïd Razzouki

Meer over Nijeveen

1

ELN: Colombia's Nationale Bevrijdingsleger⁵

- **Thuisbasis** : Colombia
- **Actieve jaren** : 1964-heden
- **Leden** : 2.500+
- **Werkgebied** : Colombia & Venezuela
- **Type netwerk** : Social-constituency (2)
- **Organisatiestructuur** : Guerrillabeweging, hiërarchisch met strijdgroepen die zich ook bezighouden met sociale hulpprojecten.
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Ontvoering, afpersing, drugshandel en illegale mijnbouw

Het van oorsprong Marxistische Colombiaanse Nationale Bevrijdingsleger (ELN) wordt inmiddels gezien als de één van de machtigste criminele organisatie van Latijns-Amerika. De ELN wist de zittende president Maduro te overtuigen van het belang om samen te werken als buffer tegen mogelijke buitenlandse interventies. Hiermee kreeg de ELN de controle over belangrijke en winstgevende smokkelroutes van Bolivar en Amazona (Brazilië) in het zuiden tot aan Zulia aan de Venezolaanse kust in het noorden. Naast hun rol in drugs kregen ze ook de controle over illegale goud-, coltan en diamantmijnen waardoor hun invloed op het Venezolaanse regime alleen maar sterker werd.

⁵ Volckhausen 2013; Ortegón 2020.

5

Ex-FARC maffia (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia)⁶

- **Thuisbasis** : Colombia
- **Actieve jaren** : 2016 - heden
- **Leden** :
- **Werkgebied** : Colombia & Venezuela
- **Type netwerk** : Social-constituency (2) / Entrepreneurial (3)
- **Organisatiestructuur** : Guerillabeweging, hiërarchisch met strijdgroepen
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Ontvoering, afpersing, drugshandel

De FARC was van oorsprong een communistische, revolutionaire en illegaal bewapende organisatie in Colombia van 1964 tot 2017. Met een geschat aantal van 9.000 tot 15.000 leden, was de FARC in 2005 aanwezig op 10 tot 15 procent van het Colombiaanse grondgebied, voornamelijk in de zuidoostelijke oerwouden en in de vlaktes aan de voet van de Andes. In de jaren tachtig raakten ze betrokken bij de illegale drugshandel. De Ex-FARC-maffia is een reeks criminele groepen die ontstonden tijdens en na vredesonderhandelingen in 2016 tussen de Colombiaanse regering en de guerrillastrijders van de FARC. Ze hebben zichzelf gevestigd als belangrijke criminele speler in zowel Colombia als Venezuela. Er zijn twee hoofdfracties van de voormalige FARC-maffia: de zelfbenoemde Centrale Generale Staf (Estado Mayor Central - EMC), onder leiding van Néstor Gregorio Vera Fernández, alias "Iván Mordisco", en de Tweede Marquetalia, onder leiding van Luciano Marín, alias "Iván Márquez."

⁶ Dalby 2023a; BBC 2023.

FARC, Colombia

8

Urabeños, Autodefensas Gaitanistas de Colombia (AGC)⁷

- **Thuisbasis** : Colombia
- **Actieve jaren** : 2006 - heden
- **Leden** : 1.800
- **Werkgebied** : Colombia, Europa
- **Type netwerk** : State-embedded (1) / Social-constituency (2)
- **Organisatiestructuur** : Paramilitaire netwerk organisaties
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Drugs, afpersing, ontvoeringen en illegale goud- en houthandel.

De wortels van de Gaitanistas, ook wel bekend als de Golfclan, Urabeños, Autodefensas Gaitanistas de Colombia (AGC) liggen in de noordelijke regio Uraba waar veel bananen worden geteeld. Vandaar de naam Los Urabenos. De leider van AGC, Usaga, ook bekend als Otoniel, was tot voor kort Colombia's meest gezochte drugshandelaar en werd in 2021 aangehouden. Het AGC heeft een sterke alliantie met Balkan-, Italiaanse maffia en Mexicaanse kartels. Delen van het AGC netwerk richten zich speciaal op drugs-smokkel naar Europa, vooral via Spanje en Antwerpen. Ook wordt er flink geëxporteerd naar andere Zuid-Amerikaanse landen, waaronder Brazilië als hub naar Europa. De AGC richt zich ook op goud- en houthandel, afpersing en ontvoeringen.

⁷ Fetherstonhaug. & Tallant 2022; InSight Crime 2022a; Timocos 2021; Jeremic et al 2021.

Mexico

2.2.5 Mexicaanse organisaties

Criminele netwerken uit Mexico zijn van oudsher enkele van de belangrijkste leveranciers van fentanyl, heroïne, methamfetamine, cocaïne en cannabis in de Verenigde Staten. De macht van de Mexicaanse kartels groeide vooral vanaf de tweede helft van de jaren 90, toen Mexico het voornaamste doorvoerland werd voor cocaïne naar de VS. Daarbij profiteerden ze van de [ontmanteling van de Colombiaanse kartels](#).

Uit recente informatie blijkt dat de Mexicanen ook groothandel leveranciers van methamfetamine en cocaïne op de Europese markt zijn geworden (EMCDDA & Europol 2022). Er zijn vooralsnog geen harde aanwijzingen dat er grote hoeveelheden cocaïne direct uit Mexico naar Nederland worden verscheept. Op Schiphol is wel al meermaals cocaïne uit Mexico aangetroffen, ook in cargo, maar in de havens voor zover bekend niet. Dat betekent niet dat de Mexicanen nog niet betrokken zijn bij de grootschalige cocaïnesmokkel naar Nederland. Zij zouden meer berekenend te werk kunnen gaan, door vanuit andere landen te smokkelen. Bijvoorbeeld Ecuador, waar ook Mexicaanse organisaties actief zijn. Het Sinaloakartel, CJNG en het Golfkartel zijn de drie belangrijkste Mexicaanse organisaties die

vandaag de dag actief zijn in de cocaïnehandel. We bespreken ze hierna kort. De Mexicaanse betrokkenheid en interesse in Nederland is overigens al duidelijker rond de methamfetamine. Sinds 2019 zijn meermaals Mexicanen in laboratoria in Nederland aangetroffen, meestal als kok (o.a. Bloemhof 2020; NOS 2020).

Geweld

Tegenwoordig is Mexico het land dat het meest met drugskartels wordt geassocieerd. Het geweld tussen drugsorganisaties escaleerde er het eerst eind jaren 80, na de arrestatie van Gallardo (El Padrino, ofwel the Godfather), wiens kartel de controle had over bijna alle smokkelroutes in Mexico en langs de Mexicaans-Amerikaanse grens. Geweld richting de staat en samenleving (burgers) begon later. Met name begin 21e eeuw, als reactie op de repressieve aanpak van de overheid (González 2009; Shirk & Wallman 2015). De afgelopen drie decennia vormden een instabiel tijdperk voor de Mexicaanse onderwereld. Als gevolg van de repressieve aanpak, intense concurrentie en interne conflicten versplinterden en transformeerden misdaadgroepen aan de lopende band (Dalby 2023).

3 Sinaloakartel⁸

- **Thuisbasis** : Mexico, Sinaloa
- **Actieve jaren** : 1978 - heden
- **Leden** : 30.000 +
- **Werkgebied** : 17 Mexicaanse staten, ca. 50 landen
- **Type netwerk** : State-embedded (1) / Entrepreneurial (3)
- **Organisatiestructuur** : Netwerkorganisatie
- **Geschatte jaaromzet** : \$ 3 miljard +
- **Criminele activiteiten** : Drugs, witwassen van geld, wapenhandel, moord, ontvoering, omkoping.

Het Sinaloakartel wordt vaak beschreven als de grootste en machtigste drugshandelorganisatie op het westelijk halfrond. De deelstaat Sinaloa is al lang een centrum voor smokkelwaar met een historie van smokkel van wapens en zilver. In de jaren 60 en 70 stapten ze over naar de smokkel van drugs, met name marihuana, dat hier ook (evenals papaver) wordt geteeld. Eind jaren 70 kwam daar cocaïne bij en later ook nog fentanyl en crystal meth, ook wel bekend als methamphetamine. Het Sinaloakartel lijkt voorbeeld genomen te hebben aan het Colombiaanse Calikartel. Beide knoopten sterke banden aan met de politieke en economische elite van het land.

⁸ Dalby 2023; Gutiérrez 2023a

Guadalajara, Jalisco, Mexico

Tijuana, Mexico

4 Jaliscokartel, Cartel Jalisco Nueva Generación(CJNG)⁹

- **Thuisbasis** : Mexico (Guadalajara, Jalisco)
- **Actieve jaren** : 2010 - heden
- **Leden** : 6.000 - 20.000
- **Werkgebied** : Zuid-Amerika, VS, Europa, Australië en Azië
- **Type netwerk** : State-embedded (1) / Entrepreneurial (3)
- **Organisatiestructuur** : Hiërarchisch
- **Geschatte jaaromzet** : Cocainehandel wordt geschat op \$ 9 miljard, meth op \$ 4,6 miljard, daar komt o.a. de illegale sigarettenhandel nog bij.
- **Criminele activiteiten** : Drugs, illegale tabak, wapenhandel, witwassen, afpersing, moord/geweld

CJNG is één van de grootste drugskartels van Mexico. Het kwam in 2010 voort uit het Sinaloakartel, waar het sindsdien mee rivaliseert. CJNG wordt sinds 2020 beschouwd als gevaarlijkste criminele organisatie van Mexico. De groep staat bekend om de brute manieren van doden en het tentoonstellen van lijken. Ze zouden rechters, politie en douaniers omkopen en degenen doden die smeergeld weigeren. In de afgelopen 20 jaar creëerde CJNG tientallen drugsroutes richting de VS, Europa en Azië. De handel in methamfetamine en cocaïne zou hun core business zijn, maar JCNG is ook groot in de illegale tabak. De leider Nemesio Oseguera Cervantes (El Mencho) wordt gezien als één van de belangrijkste drugsbazen ter wereld, waarmee hij El Chapo, de vroegere leider van het Sinaloakartel opvolgt. In 2020 werd zijn zoon (El Menchito) uitgeleverd aan de VS en ook zijn dochter aangehouden. Daarnaast werden ongeveer 2.000 bankrekeningen bevroren en een aantal dekmantelbedrijven aangepakt die aan de groep waren gekoppeld. Toch lijken de criminele activiteiten van CJNG intact, blijft het kartel groeien en lijkt hun aandeel in de Afrikaanse en Europese drugsmarkt groter te worden. Het gebruik van moderne wapens om hun vijanden uit te schakelen, zoals drones en granaatwerpers zijn geen uitzondering.

⁹ Taylor & Dudley 2022; Appleby 2022; Wikipedia contributors 2023; Warren 2022; Acosta 2022; Gutiérrez 2023a; VICE news 2020; Pellegrini & Arocha 2023; InSight Crime 2022; Felbab 2022.

9 Golfkartel, Cártel del Golfo, (CDG)¹⁰

- **Thuisbasis** : Mexico (Matamoros, Tamaulipas)
- **Actieve jaren** : 1930 - heden
- **Leden** :
- **Werkgebied** : Midden-Zuid Amerika, VS, Europa, West-Afrika, Azië
- **Organisatiestructuur** : State-embedded (1) / Entrepreneurial (3)
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Drugs, liquidaties, afpersingen, ontvoeringen etc.

Het Golfkartel (niet te verwarren met de Golfclan, Urabeños, uit Colombia) is één van de oudste misdaadgroepen in Mexico. Het begon bijna een eeuw geleden met alcoholsmokkel, prostitutie en illegaal gokken. Voor de cocaïnesmokkel naar de VS werkte het samen met het Calikartel. Het Golfkartel beschikt over een groot internationaal netwerk. De leden staan erom bekend de bevolking te intimideren en bijzonder gewelddadig te zijn. Ze kennen een relatief simpele organisatiestructuur met vier dominante rollen: (1) Falcons (Halcone) de ogen en oren van de organisatie, (2) Hitmen (Sicarios) voor het geweld, (3) Luitenanten (Lugartenientes) als supervisor van operaties en ondergeschikten en (4) Drug lords (Capos) die verantwoordelijk zijn voor het geheel, het sluiten van allianties etc. Tegenwoordig is het Golfkartel opgesplitst in veel verschillende facties, die elk strijden om controle over het uitgestrekte grensgebied van Tamaulipas. Hoewel deze facties aanzienlijke macht hebben, lijkt het gouden tijdperk van het Golfkartel voorbij.

¹⁰ InSight Crime 2023a; Velinga 2011.

2.2.6 Braziliaanse organisaties

Braziliaanse organisaties hebben een flinke positie verworven in de trans-Atlantische cocaïnehandel. De opkomst van Braziliaanse organisaties in de cocaïnehandel is vergelijkbaar met die van de Mexicaanse, [20-25 jaar geleden](#). Ze zijn partners geworden van Colombiaanse criminele netwerken en kopen ook cocaïne geproduceerd in Bolivia en Peru. Naast hun smokkelactiviteiten zijn ze dienstverleners voor wereldwijd opererende criminele netwerken die Braziliaanse havens gebruiken om cocaïne te verhandelen (EMCDDA [2022](#)). Anders dan in Ecuador, dat ook doorvoerland is, zijn vrachten die vertrekken uit Brazilië vrijwel per definitie onder Braziliaanse hoede geladen.

PCC is de grootste organisatie van Brazilië en bovendien de meest internationaal georiënteerde. Anders dan de Mexicanen zijn Brazilianen meer georiënteerd op Europa dan Noord-Amerika. De organisaties zijn dermate machtig geworden dat ze in staat zijn end-to-end lijnen op te zetten: van de productielanden [via de Amazone en binnenlanden van Brazilië](#) naar [Afrika en Europa](#).

i PCC lid in Nederland:
'André do Rap' maakte fortuin als broker in de cocaïnehandel richting Afrika en Europa. Volgens de Braziliaanse politie was hij een van de centrale contactpersonen tussen de 'ndrangheta en PCC. De laatste keer dat hij op de vlucht was, woonde hij in Nederland. Hij was zes jaar vermist (Rebello [2020](#)).

Meer over André do Rap

Oorsprong

Braziliaanse organisaties worden ook wel prison gangs genoemd, omdat ze ooit zijn gestart als vakbondachtige gedetineerdenbewegingen. Onder andere om verzet en bescherming te bieden tegen het buitensporige overheidsgeweld in gevangenissen¹¹ en favela's. In de loop van de tijd transformeerden ze tot veelzijdige, op cel-structuren gebouwde criminele organisaties met een breed palet aan criminele activiteiten. Van afpersing tot gewelddadige bankovervallen en drugs- en wapenhandel. Met name drugshandel werd een belangrijke component van het verdienmodel. Inmiddels zijn de organisaties meer dan prison gangs. Het maatschappelijk draagvlak en hun machtsbasis zijn groot. Bovendien heeft Brazilië een miljoenenpotentieel aan jonge aanwas. Als grootste land van Latijns-Amerika, met de op drie na grootste inkomensongelijkheid¹² zijn er veel sociaal-economisch gemarginaliseerden in gevangenissen en achterstandsbuurten. De belangrijkste Braziliaanse organisaties in de cocaïnehandel zijn PCC, CV en FDN. We bespreken ze kort.

Favela in Rio, Brazilië

¹¹ Brazilië heeft de op twee na (VS en China) grootste detentiepopulatie ter wereld. Met in totaal meer dan 700.000 gevangenen: wat neerkomt op meer dan 500 per 100.000 inwoners.
¹² Na Colombia, Panama en Costa Rica is Brazilië het land met de grootste inkomensongelijkheid van Latijns-Amerika (Statista [2021](#)).

2 PCC¹³

- **Thuisbasis** : Brazilië, São Paulo
- **Actieve jaren** : 1993-heden
- **Leden** : 30.000-112.000
- **Werkgebied** : 25 van de 27 deelstaten.
- **Organisatiestructuur** : Decentrale cellenstructuur
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Cocaïnehandel met aanvoerlijnen uit Colombia, Peru en Bolivia via Paraguay. Internationale expansie richting Afrika en Europa. Onder andere in samenwerking met 'ndrangheta.

¹³ CLALS [2020](#); EMCDDA [2022](#); Poder360 [2022](#); Berg [2022](#); Harris [2022](#).

PCC is opgericht in 1993 in een gevangenis in São Paulo, naar het model van CV, maar groeide uit de grootste organisatie van Brazilië en zit ook in buurlanden als Paraguay en Venezuela.

Vrijdag 12 mei 2006 geldt als de dag dat Brazilië de macht van PCC ontdekte. De organisatie lanceerde 299 aanvallen op allerlei publieke instellingen, waaronder politiebureaus, justitie-instellingen en ook bussen. Er vielen 564 doden, onder wie 59 politiemensen. 2012 kende een andere grote geweldsgolf. Als wraak voor het doden van PCC-leden in São Paulo ging PCC politiemensen doden. Dertig dagen lang werd er bijna elke dag een politiemans gedood.

6 Commando Vermelho (CV)¹⁴

- **Thuisbasis** : Brazilië, Rio
- **Actieve jaren** : 1979-heden
- **Leden** : 24.000-30.000
- **Werkgebied** : 14 van de 27 deelstaten
- **Organisatiestructuur** : Hiërarchisch
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Drugshandel, wapenhandel, afpersing, ontvoeringen, geweld

CV is de oudste grootste criminele organisatie van Brazilië en zit inmiddels ook in Peru. De organisatie is ontstaan in 1979 en gegroeid in de jaren 80, profiterend van Rio's cocaïne-boom. In de jaren '90 escaleerde de gewapende strijd door CV tegen de overheid en bereikte het toppunt in 2007 toen de overheid probeerde de meer dan honderd favela's in Rio te beheersen. Waaronder ook Complexo do Alemão, de machtsbasis van CV. In die strijd werden 1.330 veronderstelde criminelen gedood. Inmiddels zit CV in 14 van de 27 deelstaten, grofweg de helft van Brazilië. Rio blijft hun hoofdkwartier, al is groot-Rio nu ook geïnfilteerd door PCC-allianties. In 2018 viel CV Braziliaanse politiebureaus en een Boliviaanse legerbasis aan om wapens buit te nemen.

¹⁴ InSight Crime [2022b](#); Segundo [2021](#); Immigration and Refugee Board of Canada [2015](#); Lessing [2017](#); Poder360 [2022](#); Berg [2022](#).

- **Thuisbasis** : Brazilië, Manaus
- **Actieve jaren** : 2007-heden
- **Leden** :
- **Werkgebied** :
- **Organisatiestructuur** :
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** :

FDN is de derde grootste criminele organisatie in Brazilië. Deze is ontstaan in 2007 in de gevangenis- en arme wijken van Manaus, de grootste stad van het Amazonegebied (met 2,5 miljoen inwoners).

Industriestad Manaus geldt met haar containerhaven als nodaal knooppunt voor zowel de legale als illegale handel in Noord-Brazilië, waar criminele organisaties letterlijk om vechten. In Manaus komt de Solimõesrivier uit Peru en Colombia samen met de eveneens kilometers brede Rio Negro uit Colombia.¹⁶ Via het Amazonegebied hebben Braziliaanse criminele organisaties direct toegang tot de drie cocaïne producerende landen Colombia, Peru en Bolivia, waarmee Brazilië 7.800 km grens heeft. Via deze poreuze en veelal beboste gebieden worden vooral drugs, maar ook wapens, goud, hout en wildlife gesmokkeld.

¹⁶ In Brazilië heet de grootste rivier pas vanaf Manaus Amazonerivier, na samenvloeiing van de Solimõesrivier en Negrorivier. Peru en Colombia noemen de rivier stroomopwaarts van de Solimões al Amazonrivier. In Peru en Colombia is dat de grootste rivier.

¹⁵ Dalby 2022

Concurrentie en ruzie over Amazone-routes

Binnen het Braziliaanse bendewezen geldt 2016 als cesuur jaar. Na 20 jaar samenwerking (in ieder geval wapenstilstand) kregen PCC en CV mot over de cocaïne-aanvoer routes via de Amazone vanuit de drie productielanden. Traditioneel had FDN het voor het zeggen in het Amazonegebied maar sinds 2015 gingen PCC en CV de concurrentie aan. In eerste instantie spanden FDN en CV samen tegen PCC en gingen hiertoe een officiële alliantie aan. Deze alliantie kwam in 2018 ten einde, waarna CV een machtsbasis opbouwde in Manaus ten koste van FDN.

Prison riots

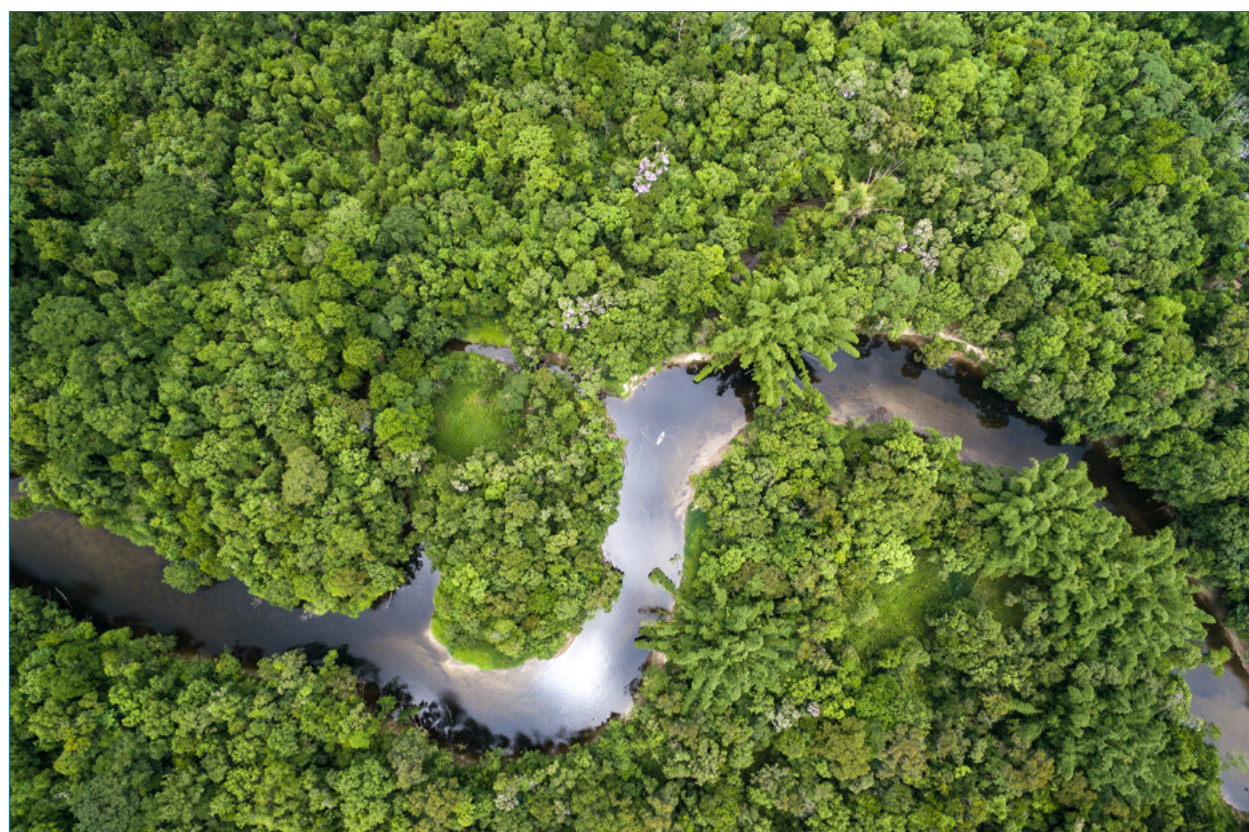
De machtsstrijd om de Amazoneroutes wordt letterlijk uitgevochten in de gevangenissen, waarbij soms tientallen doden vallen. Grote gevangenisgevechten (prison riots) in Latijns-Amerika tonen in wezen de geografische kaart van de machtsstrijd over routes en knooppunten. Zoals in de Braziliaanse deelstaten Amazonas en Roraima, maar bijvoorbeeld ook in Guayaquil (Ecuador).

In Boa Vista (Roraima) werden in 2017 veel PCC-leden afgeslacht door FDN (Couto et al 2022). In Manaus zijn drie grote gevangenisgevechten

geweest, wat het strategische belang van deze locatie toont. In Manaus komen de twee grootste rivieren uit de productielanden Colombia en Peru samen. Bovendien beschikt Manaus over een grote containerhaven met transporten richting Europa, waaronder Nederland (vanwaar o.a. hout wordt vervoerd). De enorme Solimões rivier geldt als belangrijkste cocaïne-smokkelrivier, en is tevens het gevaarlijkste piratengebied van de Amazone. Met name tussen Tefe en Coari, waar vijf piratengroepen actief zijn. Zij wachten transporten uit Peru en Colombia op in de kilometersbrede rivier en de vele vloedbossen en meren rond de grote rivieren (Boekhout van Solinge 2022)

Machtsvertoon en corruptie

Om de machtspositie publiekelijk te tonen werd in februari 2022 de aanwezigheid van 2 jaar CV in Manaus gevierd met minutenlang nachtelijk vuurwerk. Recente berichten suggereren dat CV zou samenwerken met de burgemeester, zoals bij de verkiezingen (Den & Carone 2022; CM7 2021). Eerdere jaren werden politici van de deelstaat Amazonas ervan beschuldigd samen te werken met FDN.

Bovenaanzicht regenwoud Amazone

2.3 Criminele organisaties uit Europa

2.3.1 Europese organisaties: entrepreneurial networks

De grote winsten die met de cocaïnehandel gepaard gaan, hebben ook tal van in Europa gevestigde criminele netwerken aangetrokken. Verschillende Europese netwerken zijn actief in de belangrijkste distributiehubs van de EU en organiseren ook zendingen vanuit productielanden en doorvoerlanden naar de EU. De meerderheid is al meer dan 10 jaar actief in de trans-Atlantische cocaïnehandel. Sommige spelen al tientallen jaren een sleutelrol, zoals Italiaanse netwerken. Andere nieuwe(re) spelers zijn op zoek zijn naar een groter aandeel in de cocaïnemarkt. Denk onder andere aan de Albanese, Belgische, Nederlandse, Marokkaanse, Servische, en Turkse netwerken (UNODC & Europol, 2021). De cocaïnemarkt wordt overigens niet alleen gedomineerd door etnische groepen. Ook criminele motorbendes (outlaw motorcycle gangs, OMG's) als No Surrender en Satudarah zijn spelers van wereldformaat in de distributie van cocaïne en in het faciliteren van ontmoetingsplaatsen voor de tussenhandel.

Rollen

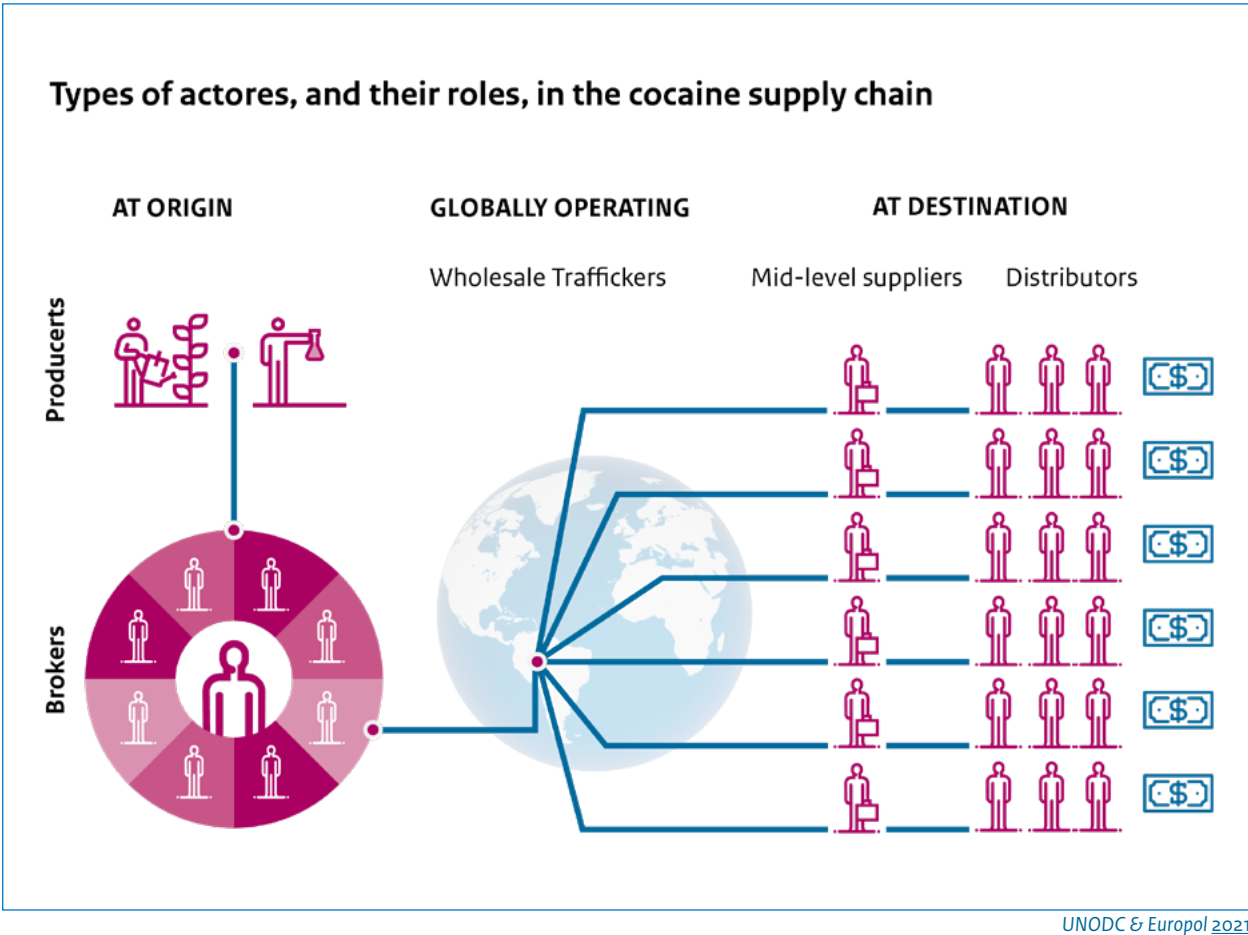
Voordat we enkele voorname Europese netwerken beschrijven, is het goed ook stil te staan bij een aantal rollen in de criminele samenwerking. Cocaïnehandelaren kunnen hun werk namelijk niet doen zonder de inzet van brokers, facilitators en specialisten. Samenwerking vindt plaats tussen criminelen onderling, maar ook met niet-criminelen. We beschrijven enkele cruciale rollen aan de hand van het rapport 'De Narcostand van Nederland' (Chessa et al 2021).

Tussenhandelaren/blokkenhandelaren

De tussenhandel betreft de handel in het deel tussen de groothandel (invoer) en de detailhandel. De tussenhandelaar neemt cocaïneblokken af van groothandelaren en verkoopt deze door aan afnemers (Gruter & Van de Mheen 2005; Kleemans et al. 2002). Soms kopen tussenhandelaren de cocaïne in grote hoeveelheden tegelijk om vervolgens de partijen (in delen) te verkopen aan andere partijen, in Nederland, Europa en ook buiten Europa. Ze kunnen hun blokken cocaïne vervolgens versnijden om hun winstmarge te vergroten voordat ze deze doorverkopen.

Brokers

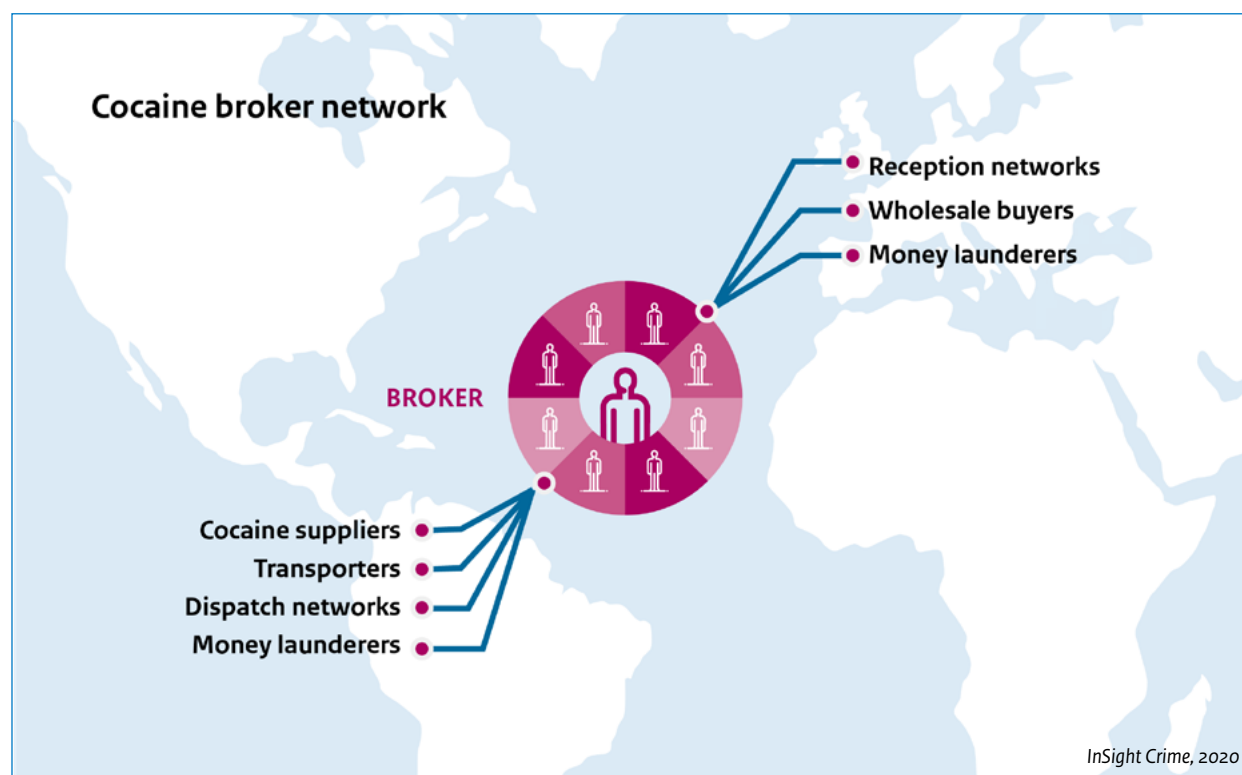
Nederlandse criminelen die in de cocaïnehandel zitten, maken vaak gebruik van brokers om dingen voor elkaar te krijgen. Brokers vormen belangrijke schakels in de cocaïnemarkt van productie tot gebruik. Een broker, ook wel bemiddelaar of bruggenbouwer genoemd, is iemand met sociale relaties in meerdere gemeenschappen of netwerken die zorgt voor de verbindingen waar dat nodig is. Zij hebben daarmee een strategische positie binnen en tussen criminele netwerken, maar ook tussen

criminele en niet-criminele netwerken (Duijn, Kashirin & Sloom 2014). De positie van een broker in en tussen netwerken is bepalend voor de mate van zijn succes (Borgatti & Lopez-Kidwell 2014; Burt 1992). De broker moet ook over bepaalde kennis, vaardigheden, organisatorisch talent en/of geld beschikken om daadwerkelijk een strategische en cruciale rol binnen de georganiseerde drugscriminaliteit te vervullen (Duijn et al. 2014; Spapens 2012).

In Zuid-Amerika gevestigde brokers zijn de gesprekspartners van zowel de producenten en eigenaren

van de cocaïne daar als van de internationale criminele netwerken of subjecten die de cocaïne willen kopen (Insight Crime, 2021). Brokers kunnen ook in Nederland verschillende partijen bij elkaar brengen door te fungeren als schakel tussen bijvoorbeeld uithalersgroepen en eigenaren van partijen cocaïne die uitgehaald moeten worden. Daarnaast kunnen zij bijvoorbeeld informatie, afkomstig van corrupte ambtenaren, verschaffen aan smokkelaars. Brokers werken onderling vaak samen en vormen daarmee als het ware brokers netwerken (Insight Crime, 2021; politie-informatie).

Deze manier van werken brengt ook risico's met zich mee voor de criminele netwerken. Omdat er meer schakels zijn en verschillende personen allemaal een stukje van de logistieke keten moeten vervullen, wordt de kans groter dat er fouten worden gemaakt of iemand met de autoriteiten gaat praten (InSight Crime, 2021).

Facilitators

Naast brokers zijn ook facilitators actief in alle fasen van het crime script. Facilitators hoeven zelf niet in aanraking te komen met de cocaïne, maar bieden de gelegenheid voor de smokkel en handel van cocaïne door de diensten die ze leveren. Er zijn veel verschillende soorten facilitators die allerlei specifieke diensten aanbieden. Hierbij valt te denken aan resellers van cryptocommunicatietoestellen, accountants, werknemers van bedrijven die een rol hebben bij het logistieke proces en financieel facilitators die de criminele verdiensten witwassen (InSight Crime, 2021; politie-informatie). Ook de

personen die auto's ombouwen voor het stashen van cocaïne, corrupte havenmedewerkers en personen die ruimtes beschikbaar stellen voor een cocaïnewasserij, kunnen als facilitator bestempeld worden (politie-informatie).

Uithalers

Een specifieke rol binnen de cocaïnehandel in Nederland is die van 'uithaler'. Uithalers worden onder andere ingehuurd of geronseld om cocaïne uit de containers in de havens te halen. Ze zijn een groot en groeiend probleem, vooral in de Rotterdamse haven (Trouw 2021; NOS 2021; RTL nieuws 2021). In september 2021 alleen al werden er 110 uithalers aangehouden (De Telegraaf 2021).

Een analyse van uithalers die zijn aangetroffen in de haven van Rotterdam in 2020 leverde op dat er 201 personen het label 'uithaler/losser' hadden gekregen. Allemaal mannen tussen de 17 en 48 jaar oud waarvan het grootste deel tussen de 20 en 29 jaar

oud (71 procent). 13 procent van de verdachten was jonger dan 20 jaar. In 2021 werd zelfs een jongen van veertien aangehouden op het haventerrein van Rotterdam (Algemeen Dagblad, 2021). Vaak worden de jonge onervaren jongens begeleid door een oudere, meer ervaren uithaler (politie-informatie). De ervaren uithaler staat veelal als enige in contact met de opdrachtgever of uithaalmakelaar en heeft de informatie over de container die uitgehaald moet worden.

2.3.2 Outlaw motorcycle gangs

Het Amerikaanse ministerie van Justitie definieert¹⁷ 'outlaw motorcycle gangs' als: 'organisaties waarvan de leden hun motorclubs gebruiken als kanalen voor criminele ondernemingen. OMG's zijn zeer gestructureerde criminele organisaties waarvan de leden zich bezighouden met criminele activiteiten zoals gewelddadige criminaliteit, wapenhandel en drugshandel.'

Hoewel de meeste leden van motorclubs zich aan de wet houden, doet een klein percentage dat niet. Zij noemen zichzelf "outlaws" of "one-percenters" en dragen een patch op hun jas met een 1 %-teken in een ruitvorm, wat betekent dat ze behoren tot een outlaw motorcycle gang (OMG). Volgens Europol¹⁸ is het aantal OMG-leden sinds 2005 wereldwijd gestaag toegenomen en het aantal clubs in Europa meer dan verdubbeld.

¹⁷ Vertaald uit engels: <https://web.archive.org/web/20140415074158/http://www.justice.gov/criminal/ocgs/gangs/motorcycle.html>

¹⁸ <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/outlaw-motorcycle-gangs>

Sinds je jaren 70 zijn ook in Nederland OMG's aanwezig. Naast de Hells Angels is Satudarah de meest prominente Nederlandse club. Door hun transnationale reikwijdte zijn ze in staat om drugs-smokkeloperaties te coördineren in samenwerking met grote internationale drugshandelsorganisaties. Een andere opmerkelijke groep die uit Nederland is gekomen, is No Surrender. Hoewel ze niet zo groot zijn als Saturdarah, zijn ze er toch in geslaagd om vestigingen in het buitenland op te zetten met

een totaal van ongeveer duizend leden in ongeveer 19 landen over de hele wereld. Vanwege de vaak intimiderende aanwezigheid en hun betrokkenheid bij drugs, liquidaties, aanslagen en bedreigingen zijn de meeste 1-procentgroepen in Nederland onderworpen aan een landelijk verbod.

Belém, Brazilië

Hells Angels¹⁹

- **Thuisbasis** : 467 chapters in 59 landen
- **Actieve jaren** : 1948 - heden
- **Leden** : > 6.000
- **Werkgebied** : Verenigde Staten, Zuid-Amerika en Europa.
- **Organisatiestructuur** :
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Afpersing, drugshandel, wapenhandel, liquidaties, ontvoering, prostitutie etc.

De Hells Angels Motorcycle Club (HAMC) is een internationale motorclub waarvan de leden doorgaans op Harley Davidson motorfietsen rijden. Met meer dan 6.000 leden en 467 afdelingen in 59 landen is het de grootste (outlaw) motorclub ter wereld. Veel politie en internationale inlichtingendiensten beschouwen de club als een georganiseerd misdaadsyndicaat.

De eerste Hells Angels-afdeling in Nederland werd opgericht in 1978 en kwam voort uit de motorclub Kreidler Ploeg Oost in Amsterdam. De Hells

Angels worden verondersteld een groot aandeel te hebben in de drugshandel in Nederland en zouden zich ook bezighouden met prostitutie. De Hells Angels zouden cocaïne het land binnen smokkelen via o.a. drugsnetwerken op Curaçao en Colombia, en ook handelen in xtc en illegale vuurwapens.

In 2005 doet de Nederlandse politie invallen in de clubhuizen van Hells Angels in Amsterdam, Haarlem, IJmuiden, Harlingen, Kampen en Rotterdam. De Belgische politie doet ook een inval in twee locaties over de grens. De politie neemt een granaatwerper, vlammenwerper, handgranaten, twintig handpistolen, een machinepistool en € 70.000 (\$ 103.285) aan contant geld in beslag. Een aantal Hells Angels-leden wordt later gevangengezet op beschuldiging van internationale handel in cocaïne en ecstasy, de productie en distributie van marihuana, het witwassen van geld en moord.

Op 29 mei 2019 zijn de Hells Angels in Nederland verboden. Nederland is het eerste land ter wereld dat de hele club verbiedt. De voorzitter van de rechtbank in Utrecht noemde het “een gevaar voor de openbare orde en de rechtsstaat”.

¹⁹ Kuldova en Sanchez-Jankowski 2018

Satudarah²⁰

- **Thuisbasis** : Nederland
- **Actieve jaren** : 1990 - heden
- **Leden** :
- **Werkgebied** : Nederland België, Frankrijk, Ierland, Spanje, Indonesië, Maleisië, Denemarken, Zweden, Duitsland, Marokko, Noorwegen, Singapore, Thailand, Vietnam, Curaçao, Suriname, Zwitserland, Zuid-Afrika, Canada, Australië, (Aotearoa) Nieuw-Zeeland en Turkije.
- **Organisatiestructuur** : Entrepreneurial (3)
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Drugs, geweld en wapenhandel

Satudarah MC is een multiculturele motorclub en door de Nederlandse politie en justitie beschouwd als een zogenaamde 1% outlaw motorcycle club. Sinds de oprichting in 1990 groeide ze snel tot 85 afdelingen wereldwijd, waarvan bijna 40 afdelingen in Nederland. De club is per 18 juni 2018 verboden in Nederland maar buiten Nederland bestaat de club nog en groeit nog steeds.

Leden van Satudarah worden met grote regelmaat in verband gebracht met drugshandel, moord, afpersing en wapenhandel.

In 2017 richtte Satudarah een chapter op in Belém. Belém is een belangrijke havenstad in Brazilië in de riviermonding van de Amazone. Al jaren vertrekken van hier ook cocaïnevrachten richting Europa. Daarnaast heeft Belém ook een internationale luchthaven, met vluchten naar o.a. Suriname²¹ en Portugal. De aanwezigheid van soms aanzienlijke aantallen Satudarah-leden in colors is, ook in het nachtleven, in Belém opgevallen. Enkele jaren geleden rolde de politie een fabriek op in Belém waar cocaïne door asfalt werd gemengd. Een techniek die daarvoor alleen in Mexico bekend was. Dit geeft aan dat er zeer professionele organisaties Belém aanwezig zijn. Volgens regionale deskundigen zijn Belém en deelstaat Para niet onder controle van één dominante groep. Zowel PCC als CV proberen voet aan de grond te krijgen in de arme wijken, die Belém veel heeft. Het is waarschijnlijk dat één van deze twee samenwerkingspartner van Satudarah is.

²⁰ LIEC 2021; Koornstra et al 2019

²¹ Een aanzienlijk deel van de Brazilianen in Suriname komt uit Belém.

2.3.3 Surinaams-Nederlandse netwerken

Medio jaren 90 hadden de criminologische rapporteurs van Van Traa (1996) de indruk “dat er vele honderden Surinamers in de weer zijn met het importeren van kleinere en middelgrote partijen cocaïne.” Dit zou “een continue instroom van kleine hoeveelheden vormen.” Inmiddels is de smokkel via bolletjesslikkers en koffers aanzienlijk afgenomen. Mede door de strengere (100%) controles vanuit Suriname. Maar, de meer grootschalige maritieme smokkel en ook de smokkel via pakketpost lijken juist toegenomen. Hoewel Suriname het kleinste land van Zuid-Amerika is, is de cocaïnehandel er sinds de jaren 80 een groot probleem geworden, is corruptie er wijdverbreid, tiert het witwassen van geld er welig en worden de natuur en jungle in Suriname bedreigd door illegale mijnbouw en handel in wilde dieren.

Een geschiedenis van corruptie

In 1975 werd Suriname onafhankelijk van Nederland, na bijna drie eeuwen kolonie van Nederland te zijn geweest. Nauwelijks vijf jaar later zette een staatsgreep onder leiding van Desi Bouterse een militair regime in werking dat tot 1987 regeerde. Economische vooruitgang bleef uit en het regime verloor al snel de steun van de bevolking. Vijftien prominente tegenstanders werden in 1982 vermoord. Het was in deze tijd dat de basis werd gelegd voor een narcostaat. Leden van het militaire regime waren betrokken bij meerdere drugsgerelateerde schandalen. Suriname werd

een belangrijk doorvoerpunt in de transnationale cocaïnehandel. Na een periode van relatieve rust en economische groei, kwam Bouterse in 2010 opnieuw aan de macht. Deze keer als democratisch gekozen president. De hoeveelheden in beslag genomen drugs uit Suriname verdubbelde direct. In 2020 werd een nieuwe president beëdigd. Hij wil de wijdverbreide corruptie opruimen: een zware taak (InSight Crime 2021).

Criminele samenwerking

Suriname is een aantrekkelijk doorvoerland voor cocaïne. De ligging, (ketting)migratie²² en het veelvuldig vracht- en personenverkeer met Nederland maken het land ideaal voor de trans-Atlantische cocaïnehandel. Colombianen, Venezolanen en Brazilianen leveren de cocaïne. Lokale netwerken in Suriname verzorgen vervolgens het grootste deel van het transitproces. Culturele banden maken dat veel Surinaamse handelaren samenwerken met Nederlands-Surinaamse compagnons om cocaïne naar Nederland te exporteren. Aan de top van de criminele hiërarchie van Suriname staat een netwerk van voormalige militairen, zakenlieden en overheidsfunctionarissen die een groot deel van de cocaïne- en goudhandel beheren. Evenals het witwassen van illegale winsten (InSight Crime 2021).

²² Van de ongeveer 1 miljoen mensen die zich Surinaams noemen of beschouwen, woont ongeveer de helft in Nederland en de andere helft in Suriname.

Suri-kartel

- **Tuisbasis** : Suriname
- **Actieve jaren** : 1980 - ?
- **Leden** :
- **Werkgebied** : Suriname, Brazilië, Colombia, Venezuela, Nederland
- **Organisatiestructuur** : State-embedded (1) / Entrepreneurial (3)
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Drugs, witwassen, wapenhandel, illegale wapens

Desiré Delano (Desi) Bouterse is een Surinaams politicus. Van 1980 tot 1988 was hij dictator en voerde een militair bewind in Suriname. Van augustus 2010 tot juli 2020 was hij democratisch gekozen president van Suriname. Bouterse wordt beschouwd als leider van het zogenaamde Suri-kartel, dat verantwoordelijk wordt gehouden voor de handel en smokkel van

grote hoeveelheden cocaïne vanuit Suriname en Brazilië naar Europa (vooral Nederland) in de jaren 80 en 90. Aan de top van de criminele hiërarchie van Suriname bevond zich een netwerk van voormalige militairen, zakenlieden en overheidsfunctionarissen. Bouterse was grotendeels afhankelijk van hun loyaliteit om aan de macht te blijven. Zijn exacte rol is onduidelijk. In 1983 bezocht Pablo Escobar, de toenmalige leider van het Medellín kartel, Bouterse in zijn presidentieel paleis. In de jaren 90 was de Braziliaan Dias Mendonça tussenpersoon in een ruilhandel van wapens voor cocaïne tussen Bouterse en de FARC.

Bouterse werd in 1999 in Nederland bij verstek veroordeeld tot 16 jaar voor zijn betrokkenheid bij een drugstransport van 474 kilogram cocaïne, dat in 1997 werd onderschept in de haven van Stellingen. Zijn zoon Dino zit momenteel een gevangenisstraf van 16 jaar uit in de Verenigde Staten voor o.a. drugshandel.²³

²³ InSight Crime 2021; InSight Crime 2020; Snijders 2022

2.3.2 Caribische netwerken uit het Koninkrijk

Een geschiedenis van smokkel

De geografische ligging van het Caribisch gebied en de talloze eilanden maken het een belangrijke overslagroute voor o.a. drugs. Zwak bestuur en corruptie zijn essentieel geweest bij het versterken van de georganiseerde misdaad in de regio. Illegale goederen worden vaak vervoerd over routes die van oudsher gebruikt werden voor andere (semi-) illegale goederen. Oude vertrouwde routes zijn er in de Caribische regio in overvloed. In de jaren 80 was de Caribische route de voorkeursroute voor cocaïnesmokkel naar de VS. Anti-narco operaties duwden de smokkelaars naar Midden-Amerika, maar sinds 2010 duikt de route weer op. Met name met de opkomst van de Europese markt (InSight Crime [2017](#); Van der Zee [2019](#)).

Voor de Benedenwindse eilanden geldt dat er sinds jaar en dag gemokkeld wordt vanaf de kust van Venezuela. Vroeger sigaretten en alcohol, tegenwoordig drugs, wapens en mensen die steeds vaker tegelijk vervoerd worden. Aruba en Curaçao worden gebruikt als transitland voor cocaïne vanuit Colombia, die via Venezuela per boot of schip naar de VS, Afrika, Europa en andere Caribische landen wordt getransporteerd. Sint-Maarten dient als overslagpunt voor cocaïne, heroïne en marihuana naar Puerto Rico, de US Virgin Islands en Europa (Van der Zee [2019](#)).

Drugsroutes via het Caribisch deel van het Koninkrijk²⁴ leiden voor een belangrijk deel naar Nederland (en terug).²⁵ Wat dat betreft heeft het Caribisch deel van het Koninkrijk 'last van de nauwe band met Nederland', zo stelt criminologe Van der Zee ([2019](#)) in het *Regionaal Criminaliteitsbeeld. Trends in de Dutch Caribbean 2020-2022*. Nederland is immers sinds lang een belangrijk transitland voor de trans-Atlantische cocaïnesmokkel en wordt door Europol en EMCDDA (2016) zelfs *key distribution hub* genoemd.

²⁴ Andere Caribische landen die een voorname rol spelen als transitlanden zijn o.a. de Dominicaanse Republiek, Haiti, Jamaica, Trinidad and Tobago en de Eastern Caribbean. (Van der Zee 2019)

²⁵ Drugs worden ook wel geruild tegen andere in Nederland geproduceerde drugs.

Willemstad, Curaçao

Criminele samenwerking

In het Caribisch deel van het Koninkrijk zijn brokers van eigen bodem en (van groeperingen) uit andere landen aanwezig om illegale transporten te organiseren. Zij werken samen met lokale uitvoerders (loopjongens), waarvan het aanbod vermoedelijk groot is in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Zij worden ingehuurd om een lading te plaatsen, vervoer te verzorgen (van mensen) of een liquidatie uit

te voeren. Dit kunnen lokale criminelen zijn die al dan niet bij een bende horen of (il)legale vreemdelingen die bereid zijn voor weinig het vuile werk op te knappen (Van der Zee & Hoebé [2019](#); Van der Zee [2019](#)).

Een van de bekendste Caribische bendes is No Limit Soldiers. We beschrijven de organisatie hier kort.

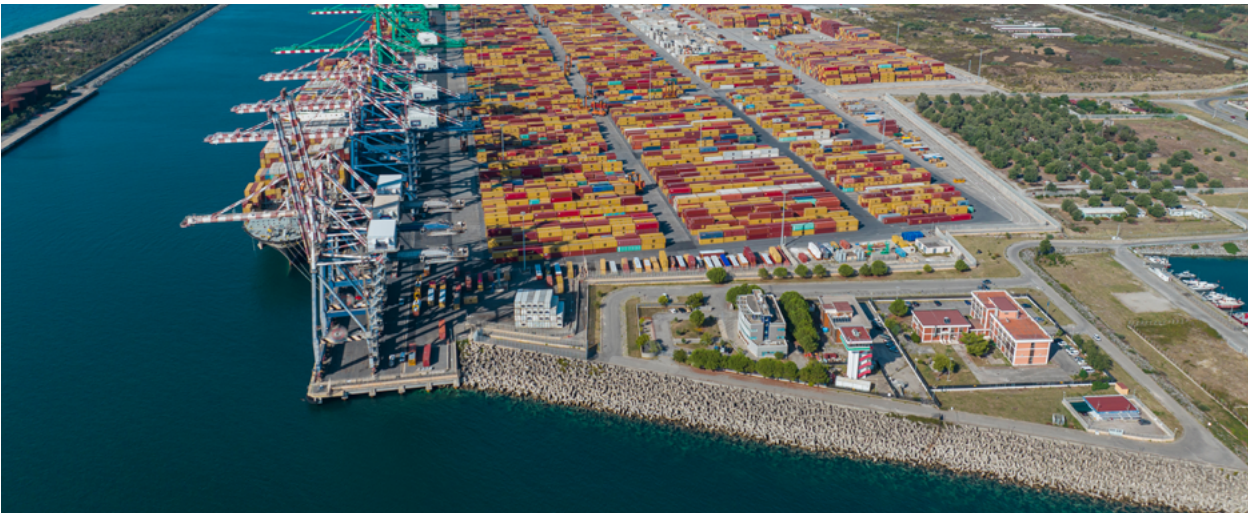
No Limit Soldiers

- **Thuisbasis** : Curaçao, wijk Koraal Specht Willemstad.
- **Actieve jaren** : 1999-heden
- **Leden** : enkele honderden
- **Werkgebied** : Curaçao, Nederland, Colombia, Mexico, Jamaica, Haïti.
- **Organisatiestructuur** : Streetgang
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Drugs, witwassen, wapenhandel, geweld, prostitutie, illegaal gokken.

De oorsprong van NLS ligt in de armere volkswijken van Willemstad. Ze houden zich vooral bezig met drugshandel, ripdeals, liquidaties en prostitutie. Een jarenlange bendeoorlog met de eveneens Curaçaose streetgang Buena Vista City (BVC) barstte uit na een ruzie over een gestolen partij coke. Deze bendeoorlog waaide ook over naar Nederland.

NLS wordt in verband gebracht met enkele spraakmakende moorden, zoals in 2013 op een Curaçaose parlements lid. Maar ook in Nederland voeren ze moordplannen uit. O.a. Willem Holleeder zou NLS-leden hebben benaderd om moordplannen uit te voeren. Tyson Quant wordt gezien als leider van NLS. In de vroege jaren 2000 organiseerde hij de smokkel van kleine hoeveelheden cocaïne op vluchten van het Caribisch gebied naar Europa. In het decennium dat volgde werd hij zelf internationaal cocaïne handelaar. Hij wordt beschuldigd van het importeren van tonnen cocaïne in Europa. Dat NLS een serieuze samenwerkingspartner is geworden in de trans-Atlantische cocaïnehandel blijkt o.a. uit de samenwerking die ze zouden hebben met de grote organisaties van Brazilië, PCC en CV, om cocaïne uit Bolivia en Peru naar Europa te sturen.²⁶

²⁶ Van Benthem (2008); Bailey ([2016](#)); Den Held & Voss ([2023](#)); Coelho et al ([2022](#)); De Waal ([2016](#))

Haven Gioia Tauro, Calabrië Italië, die 'Ndrangheta heeft helpen bouwen

2.3.3 Italiaanse maffia-organisaties

De pioniers van Europa

Het waren de Italianen die als eerste in Latijns-Amerika gingen pionieren. In 1972, nog voor de opkomst van de Colombiaanse kartels, werden in Brazilië al maffiosi gearresteerd voor cocaïne-handel. In het begin was cocaïne nog slechts een klein onderdeel van hun een bredere criminele portefeuille aldaar. Ze waren bijvoorbeeld ook betrokken bij de heroïnehandel en lokale afval-verwijderingsrackets (Bargent 2021). Toen de Colombiaanse kartels in Medellin en Cali begin jaren 80 de cocaïnehandel naar Europa begonnen op te voeren, behoorden de Italianen tot de belangrijkste groothandelsafnemers. De ervaring van de Italianen in de heroïnehandel bood hen een groot concurrentievoordeel ten opzichte van andere Europese groepen die in de cocaïnehandel stapten. Ze hadden veel ervaring en al distributie- en importketens opgezet. Tegen het begin van de jaren 90 stationeerden Italiaanse cocaïnemakelaars zich in Colombia. Ze begonnen met drugsruil: 1kg heroïne voor 25kg cocaïne (Bargent 2021).

Toen de grote Colombiaanse kartels na 1995 begonnen te versplinteren, bracht dat nieuwe kansen voor de Italiaanse maffia. De 'ndrangheta bleek het meest bedreven in de trans-Atlantische cocaïne-handel. Hun zwakte, werd hun kracht: de armoede en het gebrek aan kansen in Calabrië (de thuisbasis van 'ndrangheta) zorgde voor massale migratie over de hele wereld. Ook van 'ndrina, de familieclans die deel uitmaakten van het 'ndrangheta netwerk. Deze migrantenclans zetten ook legale bedrijven op die als dekmantel fungeerden voor illegale activiteiten en om geld wit te wassen, waaronder ook exportbedrijven, die de Italianen gebruikten om cocaïne in lading en containers naar Europa te verschepen (Bargent 2021). Omdat 'ndrangheta ook al langdurig aanwezig was in heel Europa, konden zij optreden als tussenpersoon tussen de bronlanden en kleinere Europese bendes. En zo werden zij de grootleveranciers aan middelgrote distributeurs die zelf de contacten en capaciteiten misten om de handel van de bron naar de bestemmingsmarkt te organiseren (Dalby 2021).

Inmiddels zijn er meer routes en criminele spelers betrokken dan ooit tevoren en is er geen sprake meer van een quasi-monopolistische positie van de 'ndrangheta. Toch blijft de Italiaanse maffia in de voorhoede van de expansie actief. In Brazilië sloten ze alliantie met PCC, In Costa Rica zijn ze de meest voorkomende Europese speler die wordt aangetroffen en in Peru zijn de Italianen de belangrijkste financiers van cocaïne zendingen (Bargent 2021). Bij drugstransporten via havens in Nederland, België en Duitsland gebruikten 'ndrangheta onder andere Turkse handlangers om de drugs verder Europa in te voeren. Als goed wordt

samengewerkt met partijen aan deze kant van de Atlantische plas is fysieke aanwezigheid minder noodzakelijk. Dat stelt spijtoptant Luigi Bonaventura, die als maffiabaas leiding gaf aan criminelen die voor hem de drugsroute door Nederland organiseerden:

“Ik wil benadrukken dat niemand cocaïne in containers kan laten arriveren in Rotterdam, zonder contacten ter plekke. Dat is onmogelijk. Je kunt zoiets alleen doen waar je vertrouwelingen hebt, die soms bij meerdere organisaties horen en die de aankomst, het afladen en het sorteren van het product mogelijk maken”.

'Ndrangheta²⁷

- **Thuisbasis** : Italië , Calabrië (de voet van Italië)
- **Actieve jaren** : 1860 - heden
- **Leden** : 150 groepen ca. 10.000 leden
- **Werkgebied** : Europa, Zuid- en Midden- Amerika
- **Organisatiestructuur** : Piramidaal en vergelijkbaar met andere Italiaanse maffia organisaties met relatief autonome familieclans.
- **Geschatte jaaromzet** : 70 miljard
- **Criminele activiteiten** : Drugs, wapenhandel, witwassen, afpersing

De 'ndrangheta is opgericht in Calabrië in het midden van de 19e eeuw door een groep Sicilianen. Het is vandaag de dag een van de meest beruchte criminele organisaties ter wereld. Leden zijn onderling verbonden door verwantschap (bloedband en aangetrouwd).

'Ndrangehta is al decennia een grote speler in de cocaïnehandel. In 2006 zou 'ndrangheta 80% van de Europese cocaïne-import voor zijn rekening nemen. Toen de ontbinding van de Colombiaanse AUC in 2006 het quasi-monopolie van 'ndrangheta op de trans-Atlantische drugshandel bedreigde, ging het contacten aan met o.a. de Mexicanen en ook PCC in Brazilië. Hierdoor heeft het controle weten te houden over enkele van de meest betrouwbare smokkelroutes, o.a. vanaf Santos. De 'ndrangheta investeert (wast) haar geld (wit) in bouwprojecten in sterke economieën en daar waar het wat makkelijker is, zoals in Duitsland, Nederland, Canada en Australië en 'vervuilt' daarmee de economie. De 'ndrangheta blijft zich ontwikkelen. Zo zenden zij de kinderen bijvoorbeeld naar universiteiten, waardoor men meer kennis heeft van het juridisch, bestuurlijk en economisch systeem en familieleden op hooggeplaatste posities kan krijgen.

²⁷ Europol 2013; EMCDDA 2022

Camorra

- **Thuisbasis** : Italië, Campanië
- **Actieve jaren** : sinds de 17e eeuw
- **Leden** : 7.000 volwaardige leden
- **Werkgebied** : Europa, Zuid- en Midden-Amerika
- **Organisatiestructuur** : Piramidaal
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Afpersing, drugssmokkel, illegaal gokken en geweld.

De Camorra ontstond in het begin van de 17e eeuw. Politieke leiders die steun nodig hadden om de monarchie omver te werpen, gaven hen in de 19e eeuw op tal van vlakken macht. De leiders van de Camorra kregen daarmee steeds meer invloed en macht binnen de overheid, inclusief gezag over wetshandhaving. Desondanks probeerde de regering de organisatie hard aan te pakken.

Camorra is tegenwoordig ook een internationale organisatie. Hun monopolie in de afvalverwerking in Napels is het meest controversiële voorbeeld van de macht van Camorra binnen Italië.

Als structuur is de Camorra vergelijkbaar met andere Italiaanse Maffia organisaties: opgebouwd uit verschillende ‘families’, ‘clans’ of ‘cosca’. Elk van deze families claimt een bepaald territorium. Meestal is dit een stad, een dorp of een buurt (‘borgata’) in een grotere stad. Leden van de familie zijn ‘mannen van eer’ of, in de volksmond ‘mafiosi’. De clan wordt daarbij geleid door de ‘capo’ of de ‘baas’ van de familie. Hij heeft een raadsman (‘consigliere’) en een onderbaas die op zijn beurt weer verschillende regiment-kapiteins (‘capo-regime’) onder zich heeft. Deze kapiteins sturen ‘soldaten’ aan die ‘associés’ (niet-leden) aansturen.

2.4.4 Balkan netwerken

Naast de Italianen, hebben met name netwerken van de Westelijke Balkan zich de afgelopen 10 jaar gevestigd als belangrijke organisatoren van cocaïnehandel op de wereldmarkt. De Albanees sprekende netwerken springen daarbij het meest in het oog.

Albanees sprekende netwerken

De Albanezen zijn inmiddels in staat om cocaïne *end to end* te verzorgen. Van de groothandel in Zuid-Amerika tot de verkoop aan de gebruiker in verschillende Europese landen. Sinds 2012 hebben zij hun positie versterkt in Colombia, Venezuela, Brazilië en Ecuador en is hun betrokkenheid bij de trans-Atlantische cocaïnehandel toegenomen (Dalby 2021).

Tot de jaren 90 dienden Albanezen nog vooral als koeriers voor Turkse bendes. Door toenemende Albanese migratie naar West-Europa raakte het Albanese georganiseerde misdaadnetwerk wijdverspreid. Het leidde ertoe dat veel illegale handel die via de Balkan naar West-Europa kwam door de Albanezen werd overgenomen. Daarbij waren sterke banden met overheidsfunctionarissen in hun land. Net als de Italiaanse maffia, bestaat de Albanese georganiseerde misdaad uit familieclans met een sterk gesloten en hiërarchische structuur. Ze worden gezien als zeer krachtig en gewelddadig. Albaneessprekende criminelen hebben niet per definitie de Albanese nationaliteit. In Albanië zijn inmiddels meer dan 15 maffiafamilies die de georganiseerde misdaad controleren.

De Turkse en Italiaanse maffiaorganisaties zijn (traditioneel) de belangrijkste zakenpartners van de Albanezen in de drugshandel. In de laatste decennia zagen we ook samenwerking en allianties Colombiaanse misdaadgroepen en de Braziliaanse Primeiro Comando da Capital (PCC). Waar ze eerst ondersteunende rollen hadden vanuit hun alliantie met Ndrangheta hebben ze nu eigen cocaïnelijnen vanuit Zuid-Amerika waarbij ze zich genesteld hebben in Antwerpen en Rotterdam als logistieke knooppunt. Inmiddels worden de Albanees sprekende criminelen verondersteld een groot deel van de miljardenmarkt voor cocaïne te bezitten in Europa en lijken ze de belangrijkste distributeurs van cocaïne te zijn in verschillende Europese drugshubs. In het Verenigd Koninkrijk spelen (etnisch) Albanese netwerken een prominente rol bij de invoer en verkoop van cocaïne. Evenals bij de distributie naar andere grote Europese markten, zoals Duitsland, België, Oostenrijk, Bulgarije, Griekenland en Zwitserland. In het Verenigd Koninkrijk hebben de Albanezen een sterke marktpositie opgebouwd doordat ze constant een hoge kwaliteit (lage versnijdingsgraad) cocaïne leveren tegen een goede prijs (Vermeulen, van der Leest & Dirksen 2018; Europol en UNODC 2021). Hun groeiende invloed wordt grotendeels toegeschreven aan het vermogen om direct contacten te leggen in Latijns-Amerika.

Napels, Italië

Geweldsreputatie

Criminele groepen uit de Westelijke Balkan, waaronder Albanees sprekende groepen, lijken geweld op een enigszins strategische en gecontroleerde manier te gebruiken (GI TOC 2022b; Kemp 2020; Townsend 2019). Geweld in verband met concurrentie om cocaïnemarkten en -routes is gemeld in zowel Latijns-Amerika als Europa (EMCDDA 2022).

Dat zowel Albaneessprekenden als Serviërs direct lijnen hebben lopen in Latijns-Amerika, roept de vraag op hoe zij dit voor elkaar hebben gekregen. Een reden is zeker de diaspora, want beide etniciteiten hebben een lange geschiedenis van diaspora. En personen 'ter plaatse' met eenzelfde achtergrond zijn nu eenmaal makkelijker uit te nutten door criminele netwerken dan onbekenden. Een tweede reden is dat zowel Albanees sprekenden als Serviërs beschikken over een bepaalde geweldsreputatie, net als de 'Joego's', criminele Joegoslaven, vroeger in Nederland. Een aantal van de criminele Joego's aan het eind van de vorige eeuw in Nederland waren Serviërs, een etniciteit met een zelfbeeld van traditioneel krijgersvolk uit de Balkan, met een geschiedenis die eeuwen teruggaat.

Joego's, criminele Joegoslaven hadden in Nederland sinds altijd een geduchte reputatie in de Nederlandse onderwereld. De helft van deze Joego-maffia liet overigens het leven. Dat een deel van hen ook gevechtservaring had of opdeed tijdens de burgeroorlog vergrootte uiteraard de dreiging die van criminele Joegoslaven uitging. Een aanzienlijk deel van de criminele Joego's waren Serviërs. Meer algemeen hebben de Serviërs onder de Balkanvolken nog steeds de reputatie van een krijgersvolk, zoals mensen die tot het bittere eind doorvechten. Ook de Albanezen beschikken over een ruige en gewelddadige reputatie. In een EMCDDA-rapport uit 2019 (p. 12) over Albanese groepen wordt melding gemaakt van hun reputatie: *"a reputation for ruthlessness"*. Zelfs in cannabisteelt, een illegale sector die over het algemeen als minder gewelddadig bekend staat, tonen zij geweld: *"Albanian-speaking OCGs have a reputation for being violent and are known for their use of firearms. Violence, such as kidnapping, torture and murder, seems to be a salient feature of the sector of the European cannabis market controlled by them"* (EMCDDA 2019: 11)

Kompania Bello

- **Thuisbasis** : Albanië
- **Actieve jaren** : 2014 - heden
- **Leden** : kartel bestaat uit 14 Albanese misdaadorganisaties
- **Werkgebied** : Ecuador, Nederland, België, Albanië, Italië
- **Organisatiestructuur** : Entrepreneurial, hiërarchisch
- **Geschatte jaaromzet** : 70,2 miljoen
- **Criminele activiteiten** : drugshandel

Volgens het Openbaar Ministerie van Florence bestaat het Kompania Bello kartel uit 14 Albanese misdaadorganisaties die betrokken zijn bij drugshandel. Ze functioneren als transnationale misdaadfederatie met als doel de controle over

de internationale drugshandel uit te breiden en de winsten van de leden uit de federatie exponentieel te verhogen. Profiterend van een bevoorrechte relatie met Zuid-Amerikaanse cocaïneproducenten konden leden van Kompania Bello grote hoeveelheden drugs uit Zuid-Amerika importeren en distribueren via Nederlandse en Belgische havens. Volgens een Albanese aanklager heeft Kompania Bello een solide hiërarchie met kartelleiders die voetsoldaten rekruteren binnen de uitgebreide Albanese diaspora gemeenschap in Nederland en Italië. Rexhepi wordt beschouwd als leider van Kompania Bello.

Na een vijf jaar durend internationaal onderzoek, waaraan 10 landen deelnamen, vond een 'internationale sweep' plaats, waarbij meer dan 100 leden van de groep werden gearresteerd.²⁸

²⁸ Qyno 2021; Europol 2020

Tito en Dino Clan

- **Thuisbasis** : Sarajevo, Dubai, Nederland
- **Actieve jaren** :
- **Leden** :
- **Werkgebied** : Zuid-Amerika, Europa, Verenigde Arabische Emiraten
- **Organisatiestructuur** :
- **Geschatte jaaromzet** :
- **Criminele activiteiten** : Drugshandel, sigaretten-smokkel, geweld, fraude, omkoping, witwassen, corruptie, intimidatie van getuigen, illegaal gokken, mensenhandel, afpersing

Het Tito- en Dino-kartel zou een van de belangrijkste spelers zijn in de drugshandel in Europa. Het zou een derde van de cocaïne die de haven

van Rotterdam binnenkomt controleren. De Tito en Dino Clan heeft ook een sterke aanwezigheid in Peru. De DEA beschouwt het netwerk van het kartel als één van de vijftig grootste drugsorganisaties ter wereld. Het kartel zou uit familieleden en vrienden uit de oude wijk van Edin Gaćanin in Sarajevo bestaan, maar is momenteel gevestigd in Dubai. In 2019 werd de Tito en Dino-clan genoemd als onderdeel van een 'superkartel', gerund door Gaćanin samen met de Ierse drugsbaron Daniel Kinahan, de Italiaanse maffiabaas Raffaele Imperiale en de Nederlands-Marokkaanse drugsbaas Ridouan Taghi. De leider van het Tito- en Dino-kartel, Gaćanin, werd in 2022 in Dubai, samen met nog 48 anderen gearresteerd in een gezamenlijke operatie van Europol tegen het Tito- en Dino-kartel.

2.3.5 Nederlandse criminele netwerken

Nederlandse en Belgische criminele netwerken werken samen met Latijns-Amerikaanse criminele netwerken in Brazilië, Colombia, Costa Rica, de Dominicaanse Republiek, Ecuador, Panama, Peru en Suriname om grote ladingen cocaïne via België en Nederland naar de EU te orkestreren (EMCDDA [2022](#)).

Het merendeel van de cocaïne dat via Nederland wordt geïmporteerd, wordt zo snel mogelijk Nederland weer uitgevoerd. Verschillende criminele groepen rekenen Nederland tot hun werkterrein en beschikken over een cocaïne lijn via Nederland (Vermeulen et al [2018](#)). Nederland is net als in de legale handel ook voor de cocaïnehandel een *key distribution hub*. Het zijn dus zeker niet altijd de Nederlandse netwerken die verantwoordelijk zijn voor de cocaïne gerelateerde criminaliteit in Nederland, zoals soms wordt verondersteld. Dat neemt echter niet weg dat ook de Nederlanders spelers van formaat zijn. Sommige netwerken, zoals dat van Taghi, trokken de aandacht door geweld, maar andere bleven langer ondergronds, zoals het in eerste instantie minder gewelddadige netwerk rond Piet Costa.

Het grootste deel van de cocaïne dat in de haven van Antwerpen binnenkomt of bedoeld was daar te arriveren, is bestemd voor Nederlandse organisaties of criminelen die vanuit Nederland werken. Van daar wordt de cocaïne vervolgens verder gedistribueerd naar andere landen in Europa (Boerman et al. [2017](#); Van Middeleer et al. [2018](#); Chessa et al [2022](#)).

Marokkaans-Nederlandse en Marokkaanse netwerken

Enkele groepen in Nederland, waaronder de groep Taghi worden gedomineerd door mensen van Marokkaanse afkomst. Door het hoge geweld-niveau van deze groep kan de indruk ontstaan dat de cocaïnehandel voornamelijk in Marokkaanse handen is, maar dat is geenszins het geval. Er zijn allerlei groepen actief.

Het is goed mogelijk Noord-Afrika een belangrijker transitbhub gaat worden (Chessa et al [2022](#)). De Marokkanen hebben hier een smokkeltraditie van 50 jaar in de hasjhandel. Ook Taghi erfde een hasjlijn van een familielid dat hij gebruikte voor de cocaïnehandel. Net als Colombia in de jaren 80 en Mexico in de 90 kunnen Marokkanen de bestaande smokkellijnen vanuit Noord-Amerika naar Europa verder benutten voor de cocaïnehandel. Marokkanen lijken al, net als de Albanezen, contacten aan te gaan in Zuid-Amerika. Marokko heeft een gunstige ligging aan twee zeeën, een hoge werkloosheid onder jongeren, corruptie in eigen land en een groot Europees diasporanetwerk. Bovendien zijn er 'voorbeelden' van Marokkanen die al rijk zijn geworden van de cocaïne. Ook UNODC, Europol ([2021](#)) en EMCDDA ([2022](#)) wijzen op het groeiende belang van Noord-Afrika en Marokkaanse groepen.

Mocro maffia - Groep Taghi²⁹

- **Thuisbasis** : Nederland-België
- **Actieve jaren** : 1980 - heden
- **Leden** : ca. 20 groepen, waaronder de Taghi groep
- **Werkgebied** : Marokko, Nederland, België, Italië, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Spanje, Portugal, Duitsland, Verenigde Arabische Emiraten, Colombia, Peru, Brazilië, Dominicaanse Republiek, Panama, Suriname, Israël, Roemenië, Ierland
- **Organisatiestructuur** : Netwerkorganisatie
- **Geschatte jaaromzet** : 20 miljard in NL
- **Criminele activiteiten** : drugs, geweld, witwassen

De Mocro Maffia kreeg met name veel aandacht toen in 2012 een grote lading cocaïne werd gestolen door de zogeheten Turtle-clan in de haven van Antwerpen. Dit leidde uiteindelijk tot een bende-oorlog tussen meerdere criminele organisaties die door de Nederlandse en Belgische media werd omschreven als de beruchte Mocro-oorlog. Bij verschillende vuurgevechten in België, Nederland, Spanje, Marokko en Suriname vielen veel dodelijke slachtoffers.

²⁹ Laumans & Schrijver 2015, 2019; NOS [onderwereld app](#)

Later was de Marokkaans-Nederlandse crimineel Ridouan Taghi de meest gezochte crimineel van Nederland. In de zaak Koper, dat draaide om een bende die liquidaties voorbereidde, werd Taghi door een getuige aangewezen als hoofdrol-speler in de drugswereld en opdrachtgever voor onderwereldmoorden. Nadat het OM versleutelde berichten in handen kreeg, besloten ze Taghi in de zaak Marengo te vervolgen voor tien moord-opdrachten, waarvan er vier daadwerkelijk zijn uitgevoerd. Daarnaast viel er een dode door een vergismoord. Nadat een groot deel van zijn vermeende organisatie werd opgepakt, week hij volgens het OM uit naar andere moordcommando's, zoals de motorclub Caloh Wagoh. Hier zou hij nog eens vier moordopdrachten hebben uitgezet. En dan zijn er nog een aantal losse zaken, waarbij het vermoeden bestaat dat Taghi betrokken is. Zoals de moorden op de broer van kroongetuige Nabil B. en op advocaat Derk Wiersum, welke werd beschouwd als aanval op de Nederlandse rechtsstaat. In totaal heeft Taghi volgens het OM opdracht gegeven voor 17 liquidaties. Hij werd in december 2019 aangehouden in Dubai en uitgeleverd aan Nederland.

Zicht op de oversteek tussen Noord-Afrika en Spanje (Algericas) bij Gibraltar

2.3.6 Turkse netwerken

Turkije strekt zich uit over zowel Europa als het Midden-Oosten en is ideaal gelegen om drugs naar beide regio's te smokkelen. Sinds de jaren 60 hebben Turkse smokkelaars de wereldwijde heroïnehandel gedomineerd. De Turken hadden de contacten, infrastructuur, ervaring en politieke invloed om alles te smokkelen. In de jaren 80 deden ze al aan diversificatie in de drugshandel door ook wiet te gaan telen. In de jaren 90 deden ze ook hun intrede in de cocaïnegmarkt. Beginnend met ruilhandel: 1kg heroïne tegen 25kg cocaïne. Toen de Europese heroïneprijs in de vroege jaren 2000 daalden, was de cocaïnehandel booming. Diversificatie was niet langer een kans, maar werd noodzaak (Ford 2022). Met als gevolg dat UNODC in 2013 een opleving registreerde van cocaïnestromen via Turkije en de Balkanroute. Ze zouden lucratieve banden hebben met de Venezolaanse drugskartels, bekend als Cartel of the Suns, die cocaïne vooral via Ecuador verscheppen.

De Turkse netwerken hebben ook minder traditionele cocaïnegmarkten betreden, zoals die van Oost-Europa, de Kaukasus en de rijke oliestaten aan de Perzische Golf. Experts blijven verdeeld over de omvang van het Turkse cocaïne-aandeel dat naar elke regio gaat, maar er is consensus over dat er minstens evenveel vanuit Turkije naar het Midden-Oosten gaat als naar Europa. Voor Turkse netwerken lijken Groot-Brittannië en de Europese Unie, het wereldwijde epicentrum van de cocaïne-handel, opvallend genoeg minder winstgevend dan het Midden-Oosten. Hoewel de vraag naar cocaïne er kleiner is, zijn de prijzen duizelingwekkend hoog, omdat de toegang tot deze markten lastig is. Op de Europese markt lijken de Albanezen en 'ndrangheta toch beter verbonden en dichter bij de eindmarkt te staan dan de Turken (Ford 2022b). Turkije wordt inmiddels ook gebruikt als uitwijkhaven ingeval van intensievere controle in de West-Europese havens (Ford 2022).

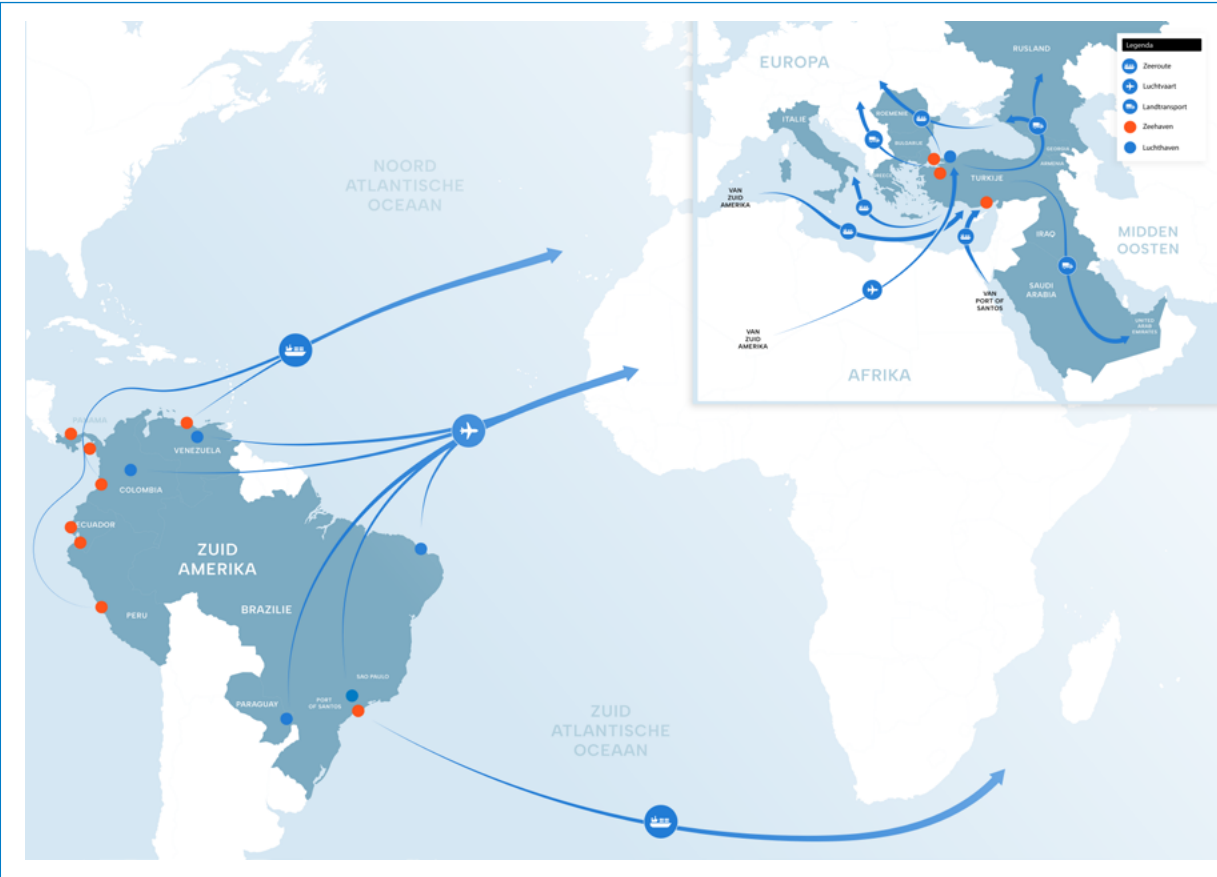

Mersin International port, Turkije

Smokkelroutes via Turkije

Turkije is nu een regionale transit hub voor cocaïne. Hoewel een kleine hoeveelheid op de lokale markt blijft, vaart het overgrote deel naar Oost-Europa en de Balkan of reist over land door Irak om opkomende markten in Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten te bereiken.

Bron: EMCDDA, UNODC, Colombiaanse politie, interviews met ex-Turkse politiefunctionarissen. (InSightCrime jun. 2022)

2.4 Corruptie en geweld

2.4.1 De twee draaiknoppen van de georganiseerde criminaliteit

De illegale drugseconomie staat niet bekend om haar vredelievendheid. Ingeval van conflicten zijn er doorgaans alleen illegale manieren van conflict-oplossing. Om een partij van betekenis te worden en te blijven in een per definitie illegale economie zoals bijvoorbeeld de cocaïnehandel, moet men ook een zekere reputatie van zware jongen hebben. Een hypothese is dat criminele organisaties wellicht ook groot zijn geworden dankzij hun reputatie van geweldgebruik. Geweld kunnen toepassen is volgens veel criminologische definities³⁰ in ieder geval één van de twee voornaamste kenmerken van georganiseerde misdaad (naast corruptie).

Geweld en corruptie zijn de twee voornaamste kenmerken van georganiseerde misdaad.

³⁰ Zoals bijvoorbeeld ook de definitie van de parlementaire enquêtecommissie Opsporingsmethoden. Voor een overzicht van definities die in verschillende landen worden gehanteerd zie: Von Lampe, [Definitions of Organized Crime](#).

De geschiedenis van de grote cocaïnekartels, het Medellínkartel en het Calikartel laat zien hoe verschillend zij omgingen met de twee belangrijkste ‘draaiknoppen’ geweld en corruptie. Hun kartels maakten jarenlang de dienst uit in Zuid-Amerika, maar gingen uiteindelijk toch ten onder. De honger naar macht was onstilbaar en betekende uiteindelijk hun ondergang. Dat het anders had gekund, werd bijna bewezen door het beruchte Calikartel. Hun basis bedrijfsmodel bestond decennialang uit het smokkelen van duizenden kilo’s cocaïne, prostitutie, afpersing, wapenhandel en het witwassen van miljarden dollars. Het leek onmogelijk om er mee weg te komen, maar het was het Calikartel bijna gelukt. De organisatie ontstond in 1977 en werd uiteindelijk door de DEA bestempeld als de machtigste criminele organisatie ooit. Halverwege de jaren 90 had het Calikartel negentig procent van de wereldwijde cocaïnehandel in handen.

De strategie van het Calikartel leek doordacht en risicomijdend. Zo werd het kartel geleid door vier gelijken, in plaats van uit te gaan van een alleenheerser, zoals Pablo Escobar van het Medellínkartel. Ook koos het Calikartel voor het instrument corruptie boven geweld. In tegenstelling tot het Medellínkartel, met hun zware geweld en honderden moorden. Leiders van het Calikartel wisten dat het omleggen van politici en politie grote gevolgen kon hebben. Om ze toch in bedwang te houden, gebruikten ze corruptie als strategie. Het zichtbare extreme geweld bij het Medellínkartel zorgde voor veel aandacht van overheid en politie en uiteindelijk de ondergang van het kartel. De veel minder zichtbare draaiknop van corruptie zorgde in eerste aanleg voor veel minder aandacht voor het Calikartel. Een verschijnsel dat we in tal van verschijningsvormen ook nu nog tegenkomen. Het extreme geweld rond de groep Thagi zorgde ook voor veel aandacht van justitie en politie terwijl andere grote netwerken langer ondergronds bleven, zoals het in eerste instantie minder geweld-dadige netwerk rond Roger P., alias Piet Costa.

Spijtoptant Luigi Bonaventura, die tot 2007 leiding gaf aan zo’n 200 maffiosi voor ‘ndrangheta, legt het als volgt uit (Veldhuizen [2019](#)):

"Het feit dat er weinig bloed vergoten wordt in Europa door de maffia's, daarvan kennen we het motief heel goed. Het is in hun belang om de ogen van de mensen gesloten te houden. Ten behoeve van de business sluiten ze vrede met elkaar, zodat er geen alarm geslagen wordt en mensen hun aanwezigheid en macht niet serieus nemen [...] Ze kijken wel uit, omdat ze hun belangen niet willen schenden en geen strenge wetten willen uitlokken in die landen [...] Met geld kun je ook mensen beïnvloeden die in de weg zitten. Zo kun je het probleem ook anders oplossen, met minder lawaai."

Corruptie in Nederland

Vooralsnog heeft Nederland geen sterke traditie of reputatie op het vlak van het aanpakken van ambtelijke corruptie.³¹ Iets dat ook in het heden nog zichtbaar is, bijvoorbeeld in de discussie rond het criminologisch onderzoek in de haven rond de kwetsbaarheid van THOR-organisaties (Toezicht, Handhaving, Opsporing en Regelgeving) dat niet kon worden uitgevoerd, omdat de THOR-organisaties, waaronder de douane, volgens de onderzoekers niet wensten mee te werken.

De criminele breekijzers (geweld) en smeerolie (corruptie) worden met name ingezet op cruciale werkgebieden, als los- en/ of overslaghavens, en op cruciale personen in de logistieke keten. Grote overslaghavens zoals Antwerpen en Rotterdam zijn extra aantrekkelijk voor trans-Atlantische georganiseerde cocaïnesmokkel en daarom te beschouwen als de criminele achilleshiel van de transport- en distributiefuncties van Nederland.

³¹ Volgens het anti-corruptieorgaan GRECO van de Raad van Europa blijft de top van de Nederlandse politiek kwetsbaar voor corruptie. Op het gebied van wetshandhaving is er wel verbetering zichtbaar ([nalevingsrapportage 2021](#)). Met betrekking tot het criminologisch onderzoek, zie: [Kamerstuk 21934-26, 2019-2020](#) en [rtlnieuws.nl](#)

Gevangenis in Brazilië

2.4.2 Geweld door criminele organisaties en jeugdbendes

Latijns-Amerika

Het huidige geweld in Zuid- en Midden-Amerika wordt toegeschreven aan drugs en de opkomst van jeugdbendes en andere criminele organisaties. Met name de drugskartels worden verantwoordelijk gehouden voor de escalatie van geweld. Zij hebben een belangrijke rol in de internationale wapenhandel. De Wereldbank en het UNODC claimen in een gezamenlijk rapport, uitgebracht in 2007, dat de drugshandel de drijvende kracht is achter de grote aanwezigheid van wapens in Latijns-Amerika. Drugsorganisaties gebruiken vuurwapens om handelswaar te beschermen tegen concurrenten of politie en daarnaast zijn wapens een belangrijke vorm van empowerment voor nieuwe rekruten. Volgens het rapport heeft de drugshandel tot een nieuwe dynamische industrie geleid, namelijk het ontstaan van de huurmoordenaar. Gezien het gegeven dat in Latijns-Amerika gemiddeld 66% van het aantal moorden wordt uitgevoerd met een vuurwapen, lijken de drugsorganisaties, en met name de daarmee samenhangende aanwezigheid van wapens, een belangrijke verklaring voor de intensiteit van geweld. Dit zou dan betekenen dat in een land

met meer wapens er ook meer geweld in criminele contexten plaatsvindt.

Door armoede en werkloosheid hebben criminele organisaties en jeugdbendes een grote aantrekkingskracht op de jongeren in Latijns-Amerika.

De rol die criminele organisaties en jeugdbendes lijken te spelen in de escalatie van geweld wordt onderstreept door een schatting van UNODC in 2013 dat 30% van de moorden in Latijns-Amerika gerelateerd is aan de georganiseerde misdaad of jeugdbendes. Ter vergelijking, in Europa, Oceanië en Azië lag dit aantal onder de 5%. Door armoede en werkloosheid hebben criminele organisaties en jeugdbendes een grote aantrekkingskracht op de jongeren in Latijns-Amerika. De bevolking van vrijwel alle Latijns-Amerikaanse landen ziet jeugdbendes als één van de grootste problemen van

hun land (UNODC 2007; Hernandez 2005). Volgens de UNODC *Global study on homicide* uit 2019, eiste de georganiseerde misdaad tussen 2000 en 2017 evenveel dodelijke slachtoffers als alle gewapende conflicten bij elkaar. Geschat werd dat gemiddeld ongeveer 65.000 moorden per jaar (20%) verband hielden met de georganiseerde misdaad en bendes. Omdat moordcijfers vaak samenhangen met langzaam veranderende sociale en economische omstandigheden, veranderen deze ook langzaam. Plotselinge pieken houden vaak verband met veranderingen in de machtsverhoudingen tussen concurrerende georganiseerde misdaadgroepen (UNODC 2019).

Europa, waaronder Nederland

In de laatste decennia zien we dat de cocaïnehandel binnen Nederland, maar bijvoorbeeld ook binnen België en Denemarken, geteisterd wordt door (excessief) geweld, liquidaties, bedreiging van wetshandhavers en een aaneenschakeling van explosies in woonwijken. Geweld dat soms leidt tot onschuldige slachtoffers. Concurrentie, ripdeals en andere conflicten spelen daarbij een rol en vinden veelal plaats binnen groepen van Nederlands-Marokkaanse afkomst en Oost-Europese samenwerkingsverbanden, zoals de Albanees sprekende criminelen. Het is mogelijk dat het huidige grote cocaïneaanbod gaat zorgen voor toenemende

concurrentie, meer fricties en meer geweld. Zoals Ruggiero en Khan (2006: 479) schrijven: *'with the overcrowding of markets, partnerships may become inevitable, but conflict, including violent conflict, may also increase'*.

De (op)komst van nieuwe, veelal jonge criminelen binnen de cocaïnehandel lijkt daarbij ook tot meer geweld te leiden. Recente moorden op journalist Martin Kok, advocaat Derk Wiersum, en journalist Peter R. de Vries waarbij de laatste twee werden beschouwd als een aanval op het Nederlandse rechtsstaat zijn daarbij voor Nederland zorgelijke ontwikkelingen evenals de sterke toename van explosies in tal van steden.

“Naïviteit kunnen we ons niet meer permitteren. Er wordt gesproken over Italiaanse toestanden, maar hier worden we dagelijks geconfronteerd met de verwoestende georganiseerde misdaad. Explosies in woonwijken, jongeren worden geronseld voor drugscriminaliteit, boeren onder druk gezet om hun schuren voor drugslabs te laten gebruiken, onze maatschappij en open economie worden gecorrumpeerd. En de mensen die criminelen dwarszitten - waaronder burgemeesters, rechters, advocaten en journalisten - kunnen niet zonder beveiliging door het leven. Willen we onze veilige rechtsstaat behouden, dan moeten we als samenleving een vuist vormen en stevig optreden waar grenzen worden overschreden”, aldus minister Yeşilgöz-Zegerius van Justitie en Veiligheid in een nieuwsbericht (2023, 3 juli) op [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl).

2.4.3 Uitvoering van liquidaties als crimineel bedrijfsproces

De uitvoering van liquidaties kan als een crimineel bedrijfsproces worden beschouwd. Van Gestel en Verhoeven (2017) onderscheiden hierin de volgende vijf stappen:

1. opdrachtgeven;
2. planning/voorbereiding;
3. uitvoering;
4. vlucht;
5. cool down.

De eerste stap bestaat uit het plaatsen van een persoon op een 'dodenlijst'. Vervolgens wordt besloten aan wie de opdracht wordt verleend. De opdrachtgever benadert doorgaans een tussenpersoon, een zogenoemde 'moordmakelaar'. Die gaat

op zoek naar één of meerdere huurmoordenaars (ook wel 'schutters', 'hitmen' of 'hitters' genoemd) en andere eventuele dienstverleners die voor de uitvoering noodzakelijk zijn (zoals voorverkenner, autodieven en wapenleveranciers). De opdrachtgever wordt zodoende afgeschermd.

Voordat de liquidatie kan worden uitgevoerd, worden eerst voorbereidingen getroffen. Door zogenoemde voorverkenner ('spotters') observaties gedaan om informatie te verzamelen over het potentiële slachtoffer. Dit doet hij/zij al dan niet met behulp van bakens en spy-apparatuur. Doel van de observaties is het in kaart brengen van de dagelijkse routes van het slachtoffer, de verblijfplaatsen, de mate van beveiliging en de mogelijke aanrijroutes en vluchtwegen.

Voor de daadwerkelijke uitvoering van de liquidatie gaan ingehuurde schutters naar de plaats delict, nadat zij de uitgestippelde aanrij- en vluchtroute hebben verkend. Daar wordt het slachtoffer geobserveerd, gevolgd (bijvoorbeeld met behulp van een spyphone of bakens) en soms nog naar de plek gelokt door iemand anders. Nadat met een vuurwapen op het slachtoffer is geschoten, proberen de schutters zo snel mogelijk weg te komen en daarbij alle sporen te wissen. Indien gebruik is gemaakt van een auto, wordt die vaak binnen tien kilometer van de plaats delict achtergelaten en eventueel in brand gestoken. Wapens worden langs de vluchtroute ergens in het water gedumpt. De schutters lopen vervolgens naar een andere auto, die van tevoren op een afgelegen locatie gereed is gezet.

Daarna wordt contact gezocht met de moordmakelaar of opdrachtgever om door te geven hoe de actie is verlopen. Dit kan telefonisch (met versleutelde telefoons) of fysiek.

Tot slot volgt de zogenoemde 'cool down' fase, waarin de schutters vanwege de hoge adrenaline de nodige ontspanning zoeken, gewoon thuis of in een hotel, uitgaansgelegenheid, bordeel of casino.

Uiteraard past niet elke liquidatie volledig in het hier geschetste 'crime script', maar de procesbeschrijving ontrafelt de opeenvolgende stappen die doorgaans worden doorlopen bij een succesvolle liquidatie.

3 Financiën

Financiële stromen en witwassen

Kenmerken en veranderingen in het criminele cocaïne klimaat

De Europese consumptiemarkt voor cocaïne is sterk gegroeid en kan nog verder groeien. In alle stappen van de illegale handelsketen valt geld te verdienen, maar het meeste met de transnationale (maritieme) smokkel. Verreweg de meeste drugsmiljardairs danken hun vermogen aan de cocaïnehandel.

De laatste 40 jaar veranderde de cocaïnehandel in Latijns-Amerika van innovatief ondernemerschap, naar multinationale misdaadondernemingen, kleine specialistische netwerken en start-ups. In een kort historisch overzicht lees je hoe professionalisering van de handel plaatsvond.

Het grote verdienmodel →

Professionalisering →

De grootste uitdaging voor trans-Atlantische cocaïne-operaties is het verplaatsen van geld van de markt terug naar de producent. De illegale geldstromen van Europa naar Latijns-Amerika kunnen worden onderverdeeld in drie fasen: (1) verzamelen, (2) verplaatsen en (3) witwassen. Lees hier meer over de modus operandi per fase.

Het witwassen van geld is een gespecialiseerde taak in de georganiseerde misdaad, die een hoge mate van technische kennis vereist. Sommige criminele netwerken hebben zelf toegewijde witwassers in dienst, maar veel netwerken maken gebruik van onafhankelijke specialisten. Economische zwakke plekken, zoals vrijhandelszones, belastingparadijzen en corrupte landen vormen de weg van de minste weerstand voor illegale geldstromen. Lees hier meer over financiële netwerken en economisch zwakke plekken.

Illegale geldstromen →

Financiële netwerken →

3.1 Het grote criminele verdienmodel

3.1.1 Omvang van de markt en prijsdynamieken

Voor criminele organisaties in Latijns-Amerika was cocaïne al sinds de jaren '70 en '80 een belangrijk verdienmodel. Toen lag de focus nog vooral op de Noord-Amerikaanse markt. In de 21e eeuw maakte de Europese cocaïnemarkt een sterke groei door. In 2009 was de geschatte waarde (UNODC 2011) van de Europese cocaïnemarkt (\$ 33 miljard) ongeveer even groot als de Noord-Amerikaanse markt (\$ 37 miljard).¹ Deze sterke groei van de Europese cocaïnemarkt trok ook nieuwe spelers aan, waaronder Europese netwerken en criminele ondernemers.

Dit leidde o.a. tot meer concurrentie en efficiëntie in de cocaïne-economie. In alle stappen van de illegale handelsketen valt geld te verdienen, maar de grootste winsten worden gemaakt met de transnationale smokkel. De prijs van een kilo cocaïne stijgt tien of zelfs twintig keer tijdens de oversteek naar Europa. Dat is goed te zien op de kaart hiernaast. Er gaan in de Europese cocaïnehandel dus miljarden om. Het criminele speelveld is echter zo gefragmenteerd en internationaal, dat er geen monopolistische of oligopolistische partijen (meer) zijn die de trans-Atlantische handel domineren.

¹ Helaas wordt deze waarde niet meer bijgehouden. Meer recente schattingen geven de waarde van de retailmarkt (het staartje van het verdienmodel) weer. Deze werd door het EMCDDA (2022) in 2020 voor West- en Centraal-Europa geschat op \$ 10,5 miljard.

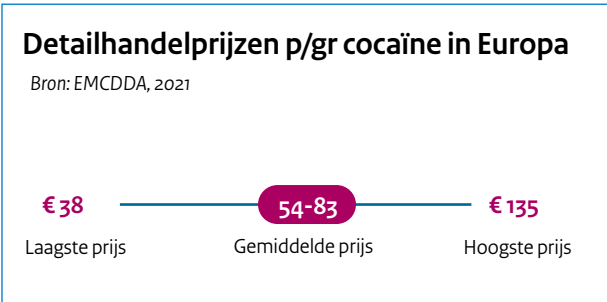
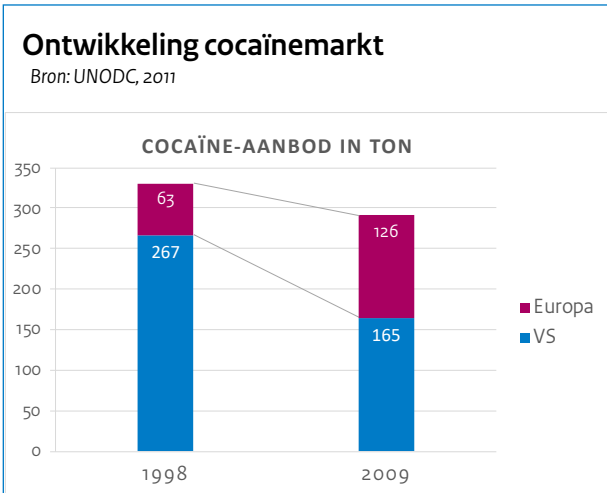
Prijsschommelingen

Detailhandelsprijzen voor cocaïne zijn over het algemeen redelijk stabiel: deze verlagen niet. In Nederland ligt deze al jaren rond de € 50 per gram. Groothandelsprijzen fluctueren iets meer, afhankelijk van het aanbod. De zuiverheidsgraad beweegt daarin doorgaans mee: daalt de groothandelsprijs, dan neemt de zuiverheid op straat meestal toe. Concurrentie wordt dan gevoerd op kwaliteit.

In 2012 daalde de groothandelsprijs in Nederland uitzonderlijk. Nadat deze meer dan tien jaar rond de € 30.000 had gelegen voor een kilo cocaïne,

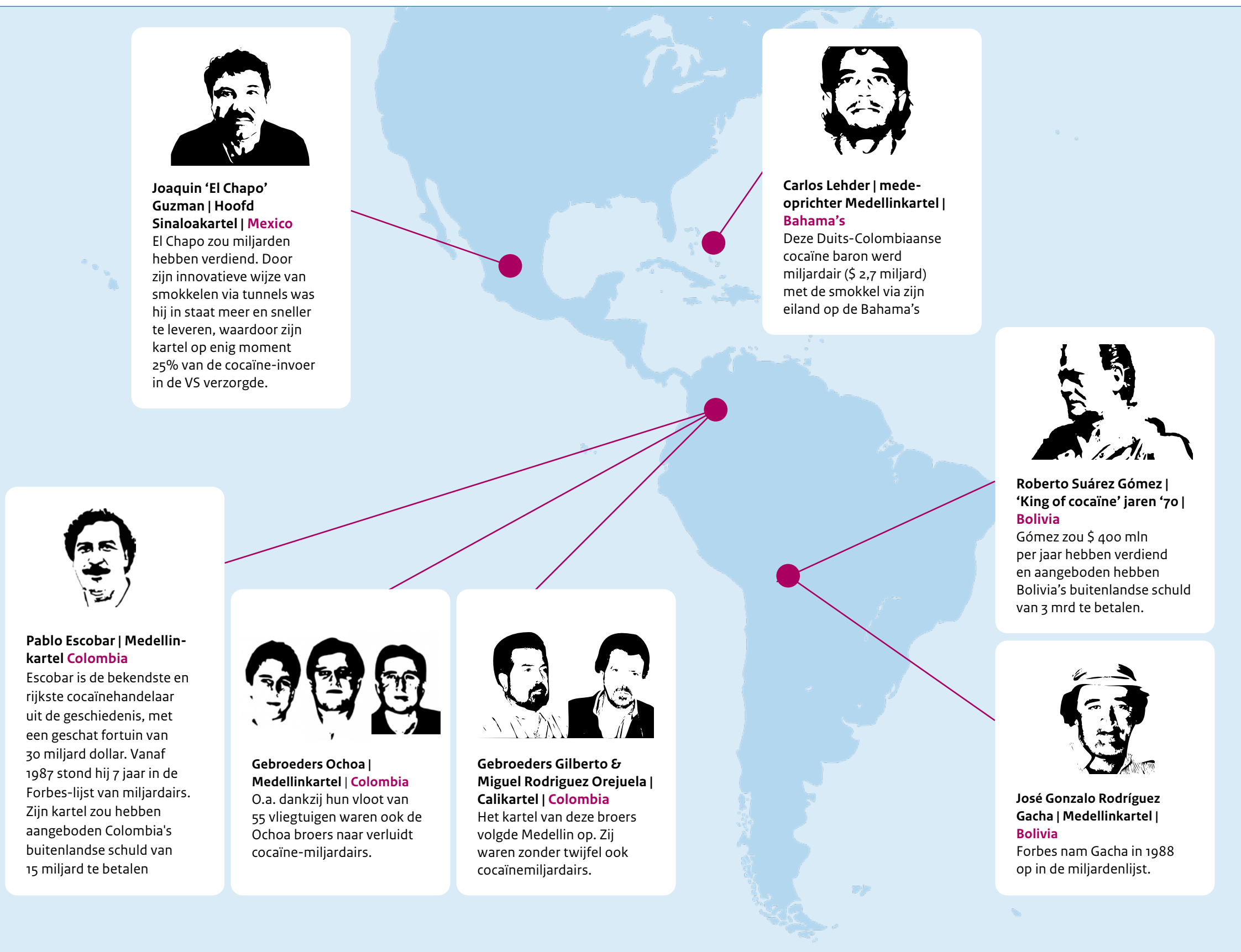
daalde deze tot ongeveer € 20.000. De extreme daling werd toegeschreven aan de Albanen, die direct handel gingen drijven met de Colombianen (Saggers 2019; UNODC & Europol 2021).

Naast dat schommelingen in de groothandelsprijs iets kunnen zeggen over het aanbod, kunnen ze dus ook wijzen op veranderende markt-/machtsposities van criminele spelers.

Gebruik je muis voor de waarden per jaar en prijzen per land.

3.1.2 Drugsmiljardairs

De illegale drugshandel heeft veel miljonairs en enkele miljardairs opgeleverd. In de drugs-geschiedenis van de laatste 50 jaar heeft de opium/heroïnesector voor zover bekend één miljardair gekend, Khun Sa. Verreweg de meeste drugs-miljardairs maakten hun fortuin met cocaïne. Een nadere blik op hun illegale handelspraktijken leert dat zij vooral rijk werden van de transcontinentale handel, oftewel hun mogelijkheid om het cocaïne-aanbod uit Latijns-Amerika direct te transporteren naar een belangrijke consumptiemarkt. Dat was indertijd vooral de VS.

Nog steeds kunnen de grootste winsten in de cocaïnehandel worden gemaakt met de transcontinentale handel. Van het mondiale zuiden in Latijns-Amerika naar het mondiale noorden. Om de simpele reden dat de kiloprijs dan onmiddellijk minstens tien keer over de kop gaat. Binnen het mondiale noorden, waar ook Australië onder valt², zijn Noord-Amerika en Europa vanuit economisch perspectief de meest interessante markten. Hoewel de cocaïneprijzen in bijvoorbeeld Hong Kong, Australië en Koeweit zeer hoog zijn, zijn de handelsvolumes vele malen kleiner.

² Conform de door UNCTAD aangehouden definitie van the Global North en the Global South.

3.2 Professionalisering: 40 jaar crimineel ondernemerschap

3.2.1 Innovatief ondernemerschap van de Escobars

In afgelopen veertig jaar heeft de cocaïne-industrie een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Een belangrijke innovator was Pablo Escobar, de leider van het Medellinkartel. Zijn innovatieve ondernemerschap komt goed naar voren in het boek *The accountant's story*, waarin zijn broer Roberto Escobar zijn verhaal doet (Escobar & Fisher 2009).

Op het hoogtepunt van zijn bewind smokkelden de Escobars wekelijks tonnen cocaïne naar landen over de hele wereld. Roberto en zijn tien boekhouders hielden al het geld bij. Alleen Pablo en Roberto hadden het overzicht. Hun omzet was astronomisch. Volgens Roberto kostte het elke maand US \$ 2.500 om de elastiekjes te kopen die nodig waren om de stapels contant geld te bundelen. Het grootste probleem was het vinden van een plek om het op te slaan. Van geheime compartimenten in muren en onder zwembaden

tot banken en stashen overall. Er was zoveel geld dat Roberto soms tien procent afschreef als 'bederf': opgekauwd door ratten of onbruikbaar geraakt door vocht.

Escobar huurde voortdurend deskundigen in. Voor het ontwikkelen van nieuwe smokkelmethoden, maar ook voor het witwassen en stashen van cash geld. Zo introduceerde hij het systeem van caletas, kleine schuilplaatsen in de muren van meer dan honderd woningen. Een individuele caleta kon vijf miljoen US dollar of meer bevatten, en alleen de Escobar-broers wisten precies waar de bergplaatsen zaten. Voordeel van het caleta-systeem was dat het geld verspreid was en geen administratieve sporen naliet, maar het was ook zeer arbeidsintensief. Bovendien moest het geld periodiek worden verwisseld omdat het na een tijdje begon te stinken en schimmelen.

3.2.2 Netwerken van dekmantelbedrijven en geldmakelaars van het Calikartel

Het Calikartel had vijf functionele 'stafafdelingen' die zich bezighielden met (1) transport, (2) veiligheid, en geweld, (3) politiek en corruptie, (4) financiën en (5) juridische zaken. De structuur doet denken aan een moderne multinationale onderneming. De misdaad ondernemers uit Cali waren vooral innovatief in hun witwastechieken. Naarmate de autoriteiten hun onderzoeken intensiverden werden de methoden steeds geavanceerder. Vanouds maakte het Calikartel (net als overigens het Medellinkartel) gebruik van het witwasproces dat bekend staat als Black Market Peso Exchange (BMPE). Hierbij wordt gebruik gemaakt van een derde partij, een peso-makelaar, om de vuile Amerikaanse dollars om te zetten in schone Colombiaanse peso's. In de jaren 80 werden de witwastechieken van het Calikartel geavanceerder. Ze ontwikkelden netwerken van dekmantelbedrijven en geldmakelaars.

3.2.3 Kleine gespecialiseerde bedrijven en start-ups

Nadat het Medellin- en later ook het Calikartel door de Colombiaanse en Amerikaanse drugsbestrijders waren ontmanteld, ontstond de situatie dat een veelheid aan kleinere gespecialiseerde bedrijven ging opereren, voornamelijk vanuit het noordelijke deel van het departement Valle del Cauca in westelijk Colombia (McCarthy 2011). Deze 'baby-kartels' specialiseerden zich in een of meer facetten van het economische proces rond cocaïneproductie, -smokkel, -verkoop en witwassen. Deels kwamen deze bedrijven voort uit het ondernemerschap van voormalige leden van de grote kartels. Anderen waren start-ups van ondernemers die nieuw waren in de branche (McDermott 2014).

3.3 Illegale geldstromen

3.3.1 Drie fasen

Hoe moeilijk het ook kan zijn om cocaïne naar de markt te brengen en te verkopen, de grootste uitdaging voor trans-Atlantische cocaïne operaties is het verplaatsen van geld in de andere richting: van de markt terug naar de producent. De circulatie en integratie van zwart geld houdt de drugshandelsketen gesmeerd. Het laat criminelen betalen voor de bescherming van hun zendingen of immuniteit voor vervolging, en stelt hen in staat om technologieën aan te schaffen waarmee ze de autoriteiten voor blijven en om zich uit te rusten met de wapens om rivalen en veiligheidsdiensten

op afstand te houden. De illegale geldstromen van Europa naar Latijns-Amerika kunnen worden onderverdeeld in drie fasen: (1) verzamelen, (2) verplaatsen en (3) witwassen.

1. **Verzamelen**
- Geld van drugsverkoop op straat of andere criminele activiteiten moet worden geïnd, verzameld en gereedgemaakt voor verplaatsing zonder aandacht te trekken (fase 2) of voor onmiddellijk witwassen (fase 3).

2. **Verplaatsen van illegaal geld**
- Er zijn verschillende manieren om zwart geld te verplaatsen. Dat wil zeggen om betalingen voor drugs of andere criminele goederen en diensten te doen.
3. **Witwassen**
- De laatste fase betreft het moment waarop vuil geld wordt geïntegreerd in de legale economie. Dat kan na verplaatsing naar Latijns-Amerika en het Caribisch gebied of direct binnen Europa, waarbij fase 2 wordt overgeslagen. Witwassers gebruiken een breed scala aan technieken om de illegaliteit van het geld te verbergen.

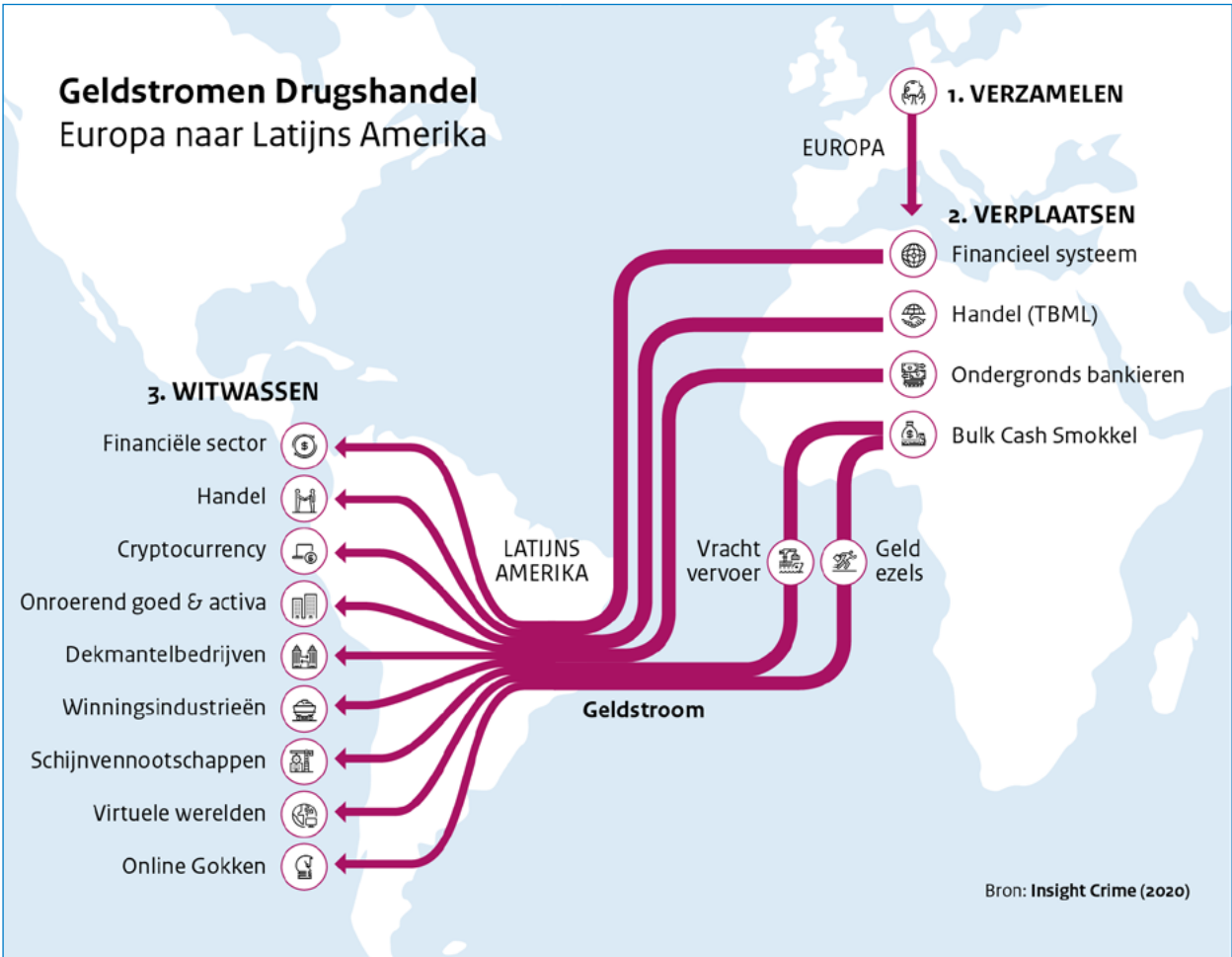
Fase 1: Verzamelen

Er zijn verschillende stappen die criminele netwerken kunnen nemen zodra het geld is geïnd en verzameld.

- Gereedmaken voor fysieke verplaatsing**
Als het contante geld zelf moet worden verplaatst (bijv. Bulk Cash Smokkel), moet het worden omgezet in biljetten met grotere coupures om het volume te verminderen. Een miljoen euro in biljetten van vijfhonderd weegt bijvoorbeeld slechts 2,2 kilo en past in een laptopas. Voor hetzelfde bedrag in biljetten van 50 euro heb je een grote koffer nodig (CBC 2016). Er zijn verschillende mogelijkheden om contant geld om te wisselen naar grotere coupures. Bijvoorbeeld via corrupte contacten bij financiële instellingen, of via ondergronds bankieren (Hawala) agenten, waarvan er veel zijn in de Nederland, vooral in Amsterdam. Contant geld wordt vervolgens opgeborgen in zogenaamde stashes voordat het wordt verplaatst.

3.3.2 Modus operandi

Criminelen kunnen op talloze manieren geld verplaatsen en/of witwassen: van eenvoudig smokkelen tot het opzetten van zeer complexe en geraffineerde transnationale financiële constructies. We bespreken de belangrijkste methoden per fase van de illegale geldstroom.

- **Onopvallend het financiële systeem in**
Als illegaal geld niet fysiek, maar door het financiële systeem moet worden verplaatst, dan moet dat geld eerst het systeem binnenkomen zonder de aandacht te trekken. Om dit te doen, gebruiken criminele netwerken technieken die ontworpen zijn om detectie te vermijden. Bijvoorbeeld door te 'smurfen'. Daarbij worden stortingen en overboekingen gedaan in kleine hoeveelheden, onder de meldgrens van financiële instellingen. Een andere manier is het gebruik van 'funnel accounts'. Hierbij doen leden van een netwerk heel veel stortingen op één of verschillende rekeningen vanaf verschillende bankfilialen en nemen het geld vervolgens elders op, meestal kort nadat het is gestort.

Fase 2: Verplaatsen

Illegaal geld is het kwetsbaarst als het moet worden verplaatst. Vooral in de hoeveelheden die nodig zijn om leveranciers en dienstverleners in de drugs-handel te betalen. Trade Based Money Laundering, TBML en Bulk Cash Smokkel zijn waarschijnlijk de belangrijkste methoden waarmee criminele

groepen die in Nederland actief zijn, betalingen verrichten in Latijns-Amerika. Desalniettemin blijft ook het financiële systeem een centrale rol spelen in de circulatie van illegale winsten. Criminelen sluizen het geld door via een reeks rekeningen bij verschillende banken over de hele wereld, soms vermomd als betalingen voor goederen en diensten. Autoriteiten in Colombia (ASOSEC 2019) melden dat dit gepaard kan gaan met wel 15 tot 20 transacties waarbij het geld door meerdere landen en munteenheden gaat.

Bulk Cash Smokkel en geldezels

Het smokkelen van grote hoeveelheden contant geld komt zowel in Europa als Zuid-Amerika veel voor. Daarbij wordt gebruik gemaakt van koeriers of "geldezels" die met commerciële luchtvaartmaatschappijen vliegen. Volgens een onderzoek uit 2016 naar de smokkel van contant geld tussen Nederland en Colombia worden deze netwerken meestal gerund door geldmakelaars, die in Latijns-Amerika gevestigd zijn en een vergoeding vragen van 10-17% van het gesmokkelde geld. De coördinatoren werven vervolgens geldezels. Sommige maken gebruik van de "smurfmethode", waarbij meerdere passagiers reizen met net iets minder dan

de toegestane \$10.000 zonder aangifte te hoeven doen.³ Anderen reizen met honderdduizenden euro's verborgen in hun bagage, op hun lichaam of ze slikken zelfs hun geld in (InSight Crime 2018).

Omdat de beveiliging op Schiphol als strenger wordt ervaren, vertrekken de geldezels vaak vanuit andere landen zoals Duitsland, België of Spanje. Geldezels werden vaak gezocht onder leden van de Latijns-Amerikaanse diaspora. Bronnen in Latijns-Amerika zeggen echter dat netwerken steeds vaker gebruik maken van geldezels uit landen die geen directe connectie hebben met de drugshandel en dat zij via indirecte routes vliegen. Chinezen zijn bijvoorbeeld ook sterk betrokken bij de smokkel van Bulk Cash. In een Europol-rapport uit 2015 werden zij genoemd als een van de meest onderschepte smokkelaars. In Nederland is het smokkelen van grote hoeveelheden contant geld een strafbaar feit waarop gevangenisstraf staat en dat ook kan leiden tot een onderzoek naar het witwassen van geld. In veel andere landen wordt het behandeld als een belasting- en douanekwestie.⁴ Wanneer autoriteiten beslag leggen, volgt geen onderzoek, maar krijgt de verdachte een periode de

tijd om het geld te verantwoorden. Vaak gebeurt dat uiteindelijk niet, omdat verdachten uit beeld raken en er niet wordt geïnvesteerd in vervolg.⁵

Prepaid debet- of kredietkaarten

Een manier om contant geld te vermijden is het gebruik van prepaid debet- of kredietkaarten. Deze worden naar het land vervoerd waar de betalingen moeten worden gedaan. De waarde ervan wordt aldaar vervolgens uit een geldautomaat gehaald of op een rekening gestort.⁶

Prepaidkaarten worden ook gebruikt om drugsgeld wit te wassen. Ze worden gebruikt om nep-aankopen te doen op fictieve websites van luchtvaartmaatschappijen en hotels die eigendom zijn van smokkelnetwerken. Deze praktijk is gemeengoed geworden in Midden-Amerika, het Caribisch gebied en Mexico. Criminelen kunnen ook online cryptocurrency kopen met anonieme prepaid creditcards waarop hun 'vuile' geld staat. Vervolgens kunnen ze hun winsten anoniem en gemakkelijk opslaan en wereldwijd overmaken, of ze gebruiken om anoniem goederen te kopen voor wederverkoop (Trade Based Money Laundering).

³ Interview, Counter Narcotics Authority, San José, Costa Rica, 19 February 2020 (InSight Crime, 2020)

⁴ Interview, anti-money laundering official, Quito, Ecuador, 24 January 2019 (InSight Crime, 2020).

⁵ Interview, anti-money laundering official, Lima, Peru, 9 August 2019. (InSight Crime, 2020).

⁶ Wall Street Journal (2019, 12 februari)

Fase 3: Witwassen

Als criminele ondernemers of organisaties meer geld beginnen te verdienen dan er cash kan worden uitgegeven, moeten ze een witwasinfrastructuur op gaan zetten. Naarmate de stroom zwart geld toeneemt, neemt ook de schaal en finesse van deze operaties toe.

Aankoop van activa en onroerend goed

De meest basale vorm van witwassen vindt plaats door middel van aankoop van activa en onroerend goed, waarbij eigendommen, grond en voertuigen worden gekocht op naam van stromannen/katvangers. Kunstwerken, auto's en andere luxe, exclusieve goederen worden soms ook gebruikt als betaling voor drugs of criminele diensten.

In veel landen wordt de aan- en verkoop van onroerend goed niet landelijk geregistreerd of gecontroleerd, maar alleen door lokale notarissen. Daarom

is dit zeer moeilijk te volgen. Ook kunst wordt al geruime tijd (soms) als valuta gebruikt in de onderwereld. Het is moeilijk te traceren, waarbij specifieke kunstwerken alleen op de radar verschijnen als ze te koop worden aangeboden bij een veilinghuis. Tegen die tijd kan het als betaalmiddel door veel verschillende handen zijn gegaan.

Dekmantelbedrijven en Schijnvennootschappen

Voor witwassen op continue basis worden dekmantelbedrijven en Schijnvennootschappen het meest gebruikt. Deze komen veel voor in Latijns-Amerika, het Caribisch gebied en Europa. Dekmantel-bedrijven zijn legale bedrijven die worden gebruikt om illegale opbrengsten te mengen met legitieme inkomsten uit de bedrijfsactiviteiten. Meestal gaat het om bedrijven waar veel cash geld in omgaat en om dienstverlenende bedrijven, omdat dit frauduleus boekhouden makkelijker maakt. Hoewel sommige sectoren, zoals nachtclubs en casino's overal populair zijn, variëren de sectoren van land tot land. In Brazilië bijvoorbeeld zijn onder meer transport-, schoonmaak-, catering- en beveiligingsbedrijven populair, maar ook autobedrijven, concerten en openbare evenementen. In Peru worden de hotelbranche, restaurants en de visserijsector vaak gebruikt.

De landbouw- en veeteeltsector worden ook vaak als dekmantel gebruikt, vooral voor handelaars op een hoger niveau. Grote grondaankopen en investeringen in (onder andere) de infrastructuur worden met illegaal geld gedaan, waarna de

Veeteeltbedrijf in de Amazone, Para, Brazilië

bedrijven zelf kunnen worden gebruikt om illegale investeringen te verhullen. Dit komt vooral veel voor in Colombia, waar veeteelt al lange tijd wordt gebruikt door drugshandelaren maar ook in landen als Ecuador, waar de Afrikaanse palmsector onder verdenking staat. Deze dekmantelbedrijven kunnen een integraal onderdeel worden van een crimineel netwerk. Het Colombiaanse La Constru netwerk, dat cocaïne naar Nederland smokkelt, heeft bijvoorbeeld een groot potentieel van winkels in de Ecuadoriaanse stad Lago Agrio, die geld witwassen en tegelijkertijd fungeren als een inlichtingen-netwerk.

Schijnvennootschappen zijn legaal opgerichte bedrijven die geen ander doel dienen dan het vasthouden, verplaatsen of witwassen van geld. Vaak bieden ze diensten aan die in hun omschrijving niet zo opvallen en een brede focus kunnen hebben, zoals 'consultancy'. Deze bedrijven kunnen makkelijk samenwerken om een witwasnetwerk te vormen. Schijnvennootschappen worden overal in de regio gebruikt, maar komen vooral voor in belasting-paradijzen en landen met een hoog niveau van financiële geheimhouding. Dit is vooral het geval in veel Caribische landen en in Panama.

Goudmijn in Guyana

Naast het goud dat in Suriname wordt gedolven en goud uit Venezuela, wordt via Suriname ook illegaal goud uit Frans-Guyana en Guyana geëxporteerd (InSight Crime 2020).⁹

Online witwassen

Witwassen van geld via internet is een groeiend probleem dat moeilijk te monitoren en te controleren is. De dreiging is vooral prominent aanwezig in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Criminele groepen zetten zwart geld in om wit geld terug te winnen in niet-geregistreerde online casino's die geen identiteitscontrole vereisen. Aangezien casinowinsten in één keer worden uitbetaald, inclusief storting en winst, kan een gokker duizenden dollars storten, met een heel klein deel ervan spelen en dan gewoon opnemen wat overblijft en dat als winst claimen (InSight Crime 2020).

Zorgen zijn er ook in het Caribisch gebied over de potentiële bedreiging van online gaming. De georganiseerde misdaad maakt spelersaccounts aan onder valse of gestolen identiteiten. Op deze accounts kopen ze met gestolen of anonieme prepaidkaarten in-game goederen. Deze

verplaatsen ze tussen hun accounts of verkopen ze aan andere spelers om ze vervolgens als 'schoon' geld terug te krijgen, meestal door ze tegen gereduceerde prijzen voor bitcoin te verkopen op het Dark Web. Criminele netwerken kunnen ook los van de online gamewereld virtueel geld overmaken, bijvoorbeeld naar hun partners in verschillende landen. Een zorg is het groeiende gebruik van gecentraliseerde virtuele valuta zoals WebMoney en Perfect Money of cryptovaluta zoals bitcoin. Volgens Europol maken georganiseerde misdaadgroepen in Europa steeds vaker gebruik van bitcoin-geldautomaten om betalingen voor cocaïne-transporten uit Colombia te verhullen. Op dit moment blijft het potentieel voor witwassen via cryptovaluta nog beperkt door de schaalgrootte. Deskundigen zijn van mening dat bitcoin en andere cryptovaluta nog steeds niet een van de belangrijkste middelen kunnen zijn voor drugshandelaren om geld over te maken, gezien hun beperkte rol in de totale financiële wereld. De mondiale drugsmarkt wordt geschat op een waarde tussen de \$300 miljard en \$400 miljard, terwijl de waarde van alle bitcoins in omloop minder dan \$7 miljard bedraagt (InSight Crime 2020).¹¹

Het financiële systeem

Ondanks de strenge antiwitwasregels voor de sector, speelt het financiële systeem een sleutelrol bij het witwassen van geld. Dit is de afgelopen jaren aan het licht gekomen door schandalen waar bij talloze bekende namen in de bankwereld betrokken waren. Compliance-afdelingen beschikten over onvoldoende middelen en werden in verschillende gevallen actief ontmoedigd om verdacht financieel gedrag te onderzoeken. Ook Nederlandse financiële instellingen zijn betrokken bij dergelijke schandalen. En ook de financiële systemen van de Koninkrijksgebieden en Suriname bleken zich te lenen voor transnationaal witwassen (InSight Crime 2020).⁸

De winningsindustrie

Illegale mijnbouw en goudhandel zijn lange tijd belangrijke epicentra van het witwassen van geld geweest in Colombia en Peru, en de inzet op deze witwaswijze lijkt nu toe te nemen in Ecuador,

Suriname en Venezuela. Momenteel concentreert de bezorgdheid zich vooral op Venezuela, waar illegale mijnen gecontroleerd worden door de ELN, de ex-FARC-maffia en lokale criminele actoren die banden hebben met de staat. Ze worden beschreven als een 'gigantische witwasserij'. Drugshandelaars (en naar verluidt ook politici) investeren in de mijnen. Vervolgens wordt het goud gesmokkeld om op de legale markt te koop aan te bieden (InSight Crime 2020).⁹

Vroeger werd een groot deel van dit goud naar Aruba en Curaçao gesmokkeld. Sinds de eilanden in 2019 een verbod op de import van Venezolaans goud introduceerden, wordt een groot deel van het witwassen nu gedaan aan de Colombiaanse grens. Een deel gaat ook naar Suriname. In Suriname is goud momenteel het belangrijkste nationale exportproduct. Er wordt aangenomen dat het op grote schaal wordt gebruikt om geld wit te wassen.

⁸ The Guardian (2011, 3 april), Reuters (2018, 4 september); Financial Times (2018, 4 september); Quote (2015, 10 juli)

⁹ SOS Orinoco (2019); Delgado (2019); Interview, social leader, Tumeremo, Venezuela, 13 February 2020, interview, former mayor of El Callao, Puerto Ordaz, Venezuela, 13 February 2020 (InSight Crime 2020).

¹⁰ Interview, Dutch Security Forces, Curaçao, 27 August 2019. InSight Crime (2020); Curaçao Chronicle (2019); SOS Orinoco (2019); Delgado (2019b)

¹¹ Couvée (2018); Jacob (2016)

3.4 Financiële netwerken

3.4.1 Netwerken van criminele financiële netwerken

Het witwassen van geld is een gespecialiseerde taak in de georganiseerde misdaad, die een hoge mate van technische kennis vereist. Sommige criminele netwerken hebben zelf toegewijde witwassers in dienst, maar veel netwerken maken gebruik van onafhankelijke specialisten die hun diensten aanbieden aan iedereen die geld te verbergen heeft. In veel gevallen zijn deze specialisten toegewijde criminelen die goed op de hoogte

zijn van de bron van het geld dat ze beheren. Ook kunnen het gewetenloze maar legitieme actoren zijn, die comfortabel werken in juridische grijze gebieden en zich bewust zijn van de vragen die ze nooit moeten stellen. Hieronder vallen advocaten, investeringsbanken, effectenmakelaars, makelaars in vreemde valuta en zakenmensen uit alle verschillende sectoren, maar vooral uit de ierboven genoemde (InSight Crime 2020).

Bratva (De Russische maffia)

- Thuisbasis

• Actieve jaren

• Leden

• Werkgebied

• Organisatiestructuur

• Geschatte jaaromzet

• Criminele activiteiten

: Rusland

: Eind jaren 80 - heden

: 3 mln in Rusland en 300.000 in meer dan 50 landen

: Voormalig Sovjet-Unie Europa, VS, Israël, Thailand

: Militair georiënteerd

:

: Witwassen, drugshandel, afpersing, moord, diefstal

De Russische maffia, de Bratva, is de grootste criminele organisatie ter wereld. Criminologen beweren ook dat ze een militaire structuur hebben, waardoor ze één van de best georganiseerde criminele bendes ter wereld zijn. Voormalige Sovjetfunctionarissen kunnen de leidende leden van hun organisatie zijn. Bratva heeft echter wortels in de Russische cultuur van vóór Lenin.

Tot de ineenstorting van de Sovjet-Unie runden de groepen bedrijven op de zwarte markt. Er wordt verondersteld dat Bratva tegenwoordig nauw samenwerkt met de Russische regering, en actief aanwezig is in de VS, Europa en tal van andere landen. Meerdere verbanden met Colombiaanse drugs kartels zijn in de loop der jaren vastgesteld. Nederland werd door de Russen veelal gezien als een ‘maffia-vrij land’ waar ze hun gezin veilig konden onderbrengen, terwijl ze in Rusland of ergens anders in de wereld hun criminele operaties op poten zetten. Ze vonden Nederland enerzijds te klein om hun maffia-activiteiten te ontplooien, anderzijds was Nederland wel een geschikt land om te ontspannen, te genieten van hun geld en buiten bereik van hun rivalen te blijven. Ze kwamen naar Nederland om hier dure huizen te kopen, voor een goede opleiding van hun kinderen te zorgen, maar ook om partners te ontmoeten en plannen over nieuwe activiteiten te maken. Het ‘maffia-vrije’ Nederland werd een schuilplaats voor de Russische maffia.¹²

¹² Siegel 2012; Galeotti 2018.

De complexiteit van het witwassen heeft geleid tot betrokkenheid van meer hoogopgeleide criminele dienstverleners in criminele praktijken. Sommige betreffen criminele cellen die gespecialiseerd zijn in één of twee witwasmethoden. Het in China gevestigde Colombiaanse witwasnetwerk is hier een treffend voorbeeld van. De Amerikaanse autoriteiten noemden het de Guangzhou Enterprise, dat naar schatting meer dan 5 miljard dollar aan drugsgeld heeft witgewassen. Volgens de aanklacht voerde het netwerk een "Black Market Peso Exchange" programma uit, waarbij ze hun zwarte geld tegen een lage wisselkoers verkochten aan Zuid-Amerikaanse importeurs die hun rekeningen in dollars moesten betalen en daarvoor peso's terugkregen. Hun meest lucratieve zwendel was echter het witwassen van geld door middel van Trade Based Money Laundering met namaakgoederen. Handelaren maakten hun geld over naar Chinese bedrijven, waaronder wisselkantoren, exportbedrijven, casino's en fabrieken, die het vervolgens overmaakten naar rekeningen in heel

China.¹³ Deze rekeningen werden gebruikt om namaakgoederen te kopen, die naar Colombia en elders werden verscheept om te worden doorverkocht (US Department of Justice, 2016).

Geldmakelaars (brokers)

Dit soort criminele financiële netwerken kunnen rechtstreeks gecontracteerd worden, of criminelen kunnen gebruik maken van geldmakelaars die als tussenpersoon fungeren. Zo contracteren Colombiaanse netwerken vaak makelaars in Panama of de Verenigde Staten, die op hun beurt smokkelnetwerken contracteren om TBML-constructies uit te voeren in ruil voor een commissie (US Treasury 2018).

¹³ NY Times (2015, 10 september)

Chinese financiële netwerken: Sun Yee On

- **Thuisbasis** : Hong Kong
 - **Actieve jaren** : 1919 - heden
 - **Leden** : 25.000
 - **Werkgebied** : Hong Kong, China, Japan, Rusland, Zuid-Afrika, Verenigd Koninkrijk, België, Frankrijk, India, Thailand, Korea, Colombia, Canada
 - **Organisatiestructuur** : Triade
 - **Geschatte jaaromzet** :
 - **Criminele activiteiten** : Afpersing, handel in namaak, afpersing, drugs, witwassen, liquidaties, illegaal gokken.
- triade heeft deelorganisaties in onder andere de VS en Europa met linken naar de Albanese maffia, de Camorra, Servische maffia, Italiaanse maffia en het Sinaloa-kartel.

De triade kent criminelen met specifieke expertises op het gebied van drugshandel, het witwassen van geld, piraterij van computersoftware, migranten-smokkel en creditcardfraude.

Buiten China is de Sun Yee On triade vooral actief in België (Brussel), Frankrijk (Fréjus), Nederland en het Verenigd Koninkrijk.¹⁴

De Sun Yee On triade is de grootste en machtigste groep in Hong Kong, met vermoedelijk 25.000 leden, en 56.000 leden wereldwijd. De Sun Yee On

¹⁴ Bancroft 2007; Berry et al 2003

Chinese financiële netwerken: 14K

- **Thuisbasis** : China (Guangzhou)
 - **Actieve jaren** : 1945 - heden
 - **Leden** : 20.000
 - **Werkgebied** : Hong Kong, China, Macau en Chinese communities wereldwijd.
 - **Organisatiestructuur** : Triade
 - **Geschatte jaaromzet** :
 - **Criminele activiteiten** : Drugs, namaakgoederen, illegaal gokken, wapenhandel, fraude, mensenhandel, witwassen, afpersing, liquidaties, ontvoering, mensensmokkel, hacking, overvallen.
- organisatie en management en zijn betrokken bij een grote verscheidenheid van criminele activiteiten. De 14K-triade is al vanaf de jaren 70 actief in Nederland, toen leden van de bende Chinese restaurants in tal van steden in het land in handen hadden. In 1987 wordt 14K verondersteld de volledige controle over de import van heroïne in de Benelux-landen in handen te hebben.

In Nederland is 14K verdeeld in cellen van zeven tot tien personen (voornamelijk in Amsterdam) die fungeren als schakelposten voor hun criminele activiteiten. België zou nu een even belangrijke uitvalsbasis zijn, met name in Brussel en Antwerpen. De loop der tijd heeft 14K ook dichterbij het ontwikkelen van witwassen gebracht. Zowel op kleine schaal (restaurants, enz.) als op grote schaal, zoals onroerend goed, handel in namaakgoederen en zelfs industriële projecten.¹⁵

De 14K triade werd gevormd na de Tweede Wereldoorlog en de Chinese Burgeroorlog door de nationalisten die het communistische regime wilden ontvluchten. Het is een grote internationaal georiënteerde criminele organisatie met ongeveer 20.000 leden in Hong Kong. 14K triade beschikt over een solide

¹⁵ Bancroft 2007; Berry et al 2003

Chinese financiële netwerken: Wo Shing Wo

- **Thuisbasis** : Hong Kong (Sham Shui Po)
 - **Actieve jaren** : 1930- heden
 - **Leden** : > 20.000
 - **Werkgebied** : Hong Kong, Macau, China en Chinese communities wereldwijd.
 - **Organisatiestructuur** : Triade
 - **Geschatte jaaromzet** :
 - **Criminele activiteiten** : Drugshandel, wapenhandel, fraude prostitutie, mensenhandel, witwassen, liquidaties, mensensmokkel, ontvoering afpersing.
- Wo Hop To is een grote divisie van de WO's met aanzienlijke illegale gokactiviteiten in San Francisco. Leden zijn voornamelijk Kantonese sprekers. In Hong Kong houdt de groep zich bezig met illegaal gokken, namaak-activiteiten, afpersing, sigaretensmokkel, autodiefstal, beschermingsfraude in de decoratiebranche en drugshandel.

In Nederland opereert de Wo Shing Wo voornamelijk in en vanuit Rotterdam. In de jaren 70 vocht de groep tegen de 14K en Ah Kong om controle over de heroïnehandel in Amsterdam. Naast de heroïnehandel is de groep ook actief in gokken, prostitutie, het witwassen van geld, woekeraars, diefstal, afpersing en mensenhandel. De Wo Shing Wo lijkt recentelijk ook nauw samen te werken met 14K.¹⁶

De Wo Shing Wo is een triadegroep met de langste geschiedenis in Hong Kong. De groep heeft meer dan 20.000 leden.

¹⁶ Bancroft 2007; Berry et al 2003

Private corruptie

Veel witwassers opereren echter vanuit de legale wereld. Bijvoorbeeld via corrupte (malafide) personen die opereren vanuit instellingen. Zij voeren bijvoorbeeld geen klantenonderzoek uit of leven registratie- en rapportage-eisen niet na. De uitgelekte Panama Papers illustreerden als geen ander de rol van ogenschijnlijk legale actoren bij het witwassen van geld. Een van de onthullingen was de band tussen het Panamese advocatenkantoor en de Nederlands-Peruaanse drugshandelaar 'el Holandes'. Zij zetten een netwerk op van offshore-bedrijven die gebruikt werden om bankrekeningen te openen en activa te kopen, waarbij het personeel van het advocatenkantoor als 'bedrijfsdirecteuren' in de handelsregisters verschenen (Castilla 2016).

3.4.2 Vrijhandelszones, belastingparadijzen en corrupte landen

Economische zwakke plekken zoals vrijhandelszones, belastingparadijzen en corrupte landen vormen de weg van de minste weerstand voor illegale geldstromen. De lage mate van regulering en de hoge mate van geheimhouding vergemakkelijken TBML, smokkel van Bulk Cash, manipulatie van het financiële systeem en het opzetten van lege vennootschappen.

Vrijhandelszones

Vrijhandelszones zijn vooral belangrijke kanalen voor TBML en smokkel van Bulk Cash, omdat er minimale controles en nog minder toezicht zijn op het verkeer van goederen en geld. In de meeste vrijhandelszones kan bijna iedereen goederen binnenbrengen namens iemand anders zonder de uiteindelijke begunstigde eigenaar bekend te maken.¹⁷

Panama is de thuisbasis van de Latijns-Amerikaanse vrijhandelszone Colón, dat al lang een broeinest is van criminele activiteiten en illegale drugsgeldstromen. Vandaag de dag is Colón nog steeds een centrum van Trade Based Money Laundering. Het is ook een belangrijke toegangspoort voor smokkelwaar en namaakgoederen, die beide vaak worden

gebruikt voor TBML. Daarnaast zijn er in Colón veel bedrijven gevestigd die het witwassen van geld vergemakkelijken. Denk aan banken en lege vennootschappen zoals verzekeringsmaatschappijen die fictieve verzekeringsclaims uitbetalen.¹⁸

De reputatieschade die Colón heeft opgelopen door criminele activiteiten heeft bij veel bedrijven in de zone tot bezorgdheid geleid. Sommigen vragen om meer veiligheidsmaatregelen en toezicht. En daar heeft Panama ook aan gewerkt. De druk op Panama heeft ongetwijfeld een deel van de geldstromen naar andere zwakke plekken in de regio gedreven, maar er blijven grote mazen en grijze zones bestaan, net als een diepgewortelde criminele infrastructuur met decennialange expertise.

Van belang is ook dat er de laatste jaren steeds meer vrijhandelszones zijn bijgekomen, die soortgelijke diensten bieden als in Colón. De zones op Curaçao en Aruba in het bijzonder zouden een zorg moeten zijn. Niet alleen omdat ze op het grondgebied van het Koninkrijk liggen, maar ook omdat ze ideaal zijn gelegen als brug tussen Nederland en de productie- en doorvoerlanden Colombia en Venezuela. Nederlandse opsporingsambtenaren hebben hier TBML-constructies ontdekt die volgens hen bedoeld zijn om drugs te betalen vanuit Nederland naar Medellin en Cali in Colombia, via Curaçao en Aruba.¹⁹

¹⁷ Interview, international intelligence official, Panama City, Panama, 29 November 2019. InSight Crime (2020)

¹⁸ Interview, international intelligence official, Panama City, Panama, 29 November 2019. InSight Crime (2020)

¹⁹ Interview, Curaçao security forces, Curaçao, 28 August 2019. InSight Crime (2020)

Belastingparadijzen

Belastingparadijzen bieden een andere geraffineerde (meestal legale) witwas-infrastructuur en -diensten aan, samen met geheimhouding, die door de georganiseerde misdaad nog meer gewaardeerd worden. Ze stellen handelaars en andere criminelen in staat om financiële netwerken en bedrijfsstructuren op te zetten die miljoenen euro's aan drugsgeld kunnen verplaatsen en vasthouden zonder dat de echte eigenaars van het geld hun naam op papier hoeven zetten.

Nog steeds is Panama een van de meest hardnekkige economische zwakke plekken van Noord- en Zuid-Amerika en het epicentrum van het witwassen in de regio. Panama is zowel een belastingparadijs als de tweede grootste vrijhandelszone ter wereld met Colón. De afgelopen jaren heeft Panama verschillende stappen ondernomen om haar beruchte reputatie op het gebied van financiële criminaliteit aan te pakken. Een voorbeeld daarvan is een nieuwe wet tegen witwassen van geld (Wet nr. 18-2015). Als erkenning voor deze stappen werd Panama in 2016 door de Financial Action Task Force (FATF 2016) van de "grijze lijst" gehaald van landen die bijzonder kwetsbaar zijn voor het witwassen van geld.

Het blijft echter een van de meest financieel geheimzinnige landen ter wereld (Tax Justice Network [2020](#)), met een enorme financiële sector die zich toelegt op het opzetten van stichtingen, trusts en andere entiteiten die de identiteit van de fondsen die via hen worden doorgesluisd, beschermen (Asmann [2020](#)).

De Kaaimaneilanden, Britse Maagdeneilanden, de Bahama's, Dominica, Anguilla en Barbados bieden allemaal alternatieve belastingparadijzen in het Caribisch gebied. Volgens Ecuadoraanse autoriteiten worden deze allemaal gebruikt door Albanese maffia's die drugs naar Nederland smokkelen.²⁰ Het Caribisch gebied biedt ook andere opties. Autoriteiten geloven dat de trustsector op Curaçao doorspekt was met financiële onregelmatigheden, maar dat recente hervormingen in de regelgeving de ruimte om zonder toezicht te opereren wel hebben verminderd.²¹ Overigens biedt Nederland zelf, en evengoed andere ontwikkelde landen zoals de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, ook aanzienlijke mogelijkheden op deze gebieden.

²⁰ Interview, anti-money laundering official, Quito, Ecuador, 24 January 2019. InSight Crime (2020).

²¹ Interview, Dutch security forces, Curaçao, 28 August 2019. InSight Crime 2020.

Corrupte landen

Andere economische zwakke plekken zijn landen waar corruptie binnen de staat systematisch is geworden. Het voor Nederland belangrijkste voorbeeld hiervan is Suriname. De ernst van de situatie daar (en ook in en voor Nederland) kwam aan het licht toen bleek dat de Centrale Bank van Suriname miljoenen euro's contant geld als vracht van Suriname naar Schiphol stuurde, vervolgens door naar Hong Kong, vanwaar het op rekeningen werd gestort en vervolgens via Duitsland naar Nederland werd verplaatst.²² In april 2018 nam de Nederlandse Douane een van deze zendingen van 19,5 miljoen euro in beslag die door de Centrale Bank werd verstuurd. Het geld was afkomstig van drie verschillende banken en vijf valutawissels. Omdat de Centrale Bank werd gebruikt om het geld te exporteren werd de inbeslagname onrechtmatig bevonden.²³ De Centrale Bank geniet namelijk immuniteit via het *Verdrag van de Verenigde Naties inzake de immuniteit van rechtsmacht van staten en hun eigendommen* (2004).

²² NOS ([2019](#), 5 november)

²³ Rechtspraak.nl ([2019](#), 24 december)

4 Informatie

Het begrijpen van de geschiedenis van criminele communicatie is essentieel om te duiden hoe criminelen in het heden tot afspraken komen over geld, goederen en onderlinge samenwerking. Lees hier meer over hoe criminelen communiceren.

[Communicatie →](#)

4.1 Communicatie

4.1.1 Een eeuwenoude uitdaging

Communicatie is voor criminelen een cruciale schakel in het criminele bedrijfsproces. Anders dan in de legale wereld, kunnen criminele ondernemers niet als vanzelfsprekend vertrouwen op reguliere middelen en methoden voor communicatie en informatiedeling. Zij staan voor eeuwenoude uitdagingen: wie kun je vertrouwen, hoe laat je zien dat je zelf betrouwbaar bent, en hoe ga je met informatie om zonder opgemerkt te worden door rivalen of politie? Van criminelen in het oude Rome tot netwerken in het moderne Dubai, van gevangenis en drugskartels in Zuid-Amerika tot misdaadsyndicaten in Nederland; criminele organisaties laten steeds weer verrassende staaltjes van subtiliteit en vindingrijkheid zien in communicatie om met succes zaken te kunnen blijven doen.

Tatoeages en littekens op het lichaam fungeren bijvoorbeeld als een zichtbaar professioneel curriculum vitae waarmee de positie binnen de organisatie of de pikorde in de gevangenis gecommuniceerd

wordt. Hetzelfde geldt voor de Outlaw Motorcycle Gangs (OMG's) die hun patches en tatoeages gebruiken om de hiërarchie binnen de club helder te maken maar ook hun specifieke rol of verdienste zichtbaar te maken. Zaken die je moet verdienen door inwijding of geleverde prestaties tot aan liquidaties toe (Gambetta [2009](#)).

Zakelijke hubs en hot spots waar criminelen elkaar fysiek ontmoeten wisselen soms van locatie maar blijven cruciaal. De razendsnelle technische ontwikkelingen en innovatie binnen de communicatie zorgen voor nieuwe kansen bij zowel criminele organisaties als politie en andere handhavingsorganisaties. Het begrijpen en duiden van de geschiedenis van communicatie in criminele bedrijfsprocessen, én het permanent en actueel blijven ontcijferen hoe criminelen in het heden communiceren is essentieel om te duiden hoe criminelen tot afspraken komen over geld, goederen en onderlinge samenwerking.

4.1.2 Drie zakelijke informatiestromen

Om te duiden hoe criminelen tot afspraken komen over geld, goederen en onderlinge samenwerking, onderscheidt Spapens (2006) drie subthema's:

1. **De inhoudelijke informatiestroom.**
Dit omvat alle gegevens die rechtstreeks betrekking hebben op de grote lijn van afspraken over de goederen- of geldstroom. Denk aan onderhandelingsbedragen en -aantallen. Verhulling is daarbij belangrijk. Het liefst wisselt men dit mondeling uit, in persoonlijke ontmoetingen.
2. **De organisatorische informatiestroom.**
Dit gaat om alle uitgewisselde gegevens over de uitvoering van de gemaakte afspraken. Denk aan locaties van treffen, leveren, inladen etc. Hierin zit meer dynamiek en is de telefoon veel belangrijker.
3. **De sociale informatiestroom: opbouw van een onderliggend netwerk**
Dit gaat om alle uitgewisselde informatie tussen betrokken criminelen die niet zozeer essentieel is voor de illegale activiteiten sec, maar bijvoorbeeld wel voor de opbouw van onderling vertrouwen.

Ad 1. De inhoudelijke informatiestroom

De inhoudelijke informatiestroom, rond het sluiten van deals op hoofdlijnen, kent een aantal specifieke kenmerken. Niet alleen door de introductie van encrypte kanalen, maar ook door het toenemend aantal dynamische chatplatforms, is verhulling van crimineel zakendoen op steeds meer manieren mogelijk. Toch blijft afreizen naar het land van de zakenpartner en fysieke ontmoetingen belangrijk voor criminelen. Ook al is het opzichtiger. Zo zien we Europese misdaadondernemers, waaronder ook Nederlanders, naar Zuid-Amerika afreizen voor het sluiten van cocaïne deals en andersom. Van enkele in Nederland verboden 'one percent motorgroepen' is bekend dat ze chapters hebben in landen die van belang zijn voor de cocaïnesmokkel vanuit Zuid-Amerika naar Europa, zoals in Brazilië, of dat leden reizen naar Colombia.

Meeting places

Binnen de cocaïnehandel en smokkel kennen we een aantal meer traditionele plaatsen waar zaken gedaan worden, maar ook wisselende locaties. Intensivering van handhaving, controle en opsporing zijn vaak versnellers voor deze verschuivingen en veranderingen. Als voorbeeld is Medellin zo'n traditionele 'meeting place' voor cocaïnesmokkelaars. Dit is de oude traditionele cocaïnehoofdstad van Colombia, berucht om Escobars Medellinkartel. Dat geldt ook voor de stad Cali, nabij de westkust, die sinds het Calikartel nog steeds één van de cocaïnehoofdsteden is, mede gezien de nabijheid van het belangrijkste productiegebied Cauca in Colombia. Ons Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden zijn ook al decennia een belangrijke schakel in de cocaïnehandel en smokkel. Aruba ligt op 23 km van Venezuela en grenst daarmee letterlijk aan een land dat in toenemende mate een rol speelt in de cocaïnesmokkel, als jonge producent en doorvoerland.

Communicatie technologie

De snelle ontwikkeling binnen de communicatie-technologie heeft Latijns-Amerikaanse cocaïne-handelaren in staat gesteld ook op andere en nieuwe manieren direct zaken te doen met Europeanen. Vooral tijdens en na corona gingen Europese opkopers en Latijns-Amerikaanse verkopers meer communiceren via crypto-telefoons. Maar ook oudere communicatiemogelijkheden worden gebruikt. Communicatie via oude telefoons (bv. Nokia 8201) zonder GPS, wifi en bluetooth, zou criminelen het gevoel van meer veiligheid geven als bijvoorbeeld ook de SIM-kaarten frequent werden gewisseld. In de nooit aflatende creativiteit worden boodschappen ook verborgen in digitale plaatjes. Een op zich oud fenomeen, genaamd steganografie, in een nieuwe digitale variant.

Ad 2. De organisatorische informatiestroom

De organisatorische informatiestroom rond 'de uitvoering' is voor criminele organisaties vanzelfsprekend heel belangrijk. Fysieke ontmoetingen, vooruitgeschoven posten, gebruik van (PGP) en het versturen van audioberichten via internet zijn daarbij maar een greep uit de gebruikte communicatiemogelijkheden. De trend is dat communicatie via telefoons en chatplatforms steeds meer verschuift en via internet plaatsvindt. Hierdoor kan er makkelijk, met tussenkomst van VPN, veilig en onzichtbaar 'voor de rest van de wereld' informatie gedeeld worden. Zodra deze netwerken of codes gekraakt kunnen worden levert dat voor de communicatie echter ook weer een groot afbreukrisico op voor criminelen.

Ook zien we in afgelopen jaren dat er zichtbaar sprake is van een soort digitalisering van 'crime as a service'. Op Telegramgroepen bieden criminele netwerken bijvoorbeeld opdrachten aan en wie het eerst reageert kan ermee aan de slag. Dat kunnen ook onbekenden zijn van degenen *in charge*, als iemand in de groep maar voor hem of haar instaat. Toch blijft ook hier het fysieke contact een belangrijk onderdeel. Zo is, gekoppeld aan de in Nederland aangetroffen cocaïnewaterijen, als voorbeeld, zichtbaar geworden, dat er vaak 'uitwas-specialisten' worden meegestuurd naar de locatie van de waterij in Nederland of elders in Europa. Zij helpen daar met het proces van extraheren. Op het communicatievlak betekent dat, dat er enkel op hoofdlijnen procesafspraken via de telefoon gaan. Een deel gaat dan via de 'vooruitgeschoven posten' of uitvoerders.

Ad 3. De sociale informatiestroom

De sociale informatiestroom, als opbouw van een onderliggend crimineel netwerk, kent ook een aantal specifieke kenmerken. Om als Nederlandse crimineel zaken te doen in Zuid-Amerika is het belangrijk personen te vinden die de cultuur daar begrijpen, contact kunnen leggen met de regelaars ter plaatse en letterlijk hun taal spreken. En andersom geldt uiteraard hetzelfde. Een cocaïnewaterij hier regelen, vraagt personen die de infrastructurele kansen hier kunnen inschatten en regelen.

Cruciaal zijn verbindingspersonen, criminelen die thuis zijn aan beide kanten, die bijvoorbeeld een dubbele nationaliteit hebben of die door veel te verhuizen thuis raken in de landen waar de smokkel tussen plaatsvindt. Al decennialang kennen we dit van bijvoorbeeld de Italiaanse maffia en meer in de actualiteit zien we het bij de Albanezen. Soms met

een Nederlands paspoort, zijn ze hier zeer bedreven in. Mede door hun actieve diaspora zitten ze in veel, voor de cocaïnehandel en smokkel, cruciale landen en kunnen ze de hele keten, *end to end*, controleren en hun diensten goedkoop aanbieden.

Nederland speelt al decennia lang een centrale rol voor criminele organisaties om een netwerk op te bouwen. Ondanks dat we binnen Europa wat verschuivingen hebben gezien, blijven de havens van Antwerpen en Rotterdam een soort epicentrum, het logistieke knooppunt waar grote criminele groepen zich hebben gevestigd en van waaruit de drugs wordt herverdeeld naar andere landen. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat de Nederlandse bijdrage (vooral) lag en ligt in de toegang tot Europa.

Ook de rol van het Caribisch deel van ons Koninkrijk speelt hier al decennia lang een rol. Meer actueel zien we als voorbeeld dat de (overigens rivaliserende) Antilliaanse straatbendes No Limit Soldiers (NLS) en Buena Vista City (BVC) als criminele organisatie cocaïne transporten naar Nederland regelen vanuit Curaçao, Bonaire, Sint Maarten, Jamaica en de Dominicaanse Republiek, en hun eigen mensen in Nederland stationeren.

Bronnenlijst

- Acosta, L. J. (2022, 12 april). INSIGHT: Mexican cartels swap arms for cocaine, fueling Colombia violence. Reuters. <https://www.reuters.com/world/americas/mexican-cartels-swap-arms-cocaine-fueling-colombia-violence-2022-04-12/>
- Algemene Rekenkamer (2022). *Strafrechtelijk afpakken van crimineel vermogen. Veel gezaaid en beperkt geoogst*. Den Haag: Algemene Rekenkamer.
- Appleby, P. (2022). Jalisco Cartel cashing in on Mexico's illegal cigarette market. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/jalisco-cartel-cashing-in-on-mexicos-illegal-cigarette-market/>
- Arias & Grisaffi (2021), *Cocaine: from coca fields to the streets*, Durham: Duke University Press. https://www.dukeupress.edu/Assets/PubMaterials/978-1-4780-1465-2_601.pdf
- Bailey, W. (2016). The No Limit Soldiers: Organized crime in the former Netherlands Antilles. <http://nazaritze-lionzman.blogspot.com/2016/06/the-no-limit-soldiers-organized-crime.html>
- Bareman, B. (2021, 6 mei). 50 kilo cocaine in metalen kist onder schip in Vlissingen. *PZC*. <https://www.pzc.nl/zeeuws-nieuws/50-kilo-cocaine-in-metalen-kist-onder-schip-in-vlissingen-aae76ab5/>
- Bargent, J. (2021). The Italian mafia and the move upstream. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/investigations/italian-mafia-move-upstream/>
- Barker, T. (2015). *Motorbendes en transnationale georganiseerde misdaad*. Anderson Uitgeverij.
- BBC (2020, 19 juli). Italian police find cocaine hidden inside coffee beans. *BBC News*. <https://www.bbc.co.uk/news/av/world-europe-53466854>
- BBC (2021, 13 maart). Spanish police seize narco-submarine in Malaga raid. *BBC news*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-56382615>
- BBC (2003, 19 september). Americas | Colombia's most powerful rebels. *BBC News*. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1746777.stm>
- Benthum, van, C. (2008). 'bala bin, bala bai' Een onderzoek naar criminele jeugdgroepen op Curaçao
- Berg, C. (2022, 16 november). Tussle for the Amazon: New frontiers in Brazil's organized crime landscape - *Diálogo Américas*. <https://dialogo-americas.com/articles/tussle-for-the-amazon-new-frontiers-in-brazils-organized-crime-landscape/#.Y4MEVomZM2w>
- Bloemhof, L. (2020, 18 mei). Mexicaanse taferelen in de polder? "De kartels spelen een soort risk". *NOS*. <https://nos.nl/artikel/2334281-mexicaanse-taferelen-in-de-polder-de-kartels-spelen-een-soort-risk>
- Boekhout van Solinge, T. (2022). Global Cocaine Flows, Geographical Displacement, and Crime Convergence. In: Savona, E.U., Guerette, R.T., Aziani, A. (eds) *The Evolution of Illicit Flows. Sustainable Development Goals Series*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-95301-0_5
- Boerman, F., M. Grapendaal, F. Nieuwenhuis & E. Stoffers (2017). *Nationaal dreigingsbeeld 2017. Georganiseerde criminaliteit*. Driebergen: Landelijke Eenheid, Dienst Landelijke Informatieorganisatie. <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/nationaal-dreigingsbeeld/2017/nationaal-dreigingsbeeld-2017.pdf>
- Britto, L. (2020). The Drug Wars in Colombia. In: *Oxford Research Encyclopedia of Latin American History* <https://oxfordre.com/latinamericanhistory/display/10.1093/acrefore/9780199366439.001.0001/acrefore-9780199366439-e-504>
- CLALS (2020) *The Rise of the PCC: How South America's Most Powerful Prison Gang is Spreading in Brazil and Beyond*. CLALS: Insight Crime and American University's Center for Latin American & Latino Studies. <https://insightcrime.org/wp-content/uploads/2020/12/InSight-Crime-The-Rise-of-the-PCC-1.pdf>
- CM7. (2021, 13 juli). Escândalo! Áudio de traficante do CV revela que prefeito do Careiro Castanho, Nathan Macena, fez acordo com facção; ouça. *Portal CM7 - Notícias de Manaus e Amazonas*. <https://cm7brasil.com/passando-a-limpo/escandalo-audio-de-trafficante-do-cv-revela-que-prefeito-do-careiro-castanho-nathan-macena-fez-acordo-com-facciao-ouca/>
- CM7 (2022, 10 februari). CV estoura 7 minutos de fogos em Manaus por "aniversário" de 2 anos no Amazonas. *Portal CM7 - Notícias de Manaus e Amazonas*. <https://cm7brasil.com/noticias/policia/cv-estoura-7-minutos-de-fogos-em-manaus-por-aniversario-de-2-anos-no-amazonass/>
- Coelho, A., Fernandes, F. en Martins, M.A. (2022, 15 februari). PF prende 25 em operações contra o tráfico internacional de drogas. *Globo News*. <https://g1.globo.com/rj/rio-de-janeiro/noticia/2022/02/15/tiroteio-penha.ghtml>
- Couto, A.C.O., Sabino, T.A. en Ferreira, W.M. (2022). *Mapping of the Violence in the Amazon region: final report*. The Brazilian Forum on Public Safety (FBSP), partnership with iCS and TERRA. <https://forumseguranca.org.br/wp-content/uploads/2021/11/violencia-amazonica-ingles-v3-web.pdf>
- Couvée, K. (2018, 28 februari) Changes in bank regulations, financial compliance regulations, Regulation banks, money laundering cases, anti money laundering, money laundering training. *Moneylaundering.com* <https://www.moneylaundering.com/news/european-traffickers-pay-colombian-cartels-through-bitcoin-atms-europol-official/>
- Curaçao Chronicle (2019, 21 juli). Curaçao immediately prohibits the import and transit of Venezuelan gold. *Curacao Chronicle*. <https://www.Curacaochronicle.com/post/main/Curaçao-immediately-prohibits-the-import-and-transit-of-venezuelan-gold/>
- Dalby, C. (2022). Family of the North - FDN. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/brazil-organized-crime-news/family-of-the-north-fdn/>
- Dalby, C. (2023). How Mexico's Sinaloa cartel has stayed united for decades. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/sinaloa-cartel-manage-stay-united/>

- Dalby, C. (2023a). Ex-FARC mafia. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/ex-farc-mafia/>
- De Telegraaf (2021, 13 september). Zo gaan ‘coke-uithalers’ in Rotterdamse haven te werk. Video. *De Telegraaf*. <https://www.telegraaf.nl/video/2096840225/zo-gaan-coke-uithalers-in-rotterdamse-haven-te-werk>
- Delgado, A.M. et al (2019b, 23 juli). How Miami, a major destination for Venezuelan gold, is helping prop up Maduro’s regime. *Miami Herald*. <https://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/venezuela/article230669164.html>
- Delgado, A.M. (2019, 26 oktober) Pillaging El Dorado: Here is how Maduro and his cronies siphon out Venezuela’s gold. *Miami Herald* <https://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/venezuela/article236664243.html>
- Den, M. & Carone, C. (2022, 22 oktober). Relatório aponta que Comando Vermelho teria feito suposta aliança com prefeito de Manaus. *Metrópoles*. <https://www.metrópoles.com/distrito-federal/na-mira/relatorio-aponta-que-comando-vermelho-fez-suposta-alianca-com-prefeito-de-manaus>
- Deuren, van, S., Blokland, A.A.J. & Kleemans, E.R. Differentiating Between Outlaw Motorcycle Gangs (OMCGs): Estimating the Effect of Membership of the Most Crime-Prone OMCGs on Crime Using Matching Weights. *J Dev Life Course Criminology* 7, 649–675 (2021). <https://doi.org/10.1007/s40865-021-00180-w>
- Dolz, P. O. et al (2021, 3 februari). The changing face of Spain’s drug trade. *EL PAÍS English*. https://english.elpais.com/spanish_news/2021-02-03/spain-and-its-narcotraffickers.html
- Duijn, P.A.C., V. Kashirin & P.M.A. Sloom (2014). The relative ineffectiveness of criminal network disruption. *Scientific Reports*, 4(4238), 1-15.
- Dumpis, T. (2021, 15 juli). Capture of Drug Smuggling Drone Gives a Glimpse of Future of Trafficking. *Morocco world news*. <https://www.moroccoworldnews.com/2021/07/343429/capture-of-drug-smuggling-drone-gives-a-glimpse-in-future-of-trafficking>
- EMCDDA & Europol (2022). EU Drug Market: Cocaine. EU Drug Markets: In-depth analysis. https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine_en
- EMCDDA & Europol (2022). EU Drug Market: Methamphetamine. EU Drug Markets: In-depth analysis. https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/methamphetamine_en
- Escobar Gaviria R. & Fisher D. (2009). *The accountant's story : inside the violent world of the medellin cartel*. New York: Grand Central Pub.
- Europol (2020, 17 september). Joint investigation team leads to dismantling of one of Europe’s most active Albanian-speaking networks trafficking cocaine into Europe. *Europol*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/joint-investigation-team-leads-to-dismantling-of-one-of-europe%e2%80%99s-most-active-albanian-speaking-networks-trafficking-cocaine>
- Europol (2013). *Threat assessment Italian organised crime*. The Hague: Europol Public Information. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/italian_organised_crime_threat_assessment_o.pdf
- Felbab, V. (2022, 1 juni). How Mexico’s cartel Jalisco Nueva Generación rules. *Brookings*. <https://www.brookings.edu/articles/how-mexicos-cartel-jalisco-nueva-generacion-rules/>
- Fetherstonhaugh, N. & Tallant, N. (2022, 7 april). Colombia’s most wanted man to be extradited to US on drug trafficking charges. *SundayWorld.com*. <https://www.sundayworld.com/crime/world-crime/colombias-most-wanted-man-to-be-extradited-to-us-on-drug-trafficking-charges/41529402.html>
- Ford, A. (2022). Turkey: cocaine hub between Europe and the Middle East. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/turkey-cocaine-hub-between-europe-and-the-middle-east/>
- Ford, A. (2022b). Turkish bananas: The Cocaine road to Russia and the Persian Gulf. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/turkish-bananas-the-cocaine-road-to-russia-and-the-persian-gulf/>
- Gault, M. (2021, 7 april). Feds Allege Tech CEO Designed ‘Parasitic Narco Sub’ for Drug Cartels. *vice.com*. <https://www.vice.com/en/article/3anx9v/feds-allege-tech-ceo-designed-parasitic-narco-sub-for-drug-cartels>
- Gambetta, D. (2009). *Codes of the Underworld: How Criminals Communicate*. Princeton University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt7tbn3>
- Gestel, van, B. & Verhoeven, M.A. (2017). Verkennende voorstudie Liquidaties. *WODC Cahier* 2017-7. https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/185/Cahier_2017-7_2624_Volledige_tekst_tcm28-263764.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Gingeras, R. (2017). Heroin, Organized Crime, and the making of modern Turkey.
- González, F.E. (2009). Mexico's Drug Wars Get Brutal. *Current History*, 108, 72-76. <https://online.ucpress.edu/currenthistory/article-abstract/108/715/72/108975/Mexico-s-Drug-Wars-Get-Brutal?redirected-From=PDF>
- Gruter, P., & D. van de Mheen (2005). *Cocainehandel in Nederland. Impressies van deelnemers aan drugsdistributienetwerken*. Rotterdam: IVO.
- Gutiérrez, J. F. (2023). Guatemala profile. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/guatemala-organized-crime-news/guatemala/>
- Gutiérrez, J. F. (2023a). Sinaloa cartel. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/sinaloa-cartel-profile/>
- Harris, B. (2022, 28 februari). How Brazil’s largest crime syndicate built a global drug empire. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/20fb5c77-bafi-45ab-a886-51cac68cfd4e>
- Hassan, R. (2022, 3 mei). Colombia: Drug smuggling - update. *Skuld*. <https://www.skuld.com/topics/port/port-news/america/colombia-drug-smuggling---update/>
- Held, den, D. & Voss, G. (2023). A history of the Caribbean’s most powerful drug kingpins. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/history-caribbean-most-powerful-drug-kingpins/>

- Hernández, S, 'The phenomenon of criminal youth gangs in Central America and the importance of regional cooperation'. Paper given at the OAS meeting on Transnational Criminal Youth Gangs: Characteristics, Importance and Public Policies, Tapachula, Chiapas, Mexico June 16 and 17, 2005.
- Iati, M. (2021, 3 april). Cocaine, a submarine and cash: CEO killed in plane crash was bankrolling drug empire, feds say. *Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/crime-law/2021/04/02/cocaine-submarine-drug-trafficking/>
- Immigration and Refugee Board of Canada (2015, 5 augustus), *Brazilië: de criminele organisatie van het Rode Commando (Comando Vermelho, CV), met inbegrip van haar activiteiten en werkgebieden, lidmaatschap en structuur, macht, netwerken, politieke connecties en middelen; staatsbescherming beschikbaar voor slachtoffers van misdaden gepleegd door het Rode Commando*. BRA105251. E. <https://www.refworld.org/docid/569601f44.html>
- Insight Crime (2017). Caribbean profile. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/caribbean-organized-crime-news/caribbean/>
- Insight Crime (2021). Suriname Profile. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/suriname-organized-crime-news/suriname/#Criminal%20Groups>
- Insight Crime (2022). Jalisco Cartel New Generation (CJNG). *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/jalisco-cartel-new-generation/>
- Insight Crime (2022a). Gaitanistas - Gulf Clan. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/colombia-organized-crime-news/urabenos-profile/>
- Insight Crime (2022b) Red Command. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/brazil-organized-crime-news/red-command-profile/>
- Insight Crime (2023a). Gulf Cartel. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/gulf-cartel-profile/>
- Jacob, J. (2016, 11 mei). Laundering drug money: Why mafia can't hide behind Bitcoin. *Cointelegraph*. <https://cointelegraph.com/news/laundrying-drug-money-why-mafia-cant-hide-behind-bitcoin>
- Jeremic, I., Vesovic, M., Bogdani, A., Duran, D., Escobar, J. D., & Sierra, F. M. (2021, 6 december). Cocaine Comrades: The Balkan ties of a fallen Colombian drug trafficker. *Balkan Insight*. <https://balkaninsight.com/2021/12/06/cocaine-comrades-the-balkan-ties-of-a-fallen-colombian-drug-trafficker/>
- Kleemans, E.R., M.E.I. Brienens, & H.G. van de Bunt (2002). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland: tweede rapportage op basis van de WODC-monitor*. Den Haag: WODC.
- Koornstra, J., Roorda, B., Vols, M., & Brouwer, J. (2019). *Bestrijding van Outlaw Motorcycle Gangs: Een rechtsvergelijkende studie naar de aanpak van onrechtmatige organisaties in rechtsstatelijk perspectief*. Sdu Uitgevers. <https://www.politeenwetenschap.nl/publicatie/politiewetenschap/2019/bestrijding-van-outlaw-motorcycle-gangs-328/>
- Kuldova en Sanchez-Jankowski (2018). *Outlaw Motorcycle Clubs and Street Gangs: Scheming Legality, Resisting Criminalization*. Palgrave Macmillan.
- Laumans, W. en M. Schrijver (2015), *Mocro mafia, geld, ambitie, hoogmoed en verraad in de onderwereld*, Amsterdam: Lebowski
- Laumans, W. en M. Schrijver (2019), *Wraak, het vervolg op mocro mafia*, Amsterdam: Lebowski
- Lessing, B. (2017). *Making Peace in Drug Wars*. Cambridge University Press. https://assets.cambridge.org/97811071/99637/excerpt/9781107199637_excerpt.pdf
- LIEC (2021) Voortgangsrapportage Outlaw Motorcycle Gangs 2020. <https://www.riec.nl/documenten/publicaties/2021/06/08/voortgangsrapportage-outlaw-motorcycle-gangs-2020>
- McDermott J. (2014). *The Changing Face of Colombian Organized Crime*. Perspectivas 2014/9. Bogotá: Friedrich Ebert Stiftung.
- McDermott, J. (2020, 22 januari). GameChangers 2019: Latin America's Top 10 Criminal Groups. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/analysis/gamechangers-2019-top-10-criminal-groups/>
- McCarthy, Dennis M.P. (2011). *An economic history of organized crime: A national and transnational approach*. London; New York: Routledge.
- Medel, M. & Thoumi, F.E. (2014) 'Mexican Drug "Cartels"', in: Paoli (2014), *The Oxford Handbook of Organized Crime*, Oxford Handbooks. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199730445.013.013>
- Middeleer, de F., Van Nimwegen, S., Ceulen, R., Gerbrands, S., Spapens, A., Paoli, L., Fijnaut, C., Van Camp, B., De Ruyver, B., & Colman, C. (2018). *Illegale drugsmarkten in België en Nederland: Communicerende vaten?* Belgian Science Policy Office (BELSPO). <https://biblio.ugent.be/publication/8564447>
- NOS. (2020, 11 februari). Narcos Moerdijk: Rechtszaak tegen verdachten drijvend drugsfab van start. NOS. <https://nos.nl/artikel/2322484-narcos-moerdijk-rechtszaak-tegen-verdachten-drijvend-drugsfab-van-start>
- NOS (2021, 16 september). Recordaantal drugsuithalers in Rotterdamse haven, OM wil snel nieuwe wet. <https://nos.nl/artikel/2398008-recordaantal-drugsuithalers-in-rotterdamse-havenom-wil-snel-nieuwe-wet>
- Ordaz, P., & Carretero, N. (2018, 4 juli). Spain: Europe's new cocaine gateway. *EL PAÍS English*. https://english.elpais.com/elpais/2018/07/02/inenglish/1530521093_187450.html
- Ortégón, M. E. (2020). ELN in Venezuela. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/venezuela-organized-crime-news/eln-in-venezuela/>
- Panoussian, F. (2020, 23 maart) Colombia's narco-submarines - a photo essay. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/23/colombias-narco-submarines-a-photo-essay>
- Pellegrini, S., & Arocha, M. F. (2023). Actor profile: The Jalisco New Generation Cartel (CJNG). *ACLEd*. <https://acleddata.com/2023/04/14/actor-profile-the-jalisco-new-generation-cartel/>
- Pentury, E. (2022, 6 april). Douane vindt 200 kilo cocaïne onder schip in haven Vlissingen. *PZC*. <https://www.pzc.nl/zeeuws-nieuws/douane-vindt-200-kilo-cocaine-onder-schip-in-haven-vlissingen-a586a73d/>

- Poder360. (2022, 25 juli). Brasil tem atuação de 53 facções criminosas, diz Fórum. Poder360. <https://www.poder360.com.br/brasil/brasil-tem-atuacao-de-53-faccoes-criminosas-diz-forum/>
- Prizibiszki, C. (2022). Cerca de 40% da cocaína traficada através do Brasil passa pela Amazônia. Oeco. <https://oeco.org.br/noticias/cerca-de-40-da-cocaina-trafficada-atraves-do-brasil-passa-pela-amazonia/>
- Quinn, J., & Koch, D. S. (2003). The nature of criminality within one-percent motorcycle clubs. Deviant Behavior, 24, 281–305. <https://doi.org/10.1080/01639620390117291>
- Ramirez, M. F. (2022). Liquid cocaine - a rising trend among Colombia's traffickers. InSight Crime. <https://insightcrime.org/news/liquid-cocaine-rising-trend-colombia-traffickers/>
- Rebello, A. (2020, 14 oktober). André do Rap, elo do PCC com a máfia italiana na rota da cocaína, surfa nos embates do Judiciário. El País Brasil. <https://brasil.elpais.com/brasil/2020-10-14/andre-do-rap-ino-empresarial-e-elo-com-mafia-italiana-na-principal-rota-da-cocaina-rumo-a-europa.html>
- RTL Nieuws (2021, 14 september). Uithalers teisteren Rotterdamse haven om drugs uit containers te halen. <https://www.rtlnieuws.nl/editien/artikel/5254261/rotterdamse-haven-containers-cocaine-drugs-uithalers>
- Ruggiero, V. & Khan, K. (2006) British South Asian communities and drug supply networks in the UK: A qualitative study. in: International Journal of Drug Policy. Volume 17-6. p. 473-483. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2006.03.009>
- Saggars, T. (2019), *An assessment of the extent of Albanian(-speaking) organised crime groups involved in drug supply in the European Union: characteristics, role and the level of influence. Background paper commissioned by the EMCDDA for the EU Drug Markets Report 2019.* UK: EMCDDA.
- Sands, B. L. (2022, 4 juli). Drug smuggling: Underwater drones seized by Spanish police. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-europe-62040790>
- IG Último Segundo (2021, 8 oktober). Onde estão e quantos membros têm as 5 maiores facções do país. Portal iG. Veja. <https://ultimosegundo.ig.com.br/policia/2021-10-08/onde-estao-e-quantos-membros-tem-as-5-maiores-faccoes-criminosas-do-pais.html.ampstories>
- Shirk, D., & Wallman, J. (2015). Understanding Mexico's Drug Violence. The Journal of Conflict Resolution, 59(8), 1348–1376. <http://www.jstor.org/stable/24546346>
- Snijders, A.(2022, 28 oktober). Suriname en de cocaïnehandel (6). de Ware Tijd. <https://dwtonline.com/suriname-en-de-cocainehandel-6/>
- SOS Orinoco (2020, 30 april). La Minería Aurífera en el Parque Nacional Yapacana, Amazonas Venezolano: Un caso de extrema urgencia ambiental y geopolítica, nacional e internacional. SOS Orinoco. <https://sosorinoco.org/es/informes/la-mineria-aurifera-en-el-parque-nacional-yapacana-amazonas-venezolano-un-caso-de-extrema-urgencia-ambiental-y-geopolitica-nacional-e-internacional-actualizacion-al-2020/>
- Spapens, A.C.M. (2012). Netwerken op niveau: criminele micro-, meso- en macronetwerken (Inaugurele rede Tilburg University). Tilburg: Prisma Print.
- Staring, R., Bisschop, L., Colman, C., Janssens, J., & Roks, R. (2021). De Scheldestad of Manhattan aan de Maas? Een vergelijkende analyse van de Antwerpse en Rotterdamse havens bij de in- en doorvoer van cocaïne. Tijdschrift voor Criminologie, 63(2), 146–166 <https://doi.org/10.5553/tvc/0165182x2021063002003>
- Statista (2021) Most unequal Latin America countries by Gini coefficient statista. <https://www.statista.com/statistics/980285/income-distribution-gini-coefficient-latin-america-caribbean-country/>
- Steketee, M. (2022, 14 januari). Duikers vinden 100 kilo cocaïne onder schip in Vlissingen. PZC. <https://www.pzc.nl/walcheren/duikers-vinden-100-kilo-cocaine-onder-schip-in-vlissingen-a573bb2f/>
- Taylor, M. & Dudley, S. (2022), Criminal Networks in the Americas, CLALS: *Insight Crime and American University's Center for Latin American & Latino Studies.* <https://es.insightcrime.org/wp-content/uploads/2022/01/Criminal-Networks-in-the-Americas-InSight-Crime.pdf>
- Thoumi, F.E. (2017). International Drug Conventions, Balanced Policy Recipes, and Latin American Cocaine Markets. In: E. Savona, M. Kleiman and F. Calderoni (Eds.). *Dual Markets. Comparative Approaches to Regulation.* New York: Springer, pp. 69-92. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-65361-7_5
- Timocs. (2021, 27 oktober). Opkomst en ondergang van los Urabeños. Crimesite. <https://www.crimesite.nl/opkomst-en-ondergang-van-los-urabenos/>
- Trouw (2021, 1 februari). Hardnekkig probleem in de Rotterdamse haven: de smokkelaars die drugs uit containers veiligstellen (Isabel Baneke).
- UNODC (2007). Crime and development in Central America. Caught in the Crossfire. https://www.unodc.org/pdf/research/Central_America_Study_2007.pdf
- UNODC (2019). Global study on homicide. <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>
- UNODC & EUROPOL (2021), *The illicit trade of cocaine from Latin America to Europe – from oligopolies to free-for-all?*, Cocaine Insights 1, UNODC, Vienna. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/cocaine/Cocaine_Insights_2021.pdf
- Veldhuizen, T. (2019, 5 januari). Ex-maffiabaas 'Ndrangheta: 'Nederland in Top 3 meest besmette landen'. NPO Radio 1. <https://www.nporadio1.nl/fragmenten/justitie-special-reporter/4f7ecee7-0048-425e-8973-7055c0abd819/2019-01-05-ex-maffiabaas-ndrangheta-nederland-in-top-3-meest-besmette-landen>

- Velinga, M. (2011, maart). Mexico ontardt in narcostaat. *Geografie*. <https://geografie.nl/sites/default/files/paragraph/attachment/file/Vellinga%20-%20Mexico%20ontardt%20in%20narcostaat.pdf>
- Vermeulen, Van der Leest, Dirksen (2018), 'De doorvoer van cocaïne via Nederland. Distributielijnen en doorvoer-methoden', Politie, LE-DLI. <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/drugs/rapporten-over-drugs/doorvoer-van-cocaine-via-nederland-07-2018-dlio.pdf>
- VICE News. (2020, 20 augustus). Mexican cartels are arming themselves with powerful US sniper rifles [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=LkRm1UJ2yqE>
- Volckhausen, T. (2013). Colombia Army claims guerrillas have lost 5000 fighters in past 2 years. *Colombia Reports*. <https://colombiareports.com/colombia-army-claims-farc-eln-lost-5-thousand-guerrillas-past-two-years/>
- Von Lampe, K., & Blokland, A. A. J. (2020). Outlaw biker clubs as an object of study for students of organized crime. *Crime and Justice*.
- Waal, de, B. (2016, 14 mei). Wie zijn de No Limit Soldiers? *Een Vandaag*. <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/wie-zijn-de-no-limit-soldiers/#SnippetTab>
- Warren, B. (2022, 31 oktober). This small-town Oregon bricklayer had a side hustle: gun supplier for Mexican drug cartel. *Louisville Courier Journal*. <https://eu.courier-journal.com/story/news/crime/2022/10/31/a-portland-businessman-ran-a-gun-cell-for-cjng-cartel-boss-el-mencho/69571708007/>
- Wikipedia contributors. (2023). Jalisco New generation cartel. *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Jalisco_New_Generation_Cartel
- Yagoub, M. (2017). Why Colombia traffickers love High-Tech “Narco Torpedoes”. *InSight Crime* <https://insightcrime.org/news/analysis/why-colombia-cocaine-traffickers-love-high-tech-torpedoes/>
- Zee, van der, S. en Hoebé, D. (2019), *Veiligheidsbeeld BES 2018. Een onderzoek naar praktische handvatten om criminaliteit en onveiligheid op Bonaire, Sint Eustatius en Saba aan te pakken*. Kralendijk: Openbaar Ministerie BES https://www.eerstekamer.nl/overig/20190212/veiligheidsbeeld_bes_2018
- Zee, van der, S. (2019), *Onderzoeksbevindingen Regionaal Criminaliteitsbeeld. Trends in de Dutch Caribbean 2020-2022*. https://www.openbaarministerie.org/flysystem/media/regionale_criminaliteitsbeeld-analyse_2020-2021.pdf

